

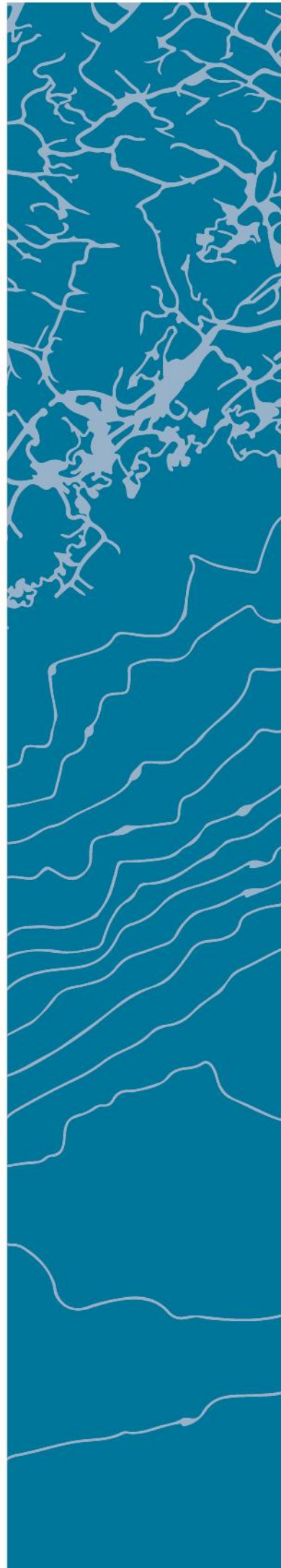
En analyse av IFRS 15

Gir IFRS 15 økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for regnskapsbrukerne?

SONDRE PEDERSEN
GUNNAR BLAKSET NORDLI

VEILEDER
Terje Heskestad

Universitetet i Agder, 2017
Handelshøyskolen ved UiA

Forord

Denne masterutredningen er en del av det toårige studieprogrammet i regnskap og revisjon ved Universitetet i Agder. Utredningen er skrevet av to studenter over ett semester, og utgjør 30 studiepoeng.

Utredningen tar for seg ulike aspekter ved inntektsføringsstandarden IFRS 15. Vi mener at temaet for oppgaven er aktuelt, ettersom det er stor interesse rundt oppgavens tema fra flere aktører slik som revisorer, regnskapsprodusenter og regnskapsbrukerne. Med utgangspunkt i Terje Heskestad sitt kurs *Finansregnskap 4* våren 2016 vekket dette mye av interessen for regnskapsteori hos oppgaveskriverne. Tilegnet teori og kunnskap i løpet av studieprogrammet danner mye av det teoretiske fundamentet som er anvendt i denne oppgaven. Utredningen teoretiske problemstilling er et resultat av interesse for internasjonale regnskapsstandarder.

Vi ønsker å takke alle som har bidratt i prosessen med denne utredningen. Vi ønsker også å takke medstudenter for et godt akademisk miljø under studietiden ved Universitetet i Agder. En stor takk fortjener vår veileder Terje Heskestad. Lærerike diskusjoner, innspill og konstruktive tilbakemeldinger underveis i prosessen har vært til stor hjelp. Prosessen med oppgaveskrivingen har vært tidkrevende, men samtidig svært lærerik og interessant. Opparbeidet kunnskap tror vi vil komme til stor nytte i arbeidslivet.

Til slutt håper vi oppgaven byr på interessant lesning.

Kristiansand, mai 2017

Sondre Pedersen

Gunnar Blakset Nordli

Sammendrag

Denne utredningen omhandler den nye inntektsføringsstandarden IFRS 15 – *Revenue from contracts with customers* som vil være gjeldende for foretak som avlegger regnskap etter IFRS fra 1. januar 2018. Problemstillingen er å undersøke om IFRS 15 gir økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet.

Denne utredningen tar for seg formålet og ulike tilnærminger til regnskapet, hvor ulike regnskapsformål, modeller og perspektiver blir belyst. Det blir videre gitt en gjennomgang av IASB sitt konseptuelle rammeverk. Kvalitetskravene og målsetningen med regnskapet som er gjengitt i det konseptuelle rammeverket danner grunnlaget for analysene. Videre tar utredningen også for seg ulike faktorer som kan påvirke regnskapskvaliteten tilknyttet inntektsføring.

Bakgrunnen for arbeidet med IFRS 15 blir gjennomgått, og det blir forklart hvorfor IASB har publisert en ny standard som regulerer inntektsføring. Utredningen gjennomgår og drøfter kritikken mot de nåværende standarder IAS 18 og IAS 11, som regulerer inntektsføring. Det blir videre vurdert om IFRS 15 møter denne kritikken og gir regnskapsmessige løsninger med økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne.

I hoveddelen av utredningen blir IFRS 15 grundig analysert. Utredningen er strukturert slik at eksempler, betraktninger og diskusjoner rundt standarden blir gitt fortløpende. Det konseptuelle rammeverket blir i denne delen av oppgaven benyttet som en referanseramme for analysen. Resultatene viser at IFRS 15 kan gi bedre sammenlignbarhet mellom ulike regnskap, samt at brukerne i større grad enn før vil være i stand til å forstå de økonomiske realitetene som ligger bak inntektsføringspostene.

Denne utredningen konkluderer med at IFRS 15 kan gi økt regnskapskvalitet og økt informasjonsverdi for brukerne av regnskapet, vurdert ut fra en teoretisk referanseramme. IASB har publisert en standard som kan reflektere et foretaks økonomiske realiteter i større grad enn tidligere. På områder hvor nåværende standarder har blitt kritisert, gir IFRS 15 løsninger som fra et teoretisk perspektiv kan øke regnskapskvaliteten og informasjonsverdien for brukerne av regnskapet ved implementering.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
SAMMENDRAG	II
FORKORTELSER	VII
EKSEMPELOVERSIKT	VIII
FIGUROVERSIKT	IX
1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	1
1.2 PROBLEMSTILLING	2
1.3 DISPOSISJON	4
2. METODE	6
2.1 VALG AV FORSKNINGSDESIGN	6
2.2 KVALITATIV VS. KVANTITATIV METODE.....	7
2.3 DATAINNSAMLING	8
2.4 ANVENDT METODE	8
2.5 EVALUERING AV FORSKNINGEN	9
3. FORMÅL OG TILNÆRMINGER TIL REGNSKAPET	12
3.1 FORMÅLET MED REGNSKAPET	12
3.2 REGNSKAPSMODELLER OG PERSPEKTIVER	14
3.3 REGNSKAPSPERSPEKTIVETS INNVIRKNING PÅ BESLUTNINGS- OG KONTROLLFORMÅLET	15
3.4 AVSLUTNING	17
4. KONSEPTUELLE RAMMEVERK	18
4.1 BAKGRUNN IASB OG FASB.....	18
4.2 DET KONSEPTUELLE RAMMEVERKET (IASB)	19
4.2.1 <i>Formålet med IASB sitt konseptuelle rammeverk</i>	19

4.2.2	<i>Målsetninger med finansregnskapet</i>	20
4.2.3	<i>Kvalitetskrav</i>	21
4.2.4	<i>De forsterkende kvalitetskravene</i>	24
4.2.5	<i>Definisjoner</i>	26
4.2.6	<i>Regnskapsføring og måling</i>	27
4.3	VEILEDNINGSHIERARKIET IASB.....	29
4.4	AVSLUTNING	31
5.	REGNSKAPS- OG RESULTATKVALITET	32
5.1	REGNSKAPSKVALITET OG RESULTATKVALITET	32
5.2	PRINSIPP- OG REGELBASERTE REGNSKAPSREGIMER	34
5.3	MANIPULERING AV INNTEKTER SOM RESULTATSTYRING.....	35
5.4	UBEVISSTE FEIL	39
5.5	AVSLUTNING	40
6.	BAKGRUNN FOR NY INNTEKTSFØRINGSSTANDARD	41
6.1	INNTEKTER	41
6.2	KRITIKK MOT NÅVÆRENDE INNTEKTSFØRINGSSTANDARDE	42
6.3	UTVIKLINGEN AV IFRS 15.....	43
6.4	BAKGRUNN OG FORMÅL MED NY INNTEKTSFØRINGSSTANDARD	44
6.5	AVSLUTNING	45
7.	NÅVÆRENDE STANDARDER FOR INNTEKTSFØRING	46
7.1	IAS 18 - DRIFTSINNTEKTER.....	46
7.1.2	<i>Varesalg</i>	50
7.1.3	<i>Salg av tjenester</i>	51
7.1.4	<i>Noteopplysninger</i>	51
7.2	IAS 11 - ANLEGGSKONTRAKTER	52

7.2.1	<i>Innregning av inntekt og kostnader</i>	53
7.2.2	<i>Noteopplysninger</i>	54
7.3	IFRIC 15 – AVTALER OM BYGGING AV FAST EIENDOM	54
7.4	BETRAKTNINGER OM NÅVÆRENDE STANDARDER	56
7.5	AVSLUTNING	57
8.	IFRS 15 INNTEKTER FRA KONTRAKTER MED KUNDER	58
8.1	STEG 1: IDENTIFISERING AV KUNDEKONTRAKT	61
8.1.1	<i>Identifisering</i>	61
8.1.2	<i>Kombinere kontrakter</i>	63
8.1.3	<i>Kontraktsendringer</i>	63
8.1.4	<i>Betraktninger</i>	66
8.2	STEG 2: IDENTIFISERING AV SEPARATE LEVERINGSFORPLIKTELSER	68
8.2.1	<i>Identifisering</i>	68
8.2.2	<i>Betraktninger</i>	70
8.3	STEG 3 - FASTSETTELSE AV TRANSAKSJONSPRIS	75
8.3.1	<i>Transaksjonsprisen</i>	75
8.3.2	<i>Variable vederlag</i>	76
8.3.3	<i>Vesentlige finansieringselementer</i>	81
8.3.4	<i>Vederlag i annet enn penger</i>	84
8.3.5	<i>Vederlag til kunde</i>	85
8.3.6	<i>Betraktninger</i>	86
8.4	STEG 4: ALLOKERING AV TRANSAKSJONSPRIS PÅ SEPARATE LEVERINGSFORPLIKTELSER	88
8.4.1	<i>Fordeling av transaksjonspris</i>	88
8.4.2	<i>Fordeling av rabatter</i>	90

8.4.3	<i>Fordeling av variable vederlag</i>	92
8.4.4	<i>Betraktninger</i>	94
8.5	STEG 5: INNTEKTSFØRING VED OPPFYLLELSE AV LEVERINGSFORPLIKTELSER.....	101
8.5.1	<i>Innregning av inntekt</i>	101
8.5.2	<i>Fortløpende inntektsføring</i>	102
8.5.3	<i>Måling av fullføringsgrad ved løpende inntektsføring</i>	107
8.5.4	<i>Inntektsføring på spesifikt tidspunkt</i>	108
8.5.5	<i>Betraktninger</i>	109
8.6	ANDRE FORHOLD	112
8.6.1	<i>Garantier og returvarer</i>	112
8.6.2	<i>Presentasjon</i>	113
8.6.3	<i>Kontraktskostnader</i>	113
8.6.4	<i>Tapskontrakter og avsetninger</i>	115
8.6.5	<i>Noteopplysninger</i>	116
8.6.6	<i>Implementering og overgangsregler</i>	121
9.	AVSLUTNING	123
9.1	KONKLUSJON.....	123
9.2	ANBEFALINGER TIL VIDERE FORSKNING	127
	LITTERATURLISTE	128
	APPENDIKS 1 – SEISMIKKBRANSJEN	135
	APPENDIKS 2 – REFLEKSJONSNOTAT 1	137
	APPENDIKS 3 – REFLEKSJONSNOTAT 2	141

Forkortelser

BC – *Basis for Conclusions.*

CF – *Conceptual Framework.*

ED – *Exposure Draft.*

FASB – *Financial Accounting Standards Board.*

IAS – *International Accounting Standards.*

IASB – *International Accounting Standards Board.*

IASC – *International Accounting Standards Committee.*

IE – *Illustrative Examples.*

IFRIC – *International Financial Reporting Interpretation Committee.*

IFRS – *International Financial Reporting Standards.*

IFRS-SMEs – *IFRS for Small and Medium-Sized Entities.*

NGAAP – *Norwegian Generally Accepted Accounting Principles.*

OB – *The Objective of General Purpose Financial reporting.*

QC – *Qualitative Characteristics of Useful Financial Information.*

SIC – *Standing Interpretations Committee.*

TRG – *Joint Transition Resource Group for Revenue Recognition.*

US GAAP – *US Generally Accepted Accounting Principles.*

Eksempeloversikt

Eksempel 5.1:	Ubevisste feil.....	s. 39
Eksempel 8.1:	Inngåelse av avtale.....	s. 61
Eksempel 8.2:	Kontraktsendringer.....	s. 64
Eksempel 8.3:	Anleggskontrakt.....	s. 69
Eksempel 8.4:	Salg av programvare.....	s. 69
Eksempel 8.5:	Variabelt vederlag.....	s. 79
Eksempel 8.6:	Vesentlige finansieringselementer.....	s. 81
Eksempel 8.7:	Vesentlig finansieringselement under et år.....	s. 83
Eksempel 8.8:	Fordeling av rabatter.....	s. 92
Eksempel 8.9:	Fordeling av variable vederlag.....	s. 93
Eksempel 8.10:	Allokering av transaksjonspris i telekombransjen.....	s. 96
Eksempel 8.11:	Fortløpende inntektsføring.....	s. 103
Eksempel 8.12:	Tidspunkt for inntektsføring i seismikkbransjen.....	s. 104
Eksempel 8.13:	Tidspunkt for inntektsføring av leiligheter.....	s. 106
Eksempel 8.14:	Kostnader ved inngåelse av kontrakt.....	s. 114

Figuroversikt

Figur 3.1:	Regnskapets formål.....	s. 13
Figur 4.1:	Hierarkiet i det konseptuelle rammeverket.....	s. 20
Figur 4.2:	Kvalitetskravene i rammeverket.....	s. 22
Figur 4.3:	Veiledningshierarkiet.....	s. 29
Figur 7.1:	Inntektsføringsstandarder.....	s. 46
Figur 8.1:	Femstegsmodellen.....	s. 60
Figur 8.2:	Identifisering av leveringsforpliktelser.....	s. 69
Figur 8.3:	Fastsettelse av transaksjonspris.....	s. 75
Figur 8.4:	Inntektsføring.....	s. 103
Figur 8.5:	Noteopplysninger.....	s. 116

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

«*Revenue recognition - the future is here*» lyder overskriften i en artikkel publisert av PWC den 29. mai 2014 i forbindelse med utgivelsen av ny inntektsføringsstandard (PWC, 2014a). Den nye inntektsføringsstandard er et resultat av et felles samarbeid mellom de standardsettende organene *Financial Accounting Standards Board* (FASB) og *International Accounting Standards Board* (IASB). IASB og FASB ønsket å publisere en felles inntektsføringsstandard blant annet for å øke sammenlignbarheten mellom foretak på tvers av landegrenser, og fjerne svakheter ved nåværende inntektsføringsstandarder (IFRS 15, IN5). Navnet på standarden som ble publisert av IASB er *International Financial Reporting Standard 15 - Revenue from Contracts with Customers* (IFRS 15). Lite veiledning på flere områder har ført til en praksis som kan gi forskjellige løsninger på identiske hendelser. Dette kan medføre lav eller redusert regnskapskvalitet. Det vil derfor være interessant å se på svakheter ved nåværende inntektsstandarder, og i hvilken grad den nye standarden vil klare å oppnå målsetningene satt for ny inntektsføringsstandard.

Arbeidet med ny standard har pågått i mange år til svært stor interesse fra flere aktører. Alt fra regnskapsbrukerne og regnskapsprodusenter til akademikere og revisorer, er interessert i hva slags påvirkning den nye standarden vil ha for regnskapet. Finansregnskapet er en av de viktigste kildene til å innhente informasjon om et foretaks økonomiske situasjon. Fallhøyden og ringvirkningene ved å ta avgjørelser basert på feil opplysninger i regnskapet kan potensielt være store. Det er viktig at finansregnskapet viser relevante opplysninger om underliggende økonomiske realiteter, samt viser et rettviseende bilde. Arbeidet har vært omfattende, og et sentralt spørsmål er om den nye standarden er til større nytte for regnskapsbrukerne enn nåværende inntektsføringsstandarder.

Etter en gjennomgang av årsrapporter fra børsnoterte foretak som benytter IFRS, viser det seg at det fortsatt er usikkerhet rundt konsekvensene av den nye inntektsføringsstandard. Felles for flere årsrapporter er sitater som påpekes i årsrapporten til *Petroleum Geo-Services* (PGS). PGS uttaler at: «*The Company has started the analysis of possible effects from*

implementing the standard», men konkluderer som flere andre foretak med at: «*The Company has not yet concluded the analysis*» (PGS, 2017, s. 60).

KPMG (2017a s. 1) uttaler at: «*IFRS 15 Revenue – The reality may surprise you*». Partner i revisjonsselskapet KPMG UK Nick Chandler formidler følgende: «*On a daily basis, I'm getting calls from clients who are expressing surprise that their IFRS 15 conversion project isn't going to be as straightforward as they first thought*» (KPMG, 2017a s. 1). Dette indikerer at IFRS 15 kan medføre større endringer enn det regnskapsprodusenter og regnskapsbrukerne er klar over på nåværende tidspunkt.

Datoen den nye standarden trer i kraft er satt til 1. januar 2018, noe som betyr at implementeringen nærmer seg med stormskritt. Det er oppsiktsvekkende at det fortsatt hersker usikkerhet blant flere store børsnoterte foretak om hva slags påvirkning den nye inntektsføringsstandard vil medføre. Det kan nevnes at standarden var ment å være gjeldende fra 1. januar 2017, men dato for ikrafttredelse ble utsatt et år (Deloitte, 2016). Dette sender et tydelig signal om at standarden er mer kompleks enn først antatt, og det kan derfor hevdes at temaet i denne utredningen er høyst aktuelt.

Kompleksiteten, usikkerheten, samt påvirkningen IFRS 15 vil medføre for ulike interessenter, er noen av flere spennende momenter som fattet interesse hos forfatterne av denne masteroppgaven.

1.2 Problemstilling

Det har vært betydelig interesse for ny inntektsføringsstandard det siste tiåret. Imidlertid er mengden akademisk litteratur som omhandler brukernes perspektiv i tilknytning til IFRS 15 begrenset. Dette har på mange måter en logisk sammenheng. Foretakene som skal implementere standarden er opptatt av de innvirkningene som standarden vil medføre. Revisorer vil i likhet med foretakene være opptatt av hva som er akseptable løsninger. Omfanget av litteratur som kun ser på løsninger i tilknytning til standarden er økende, og har ført til en stor mengde uttalelser og publikasjoner fra en rekke aktører. Litteraturen tar i mindre grad for seg den konseptuelle tilnærmingen og påvirkningen standarden har for brukerne av regnskapet. Vi ønsker derfor å analysere IFRS 15 med denne tilnærmingen, og

supplere dette med regnskapsteoretiske betraktninger tilknyttet brukerne av regnskapet. Utredningens hovedproblemstilling er dermed følgende:

Gir IFRS 15 økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for regnskapsbrukerne?

Regnskapskvalitet kan forstås som at regnskapet skal inneholde relevant informasjon, og at denne informasjonen skal gi en troverdig representasjon av de underliggende økonomiske realiteter for brukerne av regnskapet. Brukerne defineres som primærbrukerne slik det fremkommer av IASB sitt konseptuelle rammeverk. Dette er nåværende og potensielle investorer, långivere og andre kreditorer. For å konkretisere vår problemstilling har vi utarbeidet tre forskningsspørsmål:

1. *Hvilken informasjon anser brukerne som nyttig og verdifull?*
2. *På hvilken måte medfører IFRS 15 endringer fra dagens standarder?*
3. *Hvilke faktorer kan påvirke regnskapskvaliteten tilknyttet inntektsføring?*

Forskningsspørsmålene er direkte og indirekte tilknyttet hovedproblemstillingen. Ved å besvare forskningsspørsmålene vil dette underbygge de resultater og betraktninger som fremkommer i tilknytning til hovedproblemstillingen.

Avgrensninger og presiseringer

IFRS 15 er en kompleks standard som tar for seg mange områder innen inntektsføring. Omfanget av denne utredningen og tiden som er til rådighet, begrenser derfor muligheten til å gå spesifikt inn på alle områder. I denne utredningen vil det derfor vektlegges de mest sentrale områder innen inntektsføring, samt områder hvor det forventes vesentlige endringer ved implementering av ny inntektsstandard.

Nåværende inntektsføringsstandarder består av to standarder og fire fortolkningsuttalelser. I denne utredningen vil standardene *International Accounting Standards (IAS) 11 og 18*, samt en av fortolkningsuttalelsene *International Financial Reporting Interpretation Committee (IFRIC) 15* vektlegges. De tre andre fortolkningsuttalelsene er ikke inkludert grunnet utredningens tidsomfang, samt at disse anses som mindre relevante for utredningens problemstilling.

I hovedsak omhandler denne utredningen foretak som benytter fullstendig versjon av IFRS (*full IFRS*). Det opplyses om at IFRS 15 ikke er implementert i den reviderte standarden for *IFRS-SMEs - IFRS for Small and Medium-Sized Entities*, gjeldende fra 2017. I den reviderte standarden for SMEs vil en sammenslått versjon av IAS 18 og IAS 11 fortsatt benyttes slik praksis er for IFRS-SMEs i dag. IAS 18 og IAS 11 som har vært benyttet i «full IFRS», er i stor grad lik IAS 18 og IAS 11 i den reviderte versjonen av IFRS for SMEs (IASB, 2015a). Dette betyr at kritikken og regnskapskvaliteten som omhandler IAS 11 og IAS 18 i denne utredningen, fortsatt vil være relevant i fremtiden for de foretak som benytter IFRS for SMEs.

I utredningen vil det bli gitt eksempler på hvordan IFRS 15 påvirker noen utvalgte bransjer. Omfanget av utredningen og tiden som er til rådighet begrenser imidlertid muligheten til å gå spesifikt inn på et stort antall bransjer og sektorer. Det er derfor valgt ut enkelte bransjer hvor det forventes at IFRS 15 medfører regnskapsmessige endringer. Videre presiseres det at inntekter som ikke skal behandles etter IFRS 15, ikke vil vektlegges i denne utredningen. Eksempelvis vil dette gjelde leieinntekter som i fremtiden skal behandles etter ny leasingstandard - IFRS 16.

1.3 Disposisjon

Denne utredningen består av ni kapitler. Etter innledningen blir det gitt en gjennomgang av oppgavens metodiske tilnærming. I dette kapitlet fremkommer de mest grunnleggende metodene for å gjennomføre og besvare problemstillingen i denne utredningen.

Videre blir det i kapittel tre til fem gitt en innføring i ulike aspekter ved finansregnskapet. Formålet og tilnærminger til regnskapet blir først gjennomgått. Deretter blir det gitt en gjennomgang av IASB sitt konseptuelle rammeverk. Her fremkommer det hvem IASB identifiserer som primærbrukere, og hva som gjør regnskapsinformasjon beslutningsnyttig for de nevnte. En god forståelse av det konseptuelle rammeverket er vesentlig i forhold til å forstå hvordan regnskapet og standarder er bygget opp. Rammeverket inneholder også viktige momenter og prinsipper som er relevant for standardsetterne når de skal utgi nye regnskapsstandarder. Etter en innføring av det konseptuelle rammeverket gis en presentasjon av inntektsføringens regnskaps- og resultat-kvalitet, samt hvordan ulike regnskapsregimer kan påvirke regnskapskvaliteten. Andre momenter som blir gjennomgått i tilknytning til

resultatkvaliteten er blant annet opportunistisk atferd, manipulering og ubevisste feil. Sett i lys av tidligere regnskapsskandaler tilknyttet inntektsføring vil dette være relevant å belyse, samt vurdere om IFRS 15 kan bidra til å hindre regnskapsskandaler i fremtiden.

I kapittel seks til åtte blir det gitt en presentasjon av nåværende og ny inntektsføringsstandard, samt bakgrunnen for hvorfor ny standard er utarbeidet. Ved gjennomgang av nåværende standard belyses kritikken mot denne. Endringene som oppstår og påvirkningen dette medfører blir vurdert. Analyser og betraktninger blir i de nevnte kapitlene gitt fortløpende, da standardene er komplekse og inneholder mange ulike momenter. Vi anser det som en fordel for leseren at analyser og betraktninger er tilknyttet gjennomgangen av de enkelte tema og momenter. I denne delen av utredningen blir det også gitt en rekke eksempler for å illustrere standardene på en forståelig måte. Noen av eksemplene er utviklet selv, mens andre er innhentet fra pålitelige kilder. De sistnevnte kan likevel inneholde enkelte endringer og betraktninger som er tilpasset oppgavens formål.

I siste kapittel blir utredningens konklusjon fremlagt. Det gis også forslag til videre forskning.

2. Metode

Formålet med dette kapittelet er å belyse utredningens metodiske tilnærming. Hensikten er å gi leseren innsikt i de metoder som er benyttet, som et utgangspunkt for at leseren selv kan vurdere styrker og svakheter ved utredningen. Hvilken metode som benyttes er avhengig av oppgavens problemstilling, og er avgjørende for hvor vellykket forskningen er. Metodene som er benyttet, og de valg vi har foretatt for innhenting av informasjon, vil derfor bli gjennomgått. Det vil også bli belyst fordeler og ulemper ved de valgte metoder. Avslutningsvis vil kvaliteten på utredningen og innhentet informasjonen vurderes.

2.1 Valg av forskningsdesign

Johannessen, Christoffersen og Tuft (2011) beskriver at et forskningsprosjekt starter med en idé, deretter blir ideen omgjort til tema, før forskeren sitter igjen med en problemstilling som ønskes utforsket. Videre blir det utdypet at det ofte er vanskelig å konkretisere temaet og gjøre det forskbart. Dette begrunnes med at temaet ofte kan være veldig generelt eller uklart.

Forskning handler om å besvare en problemstilling om et tema som forskeren ønsker å utforske og tilegne seg kunnskap om. For å besvare problemstillingen må det foretas en rekke undersøkelser. Forskeren må derfor vurdere hvordan undersøkelsene skal gjennomføres. Dette beskrives som forskningsdesign (Johannesen et al., 2011) Det finnes tre hovedtyper forskningsdesign. Dette er *eksplorativt*-, *deskriptivt*- og *kausalt design* (Ghauri & Grønhaug, 2010). «*Eksplorative undersøkelser kan ha som mål å identifisere interessante problemstillinger*» (Johannessen et al., 2011 s. 62). Et slikt design kan være nyttig dersom problemstillingen i liten grad er avgrenset, samt når mengden teori om temaet er begrenset. Sekaran og Bougie (2013) formidler at eksplorativ forskning ofte bygger på sekundærdata, og at designet i stor grad er fleksibelt. Dette betyr at designet tar hensyn til uventede forhold som forskeren oppdager. Et forskningsdesign kan også ha en deskriptiv tilnærming. En deskriptiv studie kan hjelpe forskeren å forstå karakteristika ved en populasjon. Til sist kan forskningen også ha et kausalt design. Ved kausal forskning undersøker forskeren sammenhengen mellom årsak-virkning (Sekran & Bouige, 2013).

Som forklart innledningsvis forsøker denne oppgaven å undersøke om IFRS 15 gir økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet. IFRS 15 er en kompleks

standard, og følgelig vil det være behov for et fleksibelt forskningsdesign. Ghauri og Grønhaug (2010) mener at fordelen med et fleksibelt design er at designet tillater forskeren å endre retning i forskningen, når ny informasjon fremkommer gjennom utarbeidelsen. Dette er fordelaktig når problemstillingen i startfasen er uklar. Begrensede kunnskaper om IFRS 15 i startfasen førte derfor til at dette valget av forskningsdesign var en fornuftig strategi. Det eksplorative designet lot oss endre retning flere ganger gjennom utarbeidelsen av denne utredningen.

2.2 Kvalitativ vs. kvantitativ metode

Johannesen et al., (2011) beskriver at det er ulike måter å foreta undersøkelser på, og forskeren må gjøre en rekke vurderinger for å innhente data som er tilpasset forskningen. I litteraturen som omhandler forskningsmetode skilles det mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Kvalitativ metode vil være hensiktsmessig for å forstå eller få innsikt i et fenomen. Når en forsker ønsker å gå i dybden for å forklare et fenomen, eller en teori, kan kvalitativ tilnærming være ønskelig. Ghauri og Grønhaug (2010) formidler at kvalitativ forskning ofte er eksplorativt og ustrukturert. Ved bruk av kvalitativ forskning skjer datainnhenting og analyse ofte samtidig, og problemstillingen blir løst med gradvis økende innhenting og analyse av data. Det utdypes at det som skiller kvalitative og kvantitative metoder, er at ved kvalitativ forskning vil en ikke komme frem til svar ved bruk av statistiske- eller andre kvantifiserbare metoder (Ghauri & Grønhaug, 2010).

Denne oppgavens målsetting er å få innsikt i kompleks regnskapsteori, og en regnskapsstandard som omhandler et komplekst tema – inntektsføring. Det vil som Ghauri og Grønhaug (2010) beskriver derfor være hensiktsmessig å benytte seg av kvalitative studier. Dette er i samsvar med oppgavens eksplorative design. Det finnes imidlertid også ulemper med kvalitative metoder. Grønmo (2004) beskriver at forskerens perspektiv kan påvirke utvelgelsen og tolkningen av kildene som benyttes, samt at forskerens kildekritikk kan være begrenset. Dette kan medføre at kildene som benyttes ikke er relevante og troverdige (Grønmo, 2004).

2.3 Datainnsamling

Innhenting av data, analyse og strukturering av informasjon er sentralt innen forskning for å besvare en problemstilling. Når det skal innhentes data er det viktig å vite hvilken informasjon som er relevant. Det finnes to ulike typer data - *primærdata* og *sekundærdata*. Ghauri og Grønhaug (2010) beskriver at primærdata er data som ikke er tilgjengelig, og som forskeren selv må samle inn. Eksempelvis kan dette være spørreundersøkelser eller intervjuer, hvor forskeren spesifikt forsøker å innhente informasjon tilpasset forskningen. Sekundærdata er informasjon innhentet av andre enn forskeren selv. Eksempler på sekundærdata kan være litteratur, årsrapporter, statistikker og artikler (Sekaran & Bougie, 2013). Ghauri og Grønhaug (2010) opplyser om at det er viktig å være klar over at sekundærdata kan være utarbeidet til andre formål, som ikke nødvendigvis er tilpasset forskningen. Denne utredningens datainnsamling vil bli nærmere belyst i det etterfølgende.

2.4 Anvendt metode

Denne utredningen har et teoretisk perspektiv. Grunnen til dette er ønsket om å gå i dybden, samt opparbeide oss kunnskaper om regnskapsteori og IFRS 15. Innledningsvis i prosessen hadde vi mange ideer om hva som var ønskelig å undersøke. Underveis i arbeidet ble enkelte ideer forkastet, og alternative forskningsspørsmål ble utarbeidet. Eksempelvis hadde vi en tanke om å undersøke hvilke bransjer som ville bli mest påvirket av IFRS 15. Det viste seg imidlertid at det allerede var utarbeidet mye litteratur om dette temaet. En annen plan var å innhente data direkte fra foretak som høyst sannsynlig ville bli påvirket av den nye standarden, slik som telekommunikasjonsbransjen, seismikkbransjen og bygg- og anleggsbransjen. Med tanke på at det er flere seismikkselskaper på Oslo Børs, ble det ansett som interessant å innhente data fra denne bransjen. Formålet med dette ville være å analysere hvilken påvirkning IFRS 15 vil få for foretakenes kundekontrakter. Imidlertid vil påvirkningen av ny inntektsføringsstandard ikke bare være avhengig av bransje, men også kundekontraktens art. Forskjellige foretak innen sammen bransje kan derfor bli påvirket i ulik grad. For å få nok innsikt i kundekontraktens art, ville det derfor vært relevant å innhente data direkte fra flere foretak innen samme bransje. Dette viste seg å være vanskelig grunnet problemer knyttet til konfidensialitet. Etter samtaler med akademikere og revisorer, vurderte vi det som krevende å innhente nok informasjon. Denne tilnærmingen til oppgaven ble derfor forkastet.

Som tidligere nevnt er kjennetegnet til et eksplorativt design at det er fleksibelt. Etter hvert som vi tilegnet oss mer kunnskap om IFRS 15, kom vi opp med en annen interessant innfallsvinkel. En ny problemstilling ble dermed utarbeidet. Problemstillingen er som nevnt å undersøke om IFRS 15 gir økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for regnskapsbrukerne. For å besvare denne problemstillingen kreves det høy kompetanse om flere emner innen regnskapsteori og inntektsføring. Det har vært svært tidkrevende å innhente informasjon, samt opparbeide seg kunnskap om teori og standarder. For å tilegne oss den nødvendige kunnskapen har det blitt benyttet sekundære data. Nåværende standarder og rammeverk, samt IFRS 15 med tilhørende vedlegg er blitt grundig gjennomgått. I tillegg er det innhentet regnskapsteoretisk informasjon gjennom akademisk litteratur, eksempelvis om regnskapets formål og brukernes informasjonsbehov. En del av informasjonen er innhentet fra anerkjente tidsskrifter som eksempelvis *Revisjon og Regnskap*. Fagbøkene som er benyttet er i stor grad litteratur fra anerkjente akademikere og praktikere innen regnskapsteori. Andre kilder som er benyttet er publikasjoner fra store revisjonsselskaper, samt informasjon i relevante årsrapporter fra børsnoterte foretak.

2.5 Evaluering av forskningen

For at utredningen skal være av en høy kvalitet er det sentralt at dataene som benyttes er relevante og pålitelige. Det er viktig å vurdere fremgangsmåten for innhenting av data, og evaluere de resultater som fremkommer. Innen forskning er begrepene *validitet* og *reliabilitet* sentrale. «*Reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data, hvilke data som brukes, den måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides*» (Johannessen et al., 2011, s. 44). Validitet kan forstås som hvor godt dataene representerer fenomenet (Johannessen et al., 2011).

Reliabilitet og validitet

Reliabiliteten i de dataene som er innhentet har vært nøye vurdert. I prosessen med å innhente informasjon har vi vært selektive med tanke på hvilke kilder som er benyttet. Det vil si at informasjonen kun har vært innhentet fra IASB og FASB sine hjemmesider, eksperter innen fagfeltet, anerkjente akademikere og praktikere, store revisjonsselskaper og årsrapporter fra relevante foretak. Det må kunne antas at kildene i stor grad er pålitelige.

Som nevnt handler validitet om hvor godt dataene representerer fenomenet. I utredningen har naturligvis IASB sine offisielle standarder og uttalelser vært benyttet for å besvare problemstillingen. Vi har underbygget analyser og vurderinger med publikasjoner om IFRS 15 fra revisjonsselskaper og akademikere. Det må kunne hevdes at kildene som direkte omhandler IFRS 15 representerer fenomenet som ønskes utforsket.

IFRS 15 ble som kjent publisert i 2014. Vi har derfor forsøkt å benytte kilder som er utgitt etter at standarden ble publisert, for de kilder som har direkte tilknytning til denne standarden. I de tilfeller hvor kildene ble utgitt før 2014, har vi vært påpasselig med at denne informasjonen ikke inneholder utdatert informasjon. Dataene anses derfor som relevante og representative for fenomenet.

Regnskapsteorien som er innhentet er i mange tilfeller ikke knyttet spesifikt til de aktuelle standardene som utforskes. Som tidligere nevnt kan sekundærdata være ment til andre formål som ikke samsvarer med utredningens problemstilling. Vi har ved innhenting av regnskapsteoretiske data vært påpasselig med at dataene enten direkte, eller indirekte, skal være relevante og representere fenomenet, slik at teorien kan underbygge de vurderinger som fremkommer i utredningen.

Potensielle svakheter

Det finnes flere faktorer som potensielt kan svekke utredningens kvalitet. For det første har denne utredningen som nevnt en teoretisk tilnærming. En svakhet ved en slik tilnærming vil være at oppgaven ikke kan underbygges med empiri. IFRS 15 er som kjent ikke pålagt anvendt før 1. januar 2018. De løsninger vi ser på og forklarer er dermed av en teoretisk karakter, og kan ikke verifiseres med bakgrunn i praksis. Det er en fare for at senere anvendt praksis kan avvike fra de regnskapsmessige løsningene som er drøftet i denne utredningen.

Dataene som er innhentet er som nevnt vurdert som pålitelige. Selv om dataene er innhentet fra pålitelige kilder, vil det imidlertid kunne være data som inneholder begrenset informasjon, samt vurderinger som ikke nødvendigvis stemmer overens med det som er og blir praksis. I arbeidet med utredningen har vi kommet over ulike kilder med informasjon som motsier hverandre. Dette kan forekomme grunnet feil i kilden, men kan også skyldes usikkerhet tilknyttet temaene. Det vil derfor alltid være en trussel at noen kilder kan

inneholde begrenset og/eller feil informasjon ved et komplekst tema, selv om informasjonen stammer fra kilder som anses som pålitelige. Dette kan potensielt skade utredningens kvalitet.

Oppgavens kvalitet ville sannsynligvis blitt styrket ved innhenting av informasjon direkte fra eksperter, revisjonsselskaper, regnskapsprodusenter og brukerne av regnskapet. Dette kunne blitt gjennomført som intervjuer og spørreundersøkelser. Grunnen til at dette ikke ble gjennomført var at det ble ansett som vanskelig å innhente informasjon som var direkte relevant for utredningens problemstilling. Det er mange som kunne blitt intervjuet tilknyttet de regnskapsmessige løsningene som omhandler standarden. Dette finnes det allerede mye informasjon om i sekundærkilder. Imidlertid er det færre som har kunnskaper til å besvare spørsmål tilknyttet regnskapskvaliteten og brukernes informasjonsverdi av den nye standarden. Grunnen til dette er at flere parter, som eksempelvis revisjonsselskaper og regnskapsprodusenter, er mest opptatt av de regnskapsmessige løsningene som er akseptable ved implementering av ny standard. De har i mindre grad vurdert selve regnskapskvaliteten. Dette ble vurdert opp mot et kost-nytte perspektiv, og tatt tiden i betraktning ble kostnaden ansett som større enn nytten.

Det opplyses om at forfatterne av denne oppgaven ikke har praktisk arbeidserfaring innen revisjon eller regnskap. Det vil derfor være en fare for at informasjon tolkes i en retning som ikke utøves i praksis. Praktisk arbeidserfaring fra regnskap eller revisjon ville naturligvis styrket utredningens kvalitet, og kan potensielt være en trussel for feil i oppgaven.

3. Formål og tilnærminger til regnskapet

I dette kapitlet vil det bli gitt en gjennomgang av formålene og ulike tilnærminger til regnskapet. Formålet med regnskapet er sterkt knyttet til hvem som er identifisert som brukerne av regnskapet. Hva som anses som nyttig informasjon i regnskapet er derfor avhengig av hvem som behøver informasjon og hvilken informasjon de trenger. Ulike brukere vil i mange tilfeller også være interessert i forskjellig informasjon. Informasjon som en part ser på som nyttig har ikke nødvendigvis like stor verdi for en annen part. For å utarbeide informasjon til brukerne av regnskapet er det gjennom tiden utviklet flere regnskapsmodeller. Ulike regnskapsmodeller skiller seg fra hverandre på den måten at de er utviklet på bakgrunn av ulike forutsetninger, kvalitetskrav og prinsipper for regnskapet.

3.1 Formålet med regnskapet

Hovedformålet med finansregnskapet er å gi brukerne av regnskapet beslutningsrelevant og nyttig finansiell informasjon om foretaket, både med hensyn til investerings- og kontrollformål (Kvifte & Johnsen, 2008). Stenheim, Sundkvist og Opsahl (2017) definerer formålet med regnskapet som tredelt. Regnskapet skal gi beslutningsrelevant informasjon til brukerne, det skal gjenspeile og gi et realistisk bilde av selskapets økonomiske situasjon, samt redusere asymmetrisk informasjon mellom brukerne og foretaket.

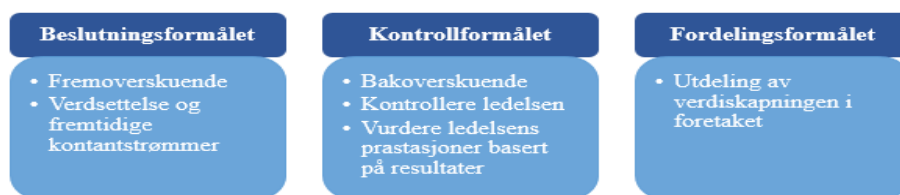
For å avgjøre hva som defineres som beslutningsnyttig informasjon er det viktig å identifisere regnskapsbrukerne og deres informasjonsbehov. En investor ønsker eksempelvis informasjon om fremtidig avkastning, og en långiver vil ha informasjon om sikkerhet for lånet. I ettertid av en investering eller et lån, kan de nevnte parter også være interessert i informasjon om resultater som er oppnådd i foretaket. Dette kan være informasjon om oppnådd avkastning for investoren, eller informasjon om foretakets betalingsevne for långiveren. Andre brukere av et regnskap med ulik grad av informasjonsbehov kan være ansatte, kunder, leverandører, skattemyndighetene, pressen og offentligheten (Baksaas & Stenheim, 2015a).

Beslutningsformålet og kontrollformålet

Formålet med regnskapet kan inndeles i *beslutningsformålet* og *kontrollformålet*. Beslutningsformålet er i regnskapslitteraturen også omtalt som, eller i nær slektskap med investeringsformålet, verdsettelsesformålet og prognoseformålet. Dette formålet er forbundet med verdsettelse og investeringsanalyse, hvor det er brukernes informasjonsbehov for beslutninger som er i fokus. Eksempelvis skal regnskapet gi investorer relevant informasjon om aktuelle investeringsobjekter, som gir grunnlag for verdivurdering og investeringsbeslutninger. Beslutningsformålet er framoverskuende og fokuset er verdsettelse og fremtidige kontantstrømmer (Kvifte & Johnsen, 2008). Baksaa og Stenheim (2015a) beskriver at verdsettelsesformålet legger stor vekt på behovene til potensielle og nåværende eiere, og långivere. De påpeker at regnskapet med dette formål må kunne brukes til direkte eller indirekte verdsettelse av foretaket. Dette betyr enten direkte ved at alt i balansen er verdsatt til virkelig verdi, eller indirekte gjennom at regnskapet bidrar med informasjon som danner grunnlag for en verdsettelse (Baksaa & Stenheim, 2015a).

Kontrollformålet er en oppfølging av resultater og gir eierne et grunnlag for å vurdere om ledelsens prestasjoner gir forventede resultater. Formålet anses normalt som en tilbakeskuende målsetning (Kvifte & Johnsen, 2008). Kontrollformålet kan knyttes tett opp mot *prinsipal-agent* teorien. Prinsipalen som kan være eieren eller långiveren, vil kunne ha behov for å kontrollere ledelsen (agenten), slik at agenten handler i samsvar med prinsipalens interesser. For å oppfylle kontrollformålet må regnskapet inneholde informasjon om oppnådde resultater i foretaket, som gir grunnlag for å vurdere ledelsens prestasjoner (Baksaa & Stenheim, 2015a).

Baksaa og Stenheim (2015a) nevner også et tredje formål for regnskapet som omtales som *fordelingsformålet*. Dette formålet innebærer at regnskapet skal gi beslutningsgrunnlag for utdeling av verdiskapning i foretaket. Et eksempel på dette er at utbytteutdelingen kan være delvis bestemt av fjorårets resultat (Baksaa & Stenheim, 2015a).

Figur 3.1: Regnskapets formål.

3.2 Regnskapsmodeller og perspektiver

Det er utviklet flere modeller for regnskap som bygger på ulike forutsetninger, kvalitetskrav og prinsipper. Modellene for regnskap kan deles inn i de modeller som har et *transaksjonsbasert perspektiv*, og de modeller som har et *verdibasert perspektiv*. I praksis vil flere modeller være blandede og benytte ulike prinsipper om hverandre (Kristoffersen, 2008). De ulike regnskapsmodellene er også tett tilknyttet *balanseorienterte* og *resultatorienterte* perspektiver for regnskapsføring.

Det tradisjonelle finansregnskapet har et transaksjonsbasert perspektiv hvor transaksjonsprinsippet og historisk-kostpris vektlegges. En slik modell er resultatorientert. Det sentrale i et resultatorientert regnskap er riktig resultatmåling og periodisering av inntekter og kostnader (Paton & Littleton, 1940). Regnskapsføringen er basert på prinsipper og ikke definisjonene av eiendeler, gjeld, inntekter og kostnader (Baksaas & Stenheim, 2015a). Tradisjonelt sett har resultatregnskapet i en slik modell periodisert og sammenstilt realiserte inntekter med tilhørende kostnader. Balansen i et resultatorientert regnskap har som formål å samle opp uavsluttede transaksjoner som skal resultatføres i en senere periode (Kristoffersen, 2008).

I et balanseorientert regnskap vil det være definisjonene av eiendeler, gjeld, egenkapital inntekter og kostnader som er styrende for alle innregninger. Dette betyr at for å kunne innregne poster i regnskapet må de tilfredsstillende definisjonene av eiendeler, gjeld og egenkapital (Baksaas & Stenheim, 2015a). Balanseorienteringen vektlegger balansen og endringene i eiendeler og gjeld. Inntekter og kostnader vil i et slikt regnskap beregnes ut fra endringene i balansen, og dermed vil resultatet være endringene i egenkapitalen.

Balanseorienterte regnskap har også sammenstilling av inntekter og kostnader, men kun i den grad de ikke kommer i konflikt med definisjonene av eiendeler og gjeld (Kristoffersen, 2008). Periodiseringen av inntekter og kostnader vil derfor bestemmes ut fra endringene i balansen, noe som skiller seg fra resultatorienteringen. Forskjellene oppstår først og fremst dersom poster som innregnes i et resultatorientert regnskap ikke tilfredsstillende definisjonene av eiendeler og gjeld i balanseorienteringen, og dermed ikke kan innregnes i et balanseorientert regnskap. Et eksempel på dette er avsetning av vedlikeholdsutgifter som ikke tilfredsstillende definisjonen av en gjeldspost (Baksaas & Stenheim, 2015a). Hensikten

med resultatregnskapet i et balanseorientert regnskap er å klassifisere kildene som skaper periodens resultat (Kristoffersen, 2008).

Verdibaserte modeller har et balanseorientert perspektiv. Prinsippet i en verdibasert modell er at årlige verdiendringer i eiendeler og gjeld skal resultatføres, uavhengig av om verdiendringene er realisert. En verdibasert tilnærming betyr at målingene av eiendeler og gjeld i større grad tar utgangspunkt i virkelig verdi. I praksis vil det være vanskelig å gjennomføre en rendyrket verdibasert modell grunnet utfordringer med måling. Et eksempel på en slik utfordring er måling av opparbeidet goodwill (Kristoffersen, 2008). Også andre immaterielle eiendeler slik som forskning og utvikling, merkevarenavn og patenter kan det i praksis være utfordrende å måle til virkelig verdi.

Som nevnt innledningsvis er det viktig å poengtere at ulike modeller ikke nødvendigvis er rendyrkede. Dette betyr eksempelvis at en historisk-kost modell også kan ha innslag av verdibasert måling, og at en verdibasert modell kan ha innslag av historisk kost.

3.3 Regnskapsperspektivets innvirkning på beslutnings- og kontrollformålet

Kontrollformålet vil best belyses i et resultatorientert regnskap hvor inntekter sammenstilles med tilhørende kostnader for perioden. Når oppmerksomheten vies historiske transaksjoner og hendelser, og måling av avkastningen på investert kapital, vil eierne ha et grunnlag for å vurdere ledelsens prestasjoner. Kontrollformålet vil derfor best belyses på bakgrunn av historisk kost og resultatmåling (Baksaas & Stenheim, 2015a). Større og hyppigere verdiendringer i regnskapet gjør informasjonen mindre relevant for kontrollformålet (Kvifte & Johnsen, 2008)

Beslutningsformålet vil i motsetning til kontrollformålet best belyses i et balanseorientert regnskap som gir beslutningstakerne informasjon som kan brukes til verdsettelse og investeringsanalyse. Dette betyr ikke nødvendigvis at eiendeler og gjeld må verdsettes til virkelig verdi, men informasjonen i regnskapet må være framoverskuende og kunne si noe om fremtidige kontantstrømmer (Baksaas & Stenheim, 2015a).

Enkelte mener det ikke er mulig å ivareta beslutningsformålet og kontrollformålet gjennom samme regnskapsinformasjon. Ijiri (1983) er en av de som mener at formålene ikke kan ivaretas gjennom samme modell/rammeverk. Han hevder at formålene er ulike ved at mer informasjon er å foretrekke for beslutningsformålet, men ikke nødvendigvis for kontrollformålet, og at subjektiv informasjon kan være nyttig for beslutningsformålet, men ikke for kontrollformålet (Kvifte & Johnsen, 2008). Gjesdal (1981) er også av samme oppfatning om at begge formålene ikke kan ivaretas med den samme regnskapsinformasjonen. En annen part som har uttalt seg er *Norsk Regnskapsstiftelse* (NRS) som mener at viktig kontrollinformasjon kan ignoreres dersom kontrollformålet ikke prioriteres (Kvifte & Johnsen, 2008).

Et eksempel på problemstillingen kan være markedssvingninger som påvirker balansen, og dermed resultatet i en verdibasert modell. Et oljeselskap som får en høyere egenkapital og resultat som følge av høyere oljepris i markedet, reflekterer forventninger til fremtidige kontantstrømmer. Denne informasjonen kan være nyttig for beslutningsformål, men er imidlertid i begrenset grad nyttig for å evaluere ledelsens prestasjoner. Grunnen til dette er at ledelsen har begrenset innvirkning på oljeprisen. For å vurdere ledelsens prestasjoner egner det seg bedre å vurdere avkastning på historiske investeringer. En transaksjonsbasert modell vil derfor være best egnet til et slikt formål. Det må nevnes at verdiendringer i et resultatorientert regnskap også kan ha innvirkning på resultatet som ikke nødvendigvis sier noe om ledelsens prestasjoner, men da i mindre grad og gjennom realiserte transaksjoner, og ikke gjennom forventede fremtidige kontantstrømmer (Kvifte & Johnsen, 2008). Hensikten med eksempelet er å belyse at resultatet i en verdibasert regnskapsmodell i stor grad kan være påvirket av faktorer som ikke sier noe om hvordan ledelsen har forvaltet foretakets ressurser, og kontrollformålet kan i så måte bli nedtonet. Motsatt kan det også hevdes at et resultatorientert regnskap basert på transaksjonsprinsippet og historisk kost nedtoner beslutningsformålet. Grunnen til dette er at det er bakoverskuende, og ikke prioriterer fremoverskuende verdsettelse og investeringsanalyse.

Hvor viktig beslutningsformålet er i forhold til kontrollformålet er avhengig av hvem som er identifisert som bruker av regnskapet. Eksempelvis vil langsiktige investorer ha større behov for å kunne påvirke ledelsen og foretakets strategiske beslutninger, enn kortsiktige investorer. Kontrollformålet vil derfor kunne være viktig for langsiktige investorer med større eierandeler. Kortsiktige investorer, eller investorer som har spredd risikoen med

investeringer i flere foretak, vil ikke ha samme mulighet til å påvirke kontroll og oppfølging, både med hensyn til tid og kostnad. Beslutningsformålet vil derfor være mer sentralt for sistnevnte (Baksaas & Stenheim, 2015a).

3.4 Avslutning

I dette kapitlet er det belyst ulike regnskapsmodeller og tilnærminger til regnskapet. Dette må ses i sammenheng med regnskapets formål, og de som er identifisert som regnskapets brukere. Formålet med regnskapet har nær tilknytning til brukernes informasjonsbehov, og informasjonsverdien til brukerne vil være påvirket av valgte regnskapsmodeller og tilnærminger til regnskapet.

4. Konseptuelle rammeverk

I dette kapittelet gis det først en kort gjennomgang av bakgrunnen for dagens internasjonale regnskapsføringsstandarder IFRS. Videre vil IASB sitt *konseptuelle rammeverk* bli presentert. IASB sitt rammeverk gir blant annet grunnlag for utarbeidelse av nye regnskapsstandarder. Rammeverket danner også grunnlag for senere analyser, og følgelig vil det være naturlig å gi en grundig forklaring av IASB sitt konseptuelle rammeverk. Avslutningsvis blir det gitt en gjennomgang av IASB sitt veiledningshierarki, som beskriver i hvilken rekkefølge ulike kilder skal benyttes for å komme frem til regnskapsmessige løsninger.

4.1 Bakgrunn IASB og FASB

Dagens internasjonale regnskapsstandarder IFRS blir skapt og utviklet av det uavhengige organet IASB. IASB ble dannet i 2001 og er en reorganisering av det første standardsettingsorganet IASC - *International Accounting Standards Committee*, som ble grunnlagt i 1973 (FASB, 2017a). Samme år ble standardsettingsorganet FASB dannet i USA. FASB utvikler standarder i henhold til US GAAP - *Generally Accepted Accounting Principles*, som benyttes i USA (FASB, 2017b).

IASC ble dannet etter avtale mellom revisjonsorganisasjoner i Australia, Canada, Frankrike, Tyskland, Japan, Mexico, Nederland, Storbritannia og USA (Picker, Clark, Dunn, Colitz, Livne, Loftus & van der Tas, 2016). Dette var på en tid hvor selskaper ble multinasjonale og globaliseringen var økende. Som et resultat av dette ble IASC dannet. Hensikten med arbeidet var å lage et globalt internasjonalt regnskapsspråk og rammeverk slik at regnskapene mellom ulike land ble mer sammenlignbare. Frem til 2001 var resultatet av arbeidet til IASC utgivelser av *International Accounting Standards, IAS* (Camfferman & Zeff, 2006). De internasjonale standardene IFRS og IAS var i 2013 enten et krav, eller tillatt brukt i EU, og over hundre andre land (FASB, 2017a).

4.2 Det konseptuelle rammeverket (IASB)

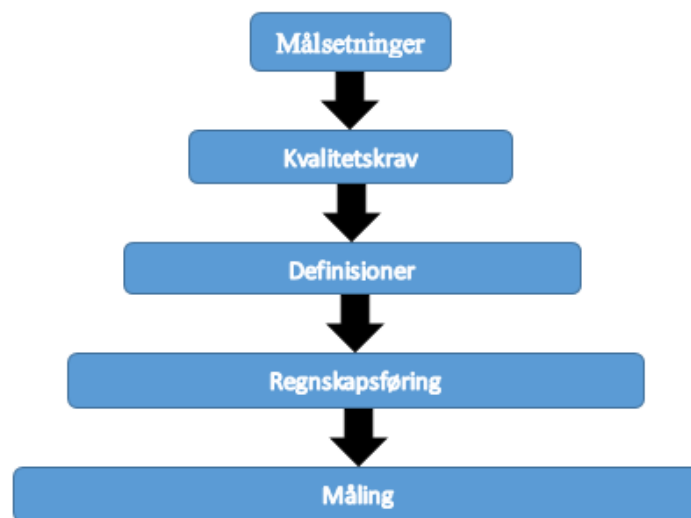
FASB definerer konseptuelle rammeverk som «*et enhetlig system av sammenhengende målsetninger og underliggende forutsetninger som kan lede til konsistente regnskapsstandarder, og som avgrensner og beskriver regnskapsføring og årsregnskap*» (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 12). IASC publiserte i 1989 et konseptuelt rammeverk hvor formålet var at regnskapsstandarder skulle bli utviklet etter samme konseptuelle og prinsipielle fundament. Dette rammeverket var en komprimert utgave av det rammeverket som ble utgitt av FASB på slutten av 1970-årene og starten av 1980-årene. Rammeverket hadde få grunnleggende forskjeller fra FASB sitt rammeverk. IASC og FASB hadde begge et balanseorientert syn, og de samme kvalitative egenskaper ved regnskapsinformasjon ble vektlagt (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Rammeverket ble i 2010 erstattet av *Conceptual framework for financial reporting* og ble utviklet sammen av IASB og FASB (Picker et al., 2016). I mai 2015 publiserte IASB et høringsutkast for et oppdatert og revidert *Conceptual Framework for Financial Reporting*, men dette prosjektet er i april 2017 ikke ferdigstilt (IASB, 2017).

Det konseptuelle rammeverket til IASB anses av de fleste som et normativt rammeverk. Kvifte og Johnsen (2008, s. 32) skriver at et konseptuelt rammeverk veldig enkelt kan beskrives som «*en normativ regnskapsteori eller en plattform for utledning av løsninger på praktiske regnskapsspørsmål, som avgrensner mulighetsområdet for akseptable løsninger*». Normativ regnskapsteori tar utgangspunkt i en referanseramme og beskriver hvordan regnskapet bør utformes (Sterling, 1979). I et normativt rammeverk er det målsetninger, observasjoner og forutsetninger som utleder brukernes informasjonsbehov, kvalitetskrav og definisjonene i regnskapet, og dette danner grunnlaget for utvikling av regnskapsmessige løsninger (Kvifte & Johnsen, 2008). Kriteriene for regnskapsføringen i IASB sitt konseptuelle rammeverk bygger på definisjonene av eiendeler og gjeld. IASB sitt rammeverk er dermed et balanseorientert rammeverk.

4.2.1 Formålet med IASB sitt konseptuelle rammeverk

Det konseptuelle rammeverket har flere formål. Et av formålene er å assistere standardsetterne med utvikling av nye standarder, og gi harmonisering mellom reguleringer, standarder og prosedyrer i tilknytning til regnskapet. Rammeverket skal også hjelpe

regnskapsprodusenter med å anvende IFRS, og gi veiledning til løsninger som ikke direkte fremkommer i standardene eller gjennom uttalelser. I tillegg er formålet å hjelpe revisorer med å danne seg en mening om regnskapet samsvarer med IFRS, samt assistere brukerne av regnskapet til å tolke finansiell informasjon fra regnskaper avlagt etter IFRS. Det presiseres også at det konseptuelle rammeverket ikke er en egen standard, noe som betyr at det konseptuelle rammeverket ikke overstyrer IFRS - standardene (Conceptual Framework (CF), 2010). Det konseptuelle rammeverket har følgende hierarkiske struktur:

Figur 4.1: Hierarkiet i det konseptuelle rammeverket. Kvifte & Johnsen, 2008.

4.2.2 Målsetninger med finansregnskapet

Det konseptuelle rammeverket definerer målet med finansiell rapportering som følger:

«The objective of general purpose financial reporting is to provide financial information about the reporting entity that is useful to existing and potential investors, lenders and other creditors in making decisions about providing resources to the entity. Those decisions involve buying, selling or holding equity and debt instruments, and providing or settling loans and other forms of credit» (CF. The Objective of General Purpose Financial reporting (OB) 2, s. A21).

Rammeverket definerer nåværende og potensielle investorer, samt långivere og andre kreditorer som *primærbrukerne* av finansiell informasjon (CF. OB5). Andre brukere vil også

kunne ha nytte av informasjonen når den sammenfaller med primærbrukernes behov (CF. OB10).

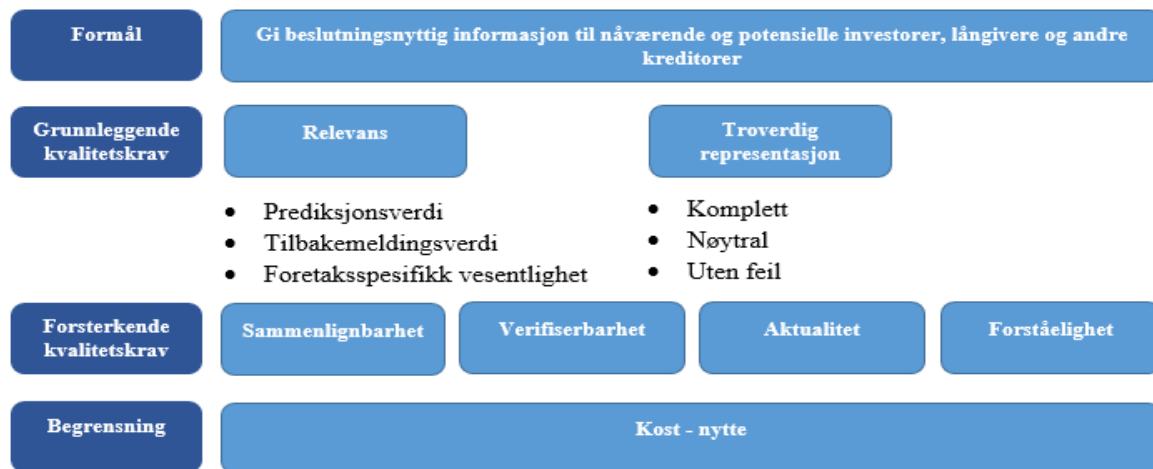
IASB unnlater å prioritere mellom beslutningsformålet og kontrollformålet, og mener det ikke er grunnlag for å hevde at det ene er viktigere enn det andre (CF. Basis for Conclusions (BC) 1.27). I rammeverket uttrykkes det at informasjon som er nyttig for beslutningsformålet også i de fleste tilfeller er nyttig for kontrollformålet (CF. BC1.26) Det kan derfor tolkes i den retning at IASB mener kontrollformålet i de fleste tilfeller ivaretas gjennom beslutningsformålet.

Slik det fremkommer av målsetningen skal regnskapet gi nyttig beslutningsinformasjon til nåværende og potensielle investorer, samt långivere og andre kreditorer. Rammeverket definerer også de nevnte til primære brukere av finansiell informasjon. Dette er som det ble belyst i forrige kapittel brukere som er mer opptatt av verdsettelse og fremtidige kontantstrømmer enn kontrollformålet, i de fleste tilfeller. Baksaas og Stenheim (2015a) beskriver at informasjonsbehovet til investorer og långivere ikke nødvendigvis alltid samsvarer, men at begge parter vil etterspørre fremtidige kontantstrømmer. Forskjellen er at investorer er opptatt av både positive og negative endringer i fremtidig kontantstrøm, mens långivere som har en fast oppside (renter), vil være mest opptatt av om fremtidige kontantstrømmer viser at lånet kan betjenes eller ikke (Baksaas & Stenheim, 2015a). Med bakgrunn i at rammeverket vektlegger og definerer primærbrukerne som investorer, långivere og andre kreditorer, kan det hevdes at IASB sitt rammeverk vektlegger beslutningsformålet sterkere enn kontrollformålet.

4.2.3 Kvalitetskrav

For at regnskapsinformasjonen skal være til nytte for primærbrukerne må innholdet oppfylle kvalitetskravene definert i rammeverket. Kvalitetskravene er til hjelp for å vurdere hvilken informasjon som er beslutningsrelevant for brukerne (Kvifte, 2003). Det skilles mellom grunnleggende og forsterkende kvalitetskrav. De grunnleggende kvalitetskravene *relevans* og *troverdig representasjon* må være oppfylt for at informasjonen skal kunne anses å være beslutningsnyttig (CF. *Qualitative Characteristics of Usefull Financial Informaton* (QC) 4). Troverdig informasjon om et irrelevant fenomen, eller ikke-troverdig informasjon om et

relevant fenomen, vil ikke føre til beslutningsnytte for brukerne av regnskapet (CF. QC17). De primære og forsterkende kvalitetskravene vil bli beskrevet i det etterfølgende.

Figur 4.2: Kvalitetskravene i rammeverket. EY, 2012a.

Relevans

For at informasjon skal gi brukerne grunnlag til å fatte beslutninger må den være *relevant*. Det vil si at presentert informasjon skal være i stand til å gjøre en forskjell i beslutningssituasjonen. Dette er uavhengig av om noen brukere velger å ikke benytte fordelene av informasjonen, eller allerede var klar over informasjonen fra andre kilder (CF. QC6). Relevant informasjon er todelt i det konseptuelle rammeverket. For at informasjonen skal være i stand til å utgjøre en forskjell for brukerne i en beslutningssituasjon, må informasjonen enten ha *prediksjonsverdi*, *tilbakemeldingsverdi* eller begge deler (CF. QC7).

Prediksjonsverdi betyr at den finansielle informasjonen skal gi brukerne et grunnlag for å utforme egne antagelser og forventninger om fremtiden (CF. QC8). Det er ikke et krav om at informasjonen direkte estimerer fremtidige kontantstrømmer, men informasjonen må kunne anvendes til dette formålet (Baksaas & Stenheim, 2015a). Tilbakemeldingsverdi defineres som informasjon som gir tilbakemelding om tidligere evalueringer (CF. QC9). Dette betyr at informasjonen gjør det mulig å bekrefte eller korrigere tidligere forventninger (Baksaas & Stenheim, 2015a). Informasjon som har en prediktiv verdi, har også ofte en tilbakemeldingsverdi, og motsatt. Dette eksemplifiserer IASB med at dersom årets inntekter sammenlignes med tidligere års inntekter, kan denne informasjonen brukes til å estimere/predike neste års inntekter. I etterkant vil da inntekten kunne sammenlignes med

det som var forventet inntekt og dermed gi en tilbakemeldingsverdi (CF. QC10). Kontrollformålet og ledelsens prestasjoner vil også i varierende grad kunne vurderes med bakgrunn i relevant tilbakemeldingsverdi (Baksaas & Stenheim, 2015a). Et eksempel på dette vil være forventet avkastning på ledelsens investeringer, målt opp mot den faktiske avkastningen i ettertid.

Troverdig representasjon

I tillegg til at regnskapsinformasjonen må være relevant er det også et krav om at den må inneholde troverdig representasjon. Dette omtales i litteraturen også som validitet eller trogjengivelse. Det som menes med troverdig representasjon er at presentert informasjon er i samsvar med det som er ønsket presentert. For å oppnå en perfekt troverdig finansiell informasjon må informasjonen være *komplett, nøytral og uten feil*. Dette er en målsetning som det er ment å strekke seg etter, men som vil være vanskelig å oppnå perfekt. Målet er at regnskapsprodusentene skal maksimere de nevnte egenskapene i den utstrekning det er mulig (CF. QC12).

Komplett informasjon betyr at all nødvendig informasjon blir presentert for brukerne slik at de er i stand til å forstå forholdene som blir rapportert. Dette inkluderer også beskrivelser og forklaringer (CF. QC13). Nøytralitet relaterer seg til at presentert informasjon ikke skal villedde brukerne av regnskapet (Baksaas & Stenheim, 2015a). Informasjonen skal ikke inneholde unøyaktigheter, ubevisste feil eller manipulering i positiv eller negativ forstand (CF. QC14). Uten feil betyr at det ikke skal foreligge feil eller mangler i beskrivelsen av et fenomen. Uten feil må ikke forveksles med feilfri. IASB forklarer dette med at det kan være tilfeller hvor man ikke har en observerbar pris hvor verdien fastsettes på bakgrunn av estimater. Denne informasjonen kan være troverdig representert dersom det fremgår hvordan estimatet er utarbeidet (CF. QC15).

Anvendelse av kvalitetskravene

I det konseptuelle rammeverket er det listet opp en trestegs-modell for å sikre en mest mulig effektiv anvendelse av de grunnleggende kvalitetskravene. Dette innebærer at et økonomisk fenomen som har potensiale til å være beslutningsrelevant for brukerne må identifiseres. Videre skal det velges den løsningen som gir mest relevant informasjon. Til slutt må det avgjøres om denne informasjonen faktisk er tilgjengelig og troverdig representert. Prosessen

fungerer slik at dersom ikke modellen gir en troverdig gjengivelse av informasjonen, skal den løsningen med den nest mest relevante informasjonen velges, og videre vurdere om denne er tilgjengelig og troverdig (CF. QC18).

Endring i kvalitetskrav

Troverdig representasjon erstattet ved utgivelse av nytt konseptuelt rammeverk i 2010 kvalitetskravet pålitelighet. Kvalitetskravet pålitelighet hadde den gang karakteristikene om at informasjonen skulle være troverdig, nøytral og verifiserbar. Troverdig representasjon som grunnleggende kvalitetskrav i nåværende rammeverk inneholder som kjent egenskapene komplett informasjon, nøytralitet og uten feil. Verifiserbarhet (se 4.2.4) som går ut på at informasjonen kan bekreftes fra andre kilder enn regnskapsprodusenten, er altså ekskludert fra troverdig representasjon og flyttet ned som et forsterkende kvalitetskrav. Slik rammeverket er utformet i dag må ikke informasjonen være verifiserbar for en troverdig representasjon, men vil eventuelt være et forsterkende element til troverdig representasjon (Baksaas & Stenheim, 2015a).

4.2.4 De forsterkende kvalitetskravene

IASB utdyper i det konseptuelle rammeverket fire forsterkende kvalitetskrav. Det er en forutsetning for å anvende de forsterkende kvalitetskravene at informasjonen er relevant og troverdig representert (CF. QC33). De forsterkende kvalitetskravene er ment som et forsterkende element til de grunnleggende kvalitetskravene relevans og troverdig representasjon, som forsterker brukernes nytte av informasjonen som rapporteres. (CF. QC4, QC19). De forsterkende kvalitetskravene kan også anvendes til å bestemme hvilken rapporteringsmetode som er best egnet, dersom flere rapporteringsmetoder er ansett som like relevante og troverdige (CF. QC19).

Sammenlignbarhet

Sammenlignbarhet relaterer seg til at informasjonen blir mer beslutningsrelevant dersom den kan sammenlignes. Dersom foretaket sin finansielle informasjon kan sammenlignes over ulike tidsperioder eller med andre foretak, vil dette øke den beslutningsrelevante informasjonen (CF. QC20). Kvitte og Johnsen (2008) skriver at sammenlignbarhet knytter seg til sammenligning både mellom selskaper og mellom ulike regnskapsperioder. Det

forsterkende kvalitetskravet må ikke forveksles med at ulike foretak skal fremstå som mer like enn det de i realiteten er (Baksaas & Stenheim, 2015a). Konsistens som knytter seg til sammenlignbarhet mellom ulike regnskapsperioder, referer til lik bruk av prinsippanvendelse over tid. Konsistens er ikke det samme som sammenlignbarhet, men vil forsterke sammenlignbarheten (CF. Q22).

Verifiserbarhet

Verifiserbarhet er informasjon som kan bekreftes eller delvis bekreftes fra andre kilder enn regnskapsprodusenten (Baksaas og Stenheim, 2015a). Kvalitetskravet virker som et forsterkende element til troverdig representasjon. Verifiserbar informasjon vil hjelpe brukere med å forsikre seg om at den presenterte informasjonen faktisk presenterer det den gir seg ut for å presentere. Dette innebærer at anvendelse av de samme metodene for uavhengige observatører fører til konsensus (enighet), selv om det ikke nødvendigvis er fullstendig enighet (CF. QC26). I det konseptuelle rammeverket blir verifiserbarhet delt inn i direkte og indirekte verifiserbarhet. Direkte verifiserbarhet vil si at presentert informasjon bekreftes gjennom observerbare forhold. Dette kan være ved å telle kontantbeholdningen (CF. QC27). Indirekte verifisering kan best belyses gjennom et eksempel. Dersom en maskin er verdsatt til virkelig verdi på bakgrunn av en verdsettelsesmodell, kan kontantstrømmene og diskonteringsrenten som er brukt etterprøves i ettertid i den samme modellen. Hvis modellen igjen gir samme verdi er verdien av maskinen indirekte verifisert (Baksaas og Stenheim, 2015a).

Aktualitet

Aktualitet omhandler at ny informasjon er bedre egnet til å danne grunnlag for beslutninger for brukerne enn gammel informasjon (CF. Q29). Informasjonen skal være presentert før den mister sin gjennomslagskraft. Dersom informasjonen ikke lenger har gjennomslagskraft som følge av utdatert informasjon vil den miste sin relevans (Picker et al., 2016). En investor i aksjemarkedet vil for eksempel være avhengig av ny informasjon for å oppnå muligheter for bedre beslutninger og høyere avkastning. Når informasjonen er gammel vil den gi mindre beslutningsnytte (Baksaas og Stenheim, 2015a).

Forståelighet

Forståelighet som kvalitetskrav innebærer at informasjonen skal være lett å forstå for brukerne. Dette er helt avgjørende for at informasjonen skal være beslutningsnyttig. I det konseptuelle rammeverket blir det forklart at riktig klassifisering, karakterisering, samt klar og konsis presentasjon sikrer forståelighet (CF. Q30). IASB presiserer imidlertid at regnskapet er utarbeidet for personer med forståelse for forretning og økonomi, og som er kapabel til å gjennomgå og analysere informasjonen grundig (CF. Q32). Informasjon skal ikke utelates fra regnskapet fordi den er vanskelig å forstå. Dette ville ført til en ufullstendig rapportering for brukerne av regnskapet (CF. Q31). Forståelighet som et forsterkende kvalitetskrav er derfor knyttet opp mot at vanskelig informasjon skal forklares på enklest mulig måte (CF. BC3.42).

4.2.5 Definisjoner

Som tidligere nevnt er IASB sitt konseptuelle rammeverk preget av et balanseorientert syn. Dette kommer til uttrykk gjennom definisjonene av postene i regnskapet som alle er definert med utgangspunkt i eiendeler og gjeld. For å kunne innregne en post i regnskapet må den tilfredsstillende definisjonene. En eiendel defineres som «*a resource controlled by the entity as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the entity*» (CF. 4.4, s. A34). For å tilfredsstillende definisjonen av en eiendel må foretaket ha kontroll over eiendelen, og kontrollen må ha blitt overført som et resultat av en tidligere hendelse utført av foretaket. I tillegg må også eiendelen forventes å gi en fremtidig økonomisk fordel (CF. 4.4). Det vil derfor eksempelvis ikke være anledning til å balanseføre utgifter som en eiendel, dersom utgiftene ikke har forventede positive økonomiske fordeler (Kvifte & Johnsen 2008). En gjeld defineres som «*a present obligation of the entity arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits*» (CF. 4.4, s. A34). Enkelt sagt er gjeldsdefinisjonen det motsatte av definisjonen på en eiendel. En økonomisk oppofrelse forventes på bakgrunn av en tidligere hendelse utført av selskapet.

Egenkapital er definert som eiendeler fratrukket gjeld. Inntekter defineres i rammeverket som «*increases in economic benefits during the accounting period in the form of inflows or enhancements of assets or decreases of liabilities that result in increases in equity, other than those relating to contributions from equity participants*» (CF. 4.25, s. A38). Kostnader

er definert motsatt som «*decreases in economic benefits during the accounting period in the form of outflows or depletions of assets or incurrences of liabilities that result in decreases in equity, other than those relating to distributions to equity participants*» (CF. 4.25, s. A38). Inntekter og kostnader vil på bakgrunn av definisjonene være endringene i balansepostene, og periodens resultat vil dermed være endringen mellom inngående og utgående egenkapital. Det kreves derfor at en inntekt eller kostnad må tilfredsstill definisjonene av eiendel eller gjeld for å kunne innregnes i regnskapet.

Rammeverket tar utgangspunkt i sammenstilling av inntekter og tilhørende kostnader, og eksemplifiserer at kostnader i forbindelse med varesalg sammenstilles med salgsinntektene. Det stadfestes likevel at sammenstilling kun tillates så lenge definisjonene til eiendel og gjeld tilfredsstilles (CF. 4.50). Prinsippet om sammenstilling er derfor kun gjeldende så lenge definisjonene til balansepostene er oppfylt.

4.2.6 Regnskapsføring og måling

Regnskapsføring er prosessen med å balanseføre eller resultatføre et element som møter kriteriene for regnskapsføring. For at en post skal kunne innregnes må den oppfylle tre punkter. Det aktuelle elementet må tilfredsstill definisjonen av en eiendel, gjeld, egenkapital, inntekt eller kostnad. Dette vil i praksis si at elementet må oppfylle definisjonen av en eiendel eller gjeld, grunnet at inntekt, kostnad og egenkapital oppstår som følge av endringer i balansen. Videre må det være sannsynlig at posten vil føre til at økonomiske fordeler strømmer til foretaket (eiendeler), eller sannsynlig at økonomiske oppofrelser (gjeld) strømmer fra foretaket. Det siste kravet er at posten må kunne måles pålitelig (CF. 4.38).

For å kunne innregne en post må den som nevnt kunne måles pålitelig (CF. 4.38) Kravet til pålitelighet i forbindelse med måling er endret til troverdig representasjon i høringsutkastet for revidert rammeverk, noe som er en følge av tidligere endringer i kvalitetskravene (CF.ED, 2015). Nåværende konseptuelle rammeverk definerer måling som prosessen med å fastsette beløpet som skal innregnes i balansen og resultatregnskapet. Dette innebærer at det må velges et måleattributt, og IASB lister opp følgende fire (CF. 4.54):

- *Historisk kost* for en eiendel er virkelig verdi på kjøpstidspunktet. Dette vil oftest være kostprisen med tillegg for kjøpsutgifter på transaksjonstidspunktet (anskaffelseskostnad). Historisk kost for en gjeld vil være verdien av det som er mottatt på transaksjonstidspunktet.
- *Gjenanskaffelseskost* er beløpet som må betales for å anskaffe en tilsvarende eiendel i dag, eller det beløpet som ville bli mottatt hvis det hadde blitt inngått en tilsvarende forpliktelse i dag.
- *Realisasjonsverdi* er beløpet som ville blitt mottatt dersom eiendelen ble solgt i dag (ikke fremtvunget salg), eller beløpet for å innfri forpliktelsen i dag.
- *Nåverdi* er verdien av eiendelen eller forpliktelsens kontantstrømmer som forventes generert eller avkrevd, diskontert til dagens verdi.

IASB har ingen videre veiledning eller anbefalinger for når ulike målemetoder skal anvendes. De presiserer at det er historisk kost som er mest benyttet i praksis, men at det ofte vil være en kombinasjon av ulike målemetoder i et regnskap (CF. 4.56). Kvitte og Johnsen (2008) formidler at den manglende veiledningen for målemetode er sterkt kritisert. De beskriver at en summering av forskjellige poster med ulike måleattributter kan virke meningsløst. Imidlertid avvises denne problemstillingen av andre, som mener at regnskapet reflekterer de beste estimatene i samsvar med kvalitetskravene (Kvitte & Johnsen, 2008). Selv om ikke standardene fremhever enkelte målemetoder mer enn andre, kan det diskuteres om rammeverket implisitt fører til større innslag av verdibasert måling. Baksaa og Stenheim (2015a) nevner at endringen av kvalitetskravet pålitelighet til troverdig representasjon, som førte til at det underliggende kravet verifiserbarhet ble omgjort til et forsterkende element, kan åpne opp for mer bruk av virkelig verdi. Når verifiserbarhet er ekskludert som et krav, vil dette åpne opp for at virkelig verdi kan brukes på områder hvor den virkelige verdien ikke kan verifiseres fra andre kilder enn regnskapsprodusenten (Baksaa & Stenheim, 2015a).

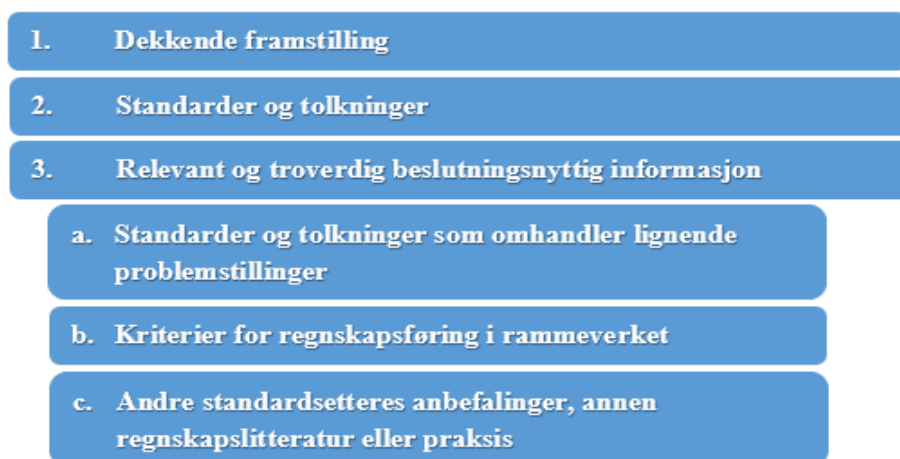
I høringsutkastet til nytt rammeverk blir det gjort et forsøk på å vurdere ulike måleattributter opp mot regnskapets formål, brukergrupper, kvalitetskrav og kost-nytte. Måleattributtene deles opp i henholdsvis kostnadsbaserte, markedsbaserte og kontantstrømbaserte måleattributter (Baksaa & Stenheim, 2015a). Når IASB i høringsutkastet knytter brukerformålet tettere opp mot måleattributtene og kvalitetskravene, kan dette i fremtiden bety at målemetodene i større grad blir valgt ut fra informasjonsbehovet til de primære

brukerne av regnskapet. Som tidligere nevnt vil brukerne i mange tilfeller foretrekke verdsettelse og fremtidige kontantstrømmer, foran historisk kost. Dette kan føre til at målemetoder som fremhever beslutningsformålet i større grad blir valgt, fremfor målemetoder som er egnet for kontrollformålet.

Baksaas og Stenheim (2015a) viser til at historisk kost fortsatt er dominerende innen IFRS, men at det var et økende innslag av virkelig verdi frem mot finanskrisen i 2008. De hevder imidlertid at det ikke er tegn som tyder på at virkelig verdi blir det rådende måleattributtet, og begrunner dette med at det fortsatt åpnes for utstrakt bruk av historisk kost i forslag til nytt rammeverk (Baksaas & Stenheim, 2015a).

4.3 Veiledningshierarkiet IASB

Veiledningshierarkiet er et kildehierarki som viser hvilken rekkefølge kildene skal anvendes for å komme frem til regnskapsmessige løsninger. Veiledningshierarkiet kommer frem i *IAS 8 - Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil* (IAS 8.7-8.12) og *IAS 1 - presentasjon av finansregnskap* (IAS 1.15). Hierarkiet kan illustreres som følger:

Figur 4.3: Veiledningshierarkiet. Kvifte & Johnsen, 2008.

En naturlig drøftelse vil være hvilken betydning *dekkende framstilling* som øverste kilde i hierarkiet har i virkeligheten. Betydningen av dekkende framstilling øverst i hierarkiet, er at standarder og tolkninger kan overstyres dersom de ikke gir en dekkende framstilling av den regnskapsmessige løsningen. I IAS 1.15 forklares dekkende framstilling til å gjelde løsninger som er i samsvar med definisjoner og innregningskriterier i rammeverket. Utgangspunktet er

dermed at standarder ikke skal benyttes dersom de gir løsninger i strid med rammeverket. Dette er en motsigelse til det konseptuelle rammeverket som slår fast at standardene overgår rammeverket i alle tilfeller (CF, 2010). IASB presiserer at anvendelse av standardene, med tilhørende noteopplysninger, forventes å gi en dekkende fremstilling (IAS 1.15). Det kan derfor legges til grunn at standardene og tolkningene, med svært få unntak, bidrar til dekkende fremstilling (Kvifte & Johnsen 2008). I realiteten er overstyring veldig lite brukt både i Norge og internasjonalt, og IASB legger til grunn at det kun i ekstremt sjeldne tilfeller er aktuelt å overstyre standarder og tolkninger (Kvifte & Johnsen 2008; IAS 1.19). I praksis kan det derfor hevdes at dekkende fremstilling ikke har noen reell betydning i hierarkiet, og at det er standarder og tolkninger som i realiteten troner øverst i veiledningshierarkiet.

Dersom det ikke finnes standarder eller tolkninger for området skal løsningen fremkomme gjennom relevant og pålitelig informasjon, som har beslutningsnytte for brukerne av regnskapet (IAS 8.10). I mange tilfeller vil ikke dette føre til en løsning i seg selv. Veiledningshierarkiet utdypet mulige fremgangsmåter i prioritert rekkefølge (Kvifte & Johnsen, 2008). Først skal regnskapsprodusenten vurdere hvordan IFRS har vurdert og håndtert lignende tilfeller. Hvis ikke dette fører til noen løsning skal det tas utgangspunkt i definisjonene, innregningskriteriene og målekriteriene i det konseptuelle rammeverket (IAS 8.11). Det konseptuelle rammeverket vil imidlertid sjelden gi konkrete løsninger. Grunnen til dette er at rammeverket gir vage og generelle retningslinjer for regnskapsføringen (Kvifte & Johnsen 2008).

Dersom rammeverket heller ikke fører til noen løsning, åpner veiledningshierarkiet opp for å se til andre standardsetters uttalelser og anbefalte løsninger, annen regnskapslitteratur, eller akseptert bransjepraksis. Det beskrives at for å vurdere andre standardsetters regnskapspraksis, kreves det at de har et tilsvarende konseptuelt rammeverk som IASB (IAS 8.12). Dette vil kunne være FASB sine standarder, US GAAP. Kvifte og Johnsen (2008) hevder at US GAAP som mer utviklet enn IFRS utvilsomt vil være en relevant kilde på nederste nivå i veiledningshierarkiet. Det beskrives imidlertid at andre standardsetters løsninger kun tillates dersom de ikke kommer i konflikt med IASB sitt rammeverk, eller hvordan IFRS har håndtert lignende tilfeller (IAS 8.12; Kvifte & Johnsen, 2008).

4.4 Avslutning

I dette kapitlet har det blitt gitt en gjennomgang av det konseptuelle rammeverket til IASB. Rammeverket danner grunnlag for utarbeidelse av nye standarder, og er derfor viktig å belyse før IFRS 15 skal analyseres nærmere. I rammeverket fremkommer det at IASB har definert primære brukere av regnskapet som nåværende og potensielle investorer, långivere og andre kreditorer. Når det senere skal gjøres en analyse av om IFRS 15 gir en bedre informasjonsverdi enn tidligere standarder, vil det derfor fokuseres på de som er definert som primære brukere.

For at informasjonen i regnskapet skal være til nytte for primærbrukerne er det ikke nok at informasjonen er utarbeidet og ment for brukerne. Kvalitetskravene til informasjonen som rapporteres er vel så viktig. For at rapporteringen skal kunne gi beslutningsnytte for brukerne av regnskapet, må informasjonen være relevant og troverdig representert. Kvalitetskravene, samt innregning og måling, vil være av stor betydning for den verdien informasjon gir, og således vil dette danne grunnlag for videre analyser.

5. Regnskaps- og resultat kvalitet

Formålet med dette kapitlet vil være å belyse regnskaps- og resultat kvaliteten av finansiell rapportering. Regnskaps kvaliteten og resultat kvaliteten av regnskapet vil avgjøre hvor realistisk de underliggende økonomiske realitetene reflekteres i regnskapet, og dermed hvor nyttig regnskapet er for brukerne. I den sammenheng vil det bli gitt en gjennomgang av prinsippbaserte og regelbaserte regnskapsregimer, mulighetene for kreativ regnskapsføring og manipulasjon, samt ubevisste feil. De nevnte punkter kan i stor grad være innvirkende på regnskaps kvaliteten og brukernes beslutningsgrunnlag.

5.1 Regnskaps kvalitet og resultat kvalitet

Både regnskapsprodusentene og brukerne av regnskapet vil være opptatt av kvaliteten på regnskapet. Brukerne er avhengig av god kvalitet tilknyttet regnskapet for at informasjonen skal kunne benyttes til beslutningsformål. Regnskapsprodusentene på sin side er avhengig av at brukerne og samfunnet har tillit til den informasjonen som blir presentert. Hvis tilliten svekkes kan det bli dyrere å innhente og skaffe kapital, leverandører, kunder og ansatte. Långivere og eiere kan grunnet usikkerhet kreve risikopåslag i avkastningskravene, noe som kan føre til færre lønnsomme investeringer og feil fordeling av ressurser. Verdiskapningen i samfunnet kan da reduseres blant annet grunnet lavere aktivitet og høyere arbeidsledighet (Baksaas & Stenheim, 2015a).

Regnskaps kvalitet kan defineres eller forstås på flere måter. Den ene måten er ut fra regnskapets formål og kvalitetskrav. Regnskapet skal gi beslutningsnyttig informasjon for brukerne, og må derfor inneholde relevant og troverdig informasjon. Et regnskap som innehar de nevnte egenskaper vil derfor ha høy kvalitet. Den andre måten regnskaps kvalitet kan forstås som, er at informasjonen bare skal gi en troverdig representasjon av de underliggende økonomiske realitetene i foretaket. I motsetning til første definisjon vil ikke dette stille krav til beslutningsnyttig informasjon. Det argumenteres for at informasjonen kan mangle relevans, og ikke være beslutningsnyttig for brukerne, men likevel være en troverdig representasjon av økonomiske realiteter. Eksempelvis kan informasjonen allerede være kjent for brukerne av regnskapet. Regnskapsmessig kvalitet også forstås som fravær av støy. Regnskapsmessig støy oppstår når resultat og verdier avviker fra reelt økonomisk resultat og

verdier. Dette betyr at større grad av regnskapsmessig støy gir en lavere regnskapskvalitet (Baksaas & Stenheim, 2015a).

Resultatkvaliteten defineres som kvaliteten på regnskapsmessig resultat. Dette blir ofte satt i sammenheng med prognoseformål og verdsettelse. Resultatkvaliteten vil dermed være høy når periodens resultat, sammen med annen informasjon, kan benyttes til å beregne fremtidige resultat, kontantstrømmer, samt foretakets verdi. Regnskapsmessig resultat for perioden kan deles inn i resultat fra foretakets normale aktiviteter, tilfeldige resultatelementer som er gjentakende, resultat på bakgrunn av enkelthendelser, og verdirelevante resultatelementer som reflekterer fremtidig kontantstrøm. Det beskrives at resultatkvalitet handler om å avdekke resultatet fra normale aktiviteter, og skille ut andre momenter. Dette begrunnes med at de normale aktivitetene forventes å være gjentakende i årene fremover. Dermed kan historiske resultat fra normale aktiviteter gi grunnlag for estimater av fremtidens resultat fra normale aktiviteter (Baksaas & Stenheim, 2015a). Naturligvis må en slik analyse også ta høyde for endringer i foretakets stabilitet.

Resultatkvalitet kan også forklares på en annen måte. Gjesdal (2003, s. 51) formidler at: *«Resultatkvalitetsbegrepet benyttes i regnskapsanalysen for å fokusere oppmerksomheten mot resultatmålingens viderverdigheter. Realitetene bak en krone i resultat kan variere mye mellom selskap og for et gitt selskap over tid. Et sentralt element i regnskapsanalysen er å avdekke slike variasjoner»*. Videre belyser Gjesdal (2003) forskjellene mellom regnskapskvalitet og resultatkvalitet gjennom en illustrasjon. Dersom en eiendel som har 30 års levetid avskrives over 15 år (og foretaket er i vekst), vil regnskapskvaliteten være lav. Regnskapskvaliteten er lav fordi avskrivningsmetode ikke gjenspeiler levetiden til eiendelen. Imidlertid vil resultatkvaliteten være høy. Grunnen til dette er at resultatet vil bli lavere enn det som er reelt, og P/E (price/earnings) vil være høyere enn reelt. Dette betyr at en investor vil ha høyere betalingsvillighet dersom resultatkvaliteten er høy (Gjesdal, 2003).

Baksaas og Stenheim (2015a) beskriver tre elementer som påvirker regnskapskvaliteten. Dette er støy grunnet utformingen av regnskapsreglene, bevisste feil og manipulasjon, samt ubevisste feil. De nevnte forhold vil bli nærmere belyst senere i dette kapittelet.

5.2 Prinsipp- og regelbaserte regnskapsregimer

Regnskapsregimer og standarder kan enten være prinsippbaserte eller regelbaserte, eller være en blanding av de to nevnte. Prinsippbaserte løsninger krever en større evne til egne vurderinger og bruk av skjønn, og vil typisk være forankret i et konseptuelt rammeverk. I motsetning vil et regelbasert regime i større grad angi detaljerte løsninger, og dermed kreve mindre grad av vurderinger og skjønnbaserte løsninger (Baksaas & Stenheim, 2015a). Dette vil være en fordel for revisorer og regnskapsprodusenter fordi regnskapsreglene gir en klar løsning og holder kostnadene nede. Imidlertid er ikke et regelbasert regime like robust som et prinsippbasert regime da reglene kan bli utdatert. Et regime basert på prinsipper opp mot det konseptuelle rammeverket vil i større grad kunne håndtere nye regnskapsmessige problemer når næringslivet endrer seg, men vil stille større krav til regnskapsprodusentens kompetanse ved utarbeidelse av regnskapet (Baksaas & Stenheim 2015b).

De norske regnskapsreglene (NGAAP) er hovedsakelig prinsippbaserte, hvor løsningene tar utgangspunkt i de grunnleggende regnskapsprinsippene. Dette betyr imidlertid ikke at tilnærmingen er rendyrket etter prinsipper, da det også finnes regelbaserte løsninger i NGAAP. US GAAP og IFRS har konseptuelle rammeverk som skulle tilsi at det ble lagt vekt på prinsippbaserte løsninger. Dette er imidlertid ikke tilfellet for US GAAP, hvor det finnes mange standarder og uttalelser som gir detaljerte regler på flere områder. Det trekkes frem at inntektsføringen hadde så mange som 200 separate uttalelser frem til ny standard ble publisert i USA (Baksaas & Stenheim, 2015b). Kvifte og Johnsen (2008) beskriver IFRS som delvis prinsippbasert og delvis regelbasert. De mener at slik standardene praktiseres og oppfattes er de delvis regelbaserte, selv om IASB selv ikke ville vært enig i dette argumentet. Hovedgrunnen til at IFRS er delvis regelbasert, er grunnet den utstrakte bruken av virksomhetsområdeunntak (*scope exemptions*) i standardene (Kvifte & Johnsen, 2008). Dette betyr at det er flere unntak fra å anvende prinsippene i standardene for definerte virksomhetsområder, hvor de nevnte følger egne bestemmelser.

Det er i dag en generell enighet om at prinsippbaserte regnskapsregimer og standarder er det mest formålstjenlige. Dette vil i større grad enn regelbaserte standarder sikre at de økonomiske realitetene reflekteres i enhver situasjon (Kvifte & Johnsen, 2008). Heskestad (2014) beskriver at detaljerte regler vil kunne gi en objektiv rapportering, men regnskapet blir lite interessant da det ikke tar hensyn til de økonomiske realitetene. Et eksempel som kan

belyse dette er avskrivning av varige driftsmidler, som skal avskrives i takt med eiendelens forbruksmønster av fremtidige økonomiske fordeler. Dette er en prinsippbasert løsning som trenger en vurdering av hvilken avskrivningsmetode som gjenspeiler de fremtidige fordelene best. Motsatt ville det vært en regelbasert løsning dersom standarden hadde krevd lineære avskrivninger. Dette ville gjort prosessen enklere for regnskapsprodusentene. Grunnen til dette er at det ikke ville krevd samme vurderingsevne for bruk av avskrivningsmetode. Imidlertid er det ikke sikkert at de underliggende økonomiske realitetene ville blitt reflektert på en god måte for brukerne. Et eksempel på dette er dersom lineære avskrivninger ikke står i forhold til inntektene (Baksaas & Stenheim, 2015b). Det må også nevnes at et prinsippbasert regime kan føre til at regnskapsprodusentene ender opp med ulike løsninger på samme problemstillinger. Dette kan føre til at det forsterkende kvalitetskravet om sammenlignbarhet svekkes i enkelte sammenhenger (Baksaas & Stenheim, 2015b).

En ulempe med ulike regnskapsregimer er at de i større eller mindre grad kan utnyttes eller misbrukes for å oppnå urettmessige fordeler. Dette vil bli nærmere belyst i det etterfølgende.

5.3 Manipulering av inntekter som resultatstyring

Som kjent blir regnskapet benyttet til beslutningsformål av brukerne, og inntektene til et foretak vil være en av de viktigste kildene til nettopp dette. Når regnskapet blir brukt som beslutningsformål er det viktig at informasjonen er av høy kvalitet slik at beslutningene blir tatt på riktige premisser. Det finnes imidlertid muligheter for at ledelsen kan styre resultatet ved å gjennomføre bevisste feil og manipulasjon i regnskapet. Dette er det viktig for brukerne å være klar over. Heskestad (2015a) beskriver viktigheten av at brukerne forstår konsekvensene av et foretaks vurderinger, samt kvaliteten av det som rapporteres. Ved å identifisere eventuelle *røde flagg* tilknyttet regnskapet kan dette indikere at regnskapet inneholder bevisste eller ubevisste feil som kan villedde brukerne. Røde flagg defineres som «*sammenhenger og utviklingstrekk som avviker fra det normale over tid og i forhold til bransjemessige forhold*» (Heskestad, 2015b, s. 33).

Regnskapsmanipulering kan oppfattes som et noe diffust begrep. Stenheim og Blakstad (2012, s. 57) uttaler at: «*I det norske språket finner vi flere begreper som er nære synonymer til regnskapsmanipulering: regnskapssvindel, regnskapsjuks, resultatstyring, kreativ regnskapsføring og rapporteringsstrategi. Det faktum at disse begrepene opptrer parallelt i*

*språket tilsier at manipulering av regnskapet har et mangesidig konseptuelt innhold». Oppportunistisk atferd er et annet begrep som benyttes i sammenheng med manipulasjon. Stenheim et al., (2017) beskriver at ved oppportunistisk atferd handler ledelsen ut fra egeninteresser. Videre utdyper Stenheim og Blakstad (2012, s. 60) at: «*Negativ regnskapsmanipulering er oppportunistisk i den forstand at ledelsen oppnår fordeler den ellers ikke ville hatt ved å rapportere regnskap som er forventet å mislede en eller flere interessentgrupper*».*

Hensikten med delkapittelet vil være å beskrive hvordan inntektsføring kan føre brukerne bak lyset ved manipulering og oppportunistisk atferd fra ledelsen sin side. Dette er viktige aspekter å forstå i relasjon til finansregnskapet som beslutningsformål for brukerne. Med bakgrunn i flere tidligere regnskapsskandaler knyttet til inntekter vil det være naturlig å drøfte dette i korthet. Det vil også til en viss grad være relevant for videre analyse av den nye inntektsføringsstandard. Dette begrunnes med at dersom standarden åpner opp for muligheter til oppportunistisk atferd eller manipulasjon som potensielt kan gjennomføres, kan dette gå på bekostning av informasjonsverdien og beslutningsgrunnlaget som regnskapet gir brukerne.

Gir prinsippbasert rapportering rom for mer manipulasjon?

Et prinsippbasert regime gir regnskapsprodusenten mer valgfrihet til å kunne rapportere mer relevant og troverdig informasjon, men dette regime har også sine ulemper. Større valgfrihet betyr også større muligheter for å rapportere finansiell informasjon som villeder brukerne og gagnar foretaket eller ledelsen (Watts & Zimmerman, 1986). Dette kan eksempelvis være ved bruk av prinsipper som baserer seg på skjønnsutøvelse og estimater, hvor eksempelvis kreative vurderinger kan gi foretaket eller ledelsen urettmessige fordeler. Dersom informasjonen som rapporteres heller ikke kan verifiseres fra andre parter enn regnskapsprodusenten selv, vil dette kunne være vanskelig å oppdage for brukerne av regnskapet.

Enkelte hevder at detaljerte regler i større grad vil kunne hindre mulighetene for manipulasjon. Dette synspunktet støttes ikke av alle. Baksaas og Stenheim (2015b) beskriver at flere av regnskapsskandalene i USA er delvis tilskrevet mangel på prinsipper i regnskapsføringen. De mener at det var grunnet detaljerte regler det var mulig å

rettferdiggjøre regnskaper som ikke viste et rettviseende bilde av inntekt og verdier. Når et regime er regelbasert kan det være mulig å strukturere transaksjoner og hendelser opp mot reglene, og dermed oppnå en ønsket regnskapsmessig effekt. Det vil også være vanskelig å stille spørsmål ved regnskapsføringen når den er i henhold til reglene (Baksaas & Stenheim, 2015b). Som et eksempel opp mot inntektsføring av salgskontrakter, kan det tenkes at kontraktene blir tilpasset detaljerte regler, og strukturert opp mot en ønsket regnskapsmessig behandling.

Som nevnt er det vanskelig å stille spørsmål ved regnskapsføring som er i henhold til reguleringen. Det vil være nærliggende å anta at prinsippbaserte løsninger, som er forankret i grunnprinsipper og et konseptuelt rammeverk, i større grad vil kunne hindre uønsket regnskapsbehandling. Når utgangspunktet er brukernes nytteverdi av informasjonen, støttet opp mot kvalitetskrav for et rettviseende bilde, vil ikke en tilpasset regnskapsmessig behandling kunne rettferdiggjøres på samme måte. Brukerne, revisorer og andre interessenter vil da i mye større grad kunne stille spørsmål ved om regnskapsføringen reflekterer de underliggende økonomiske realitetene.

Som beskrevet vil både et regelbasert regime og et prinsippbasert regime gi ulike muligheter for kreativ regnskapsføring og manipulasjon. Forskjellen er som angitt at ved et prinsippbasert regime, vil ikke dette kunne rettferdiggjøres, og flere parter vil kunne stille spørsmål ved rapporteringen. Når momentet i forrige delkapittel også trekkes inn, som beskriver at en prinsippbasert rapportering i større grad kan reflektere de underliggende økonomiske realitetene til enhver tid, er det tydelig at prinsippbaserte løsninger er å foretrekke.

Oppportunistisk atferd og manipulering av inntekter

Det finnes flere metoder for oppportunistisk atferd, kreativ regnskapsføring og manipulering. Her nevnes i korthet de mest sentrale metodene som gjelder inntektsføring. En strategi fra ledelsen sin side kan være at de ønsker et jevnt resultat fra år til år. Kvifte og Johnsen (2008) henviser til Ronen og Sadan (1981), som antyder at investorer er villige til å betale mer for aksjer når resultatene er jevne. Resultatutjevning kan beskrives som ulike teknikker for å utjevne resultater fra år til år. Dette må ikke forveksles med sammenstilling, da sammenstilling bygger på underliggende økonomiske realiteter. Resultatutjevning på den

annen side har kun som hensikt å jevne ut resultatene. Dette kan skje ved at inntekter og/eller kostnader innregnes enten for tidlig eller for sent i regnskapet. Slik utjevning er ansett som manipulasjon og må ikke forveksles med reell utjevning som for eksempel utsatt resultatføring av estimatavvik (Kvifte & Johnsen, 2008).

Det kan også være andre grunner enn resultatutjevning som gjør at ledelsen ønsker å styre resultatet. Eksempelvis kan ledelsen ønske å øke eller redusere resultatet for en periode, for å oppnå ulike urettmessige fordeler. Dette kan gjennomføres ved at inntekter blir innregnet for tidlig eller for sent. Også kostnader kan manipuleres for å påvirke resultatet. Eksempelvis kan driftsmidler avskrives høyere eller lavere enn hva som er reelt, avhengig av hvilke fordeler ledelsen ønsker å oppnå. En kjent strategi for hvorfor ledelsen vil styre resultatet er bonusordninger, hvor ledelsen oppnår høyere lønn ved høyere resultat. De kan da dempe forventningene ved å styre mot et lavere resultat enn reelt inneværende år, for så å få et høyere resultat året etter. En annen grunn kan være at foretaket ønsker et større banklån. Ledelsen kan styre regnskapsføringen til et høyere resultat enn reelt inneværende periode, og dermed ta et tap/underskudd neste år, etter at banken har utstedt lånet på bakgrunn av fjorårets resultat.

Mange av postene i et prinsippbasert regnskapsregime er utarbeidet ved bruk av estimater og skjønnsmessige vurderinger. Heskestad (2014) formidler at når regnskapsreguleringen legger til rette for denne type fleksibilitet, kan dette føre til at ledelsen har mulighet til opportunistisk rapportering. Opportunistisk rapportering betyr at ledelsen som en bevisst strategi eller atferd utnytter prinsippene, og handler ut fra sine egne interesser for å oppnå fordeler. Et eksempel på dette kan være at ledelsen skal innregne inntekter basert på fullføringsgrad av et langvarig prosjekt. De ønsker samtidig å øke resultatet for perioden for å oppnå egne fordeler. Dersom ledelsen bevisst anvender en estimeringsmetode som tilsier at fullføringsgraden er høyere enn reelt, utnytter de prinsippet slik det er ment å anvendes. Ledelsen vil dermed kunne øke resultatet for inneværende periode, noe som vil gå imot prinsippets grunntanke om å reflektere de underliggende økonomiske realitetene.

Til slutt nevnes også fiktive inntekter og fiktive kostnader, samt interne transaksjoner i konsern. Fiktive inntekter og fiktive kostnader er inntekter og kostnader som ikke eksisterer i virkeligheten. Ledelsen kan ved å opprette slike bilag oppnå urettmessige fordeler. De kan eksempelvis fiktivt blåse opp salget og regnskapet, eller øke kostnadene fiktivt, avhengig av

fordelene som de ønsker å oppnå. Interne transaksjoner er overføring av verdier mellom foretak i samme konsern. Et eksempel på dette kan være salg av en eiendel fra datterselskap til morselskap. Dersom interne transaksjoner (urealiserte) ikke elimineres i regnskapet vil dette kunne blåse opp konsernets resultat. Heskestad (2015a) beskriver at en uoversiktlig struktur i konsernet øker muligheten for denne typen opportunistisk rapportering.

5.4 Ubevisste feil

Regnskapskvaliteten kan også bli påvirket av feil og handlinger som ikke nødvendigvis er ment for å oppnå urettmessige fordeler fra ledelsen sin side. Slike feil kan likevel villedde brukerne av regnskapet i samme grad som bevisste handlinger. Ubevisste feil kan oppstå grunnet komplekse regelverk, ulik håndtering av prinsippbaserte løsninger eller lav kompetanse hos regnskapsprodusenten. Imidlertid vil det i mange tilfeller være enklere å avdekke ubevisste feil, enn det er å avdekke manipulasjon. Grunnen til dette er at manipulasjon ofte er planlagt, og de som står bak vil dermed forsøke å skjule denne atferden.

Illustrativt eksempel 5.1. Ubevisste feil

- Dersom et vederlag for en vare er innbetalt på foretakets bankkonto, og varen ikke er overlevert til kunde skal dette behandles som en uopptjent inntekt. Hvis regnskapsprodusenten grunnet en feil eller svake interne rutiner inntektsfører beløpet med en gang det er innbetalt på konto, vil dette ikke samsvare med prinsippets formål. Dette kan gi lav regnskapskvalitet dersom beløpet er vesentlig.
- Feil tolkning av prinsippene i standarden kan føre til løsninger med lav regnskapskvalitet. Dette kan eksempelvis forekomme dersom regnskapsprodusenten behandler en hendelse som ikke er normal for foretaket, og regnskapsprodusenten ikke har høy kompetanse på dette området. Regnskapsprodusents løsning vil dermed ubevisst kunne gi feil i regnskapet.

5.5 Avslutning

Som det er forklart i dette kapittelet vil regnskapskvaliteten være avhengig av en rekke ulike forhold. For det første vil utformingen av regnskapsregimet ha betydning for rapporteringskvaliteten. Et prinsippbasert regime vil i større grad enn et regelbasert regime kunne reflektere de underliggende økonomiske realitetene til enhver tid. Videre vises det til at avhengig av regnskapsregimes utforming, finnes det også ulike muligheter for bevisste feil og manipulasjon. Ubevisste feil kan også forekomme, enten grunnet uklare eller komplekse standarder, eller lav kompetanse hos regnskapsprodusenten. Både manipulasjon og ubevisste feil vil kunne villedde brukerne av regnskapet, og gi en lavere regnskapskvalitet.

God regnskapskvalitet vil være avhengig av at regnskapsprodusenten besitter nødvendig kompetanse, samt viser seg tilliten verdig. Til sist vil alt være knyttet opp mot regnskapets formål, slik at informasjonen blir utarbeidet i henhold til reglens eller prinsippenes grunntanke, om å gi et rettvise bilde av de underliggende økonomiske realitetene. Flexibiliteten innen regnskapsføring stiller også krav til brukernes kompetanse av å kunne analysere regnskapsinformasjonen. Brukerne må være kritisk til informasjonen som er utarbeidet, slik at de kan avdekke lav regnskapskvalitet. Dette gjelder både i forhold til å avdekke feil og manipulasjon, men også for å forstå de estimer og skjønnsvurderinger som er benyttet i regnskapet.

6. Bakgrunn for ny inntektsføringsstandard

Formålet med dette kapittelet er å kort beskrive kritikken mot nåværende standarder (IAS 11 og IAS 18) som regulerer inntektsføring. Kritikken vil bli nærmere gjennomgått i neste kapittel som omhandler nåværende standarder. Med en forståelse av kritikken mot dagens inntektsføringsstandarder vil det være enklere å analysere om IFRS 15 møter denne kritikken og gir brukerne en bedre informasjonsverdi. Videre foretas det en gjennomgang av arbeidet med IFRS 15 og bakgrunnen for hvorfor standarden er utarbeidet.

6.1 Inntekter

En av de mest sentrale postene i finansregnskapet er inntektspostene. Inntektene er sterkt knyttet opp mot brukerne av regnskapet, både primærbrukerne og andre interessenter. Inntektspostene til børsnoterte foretak vil eksempelvis være interessante for analytikere slik at de kan gi sine anbefalinger. Ved å estimere fremtidig inntjening på bakgrunn av periodens og tidligere perioders inntekter, vil en analytiker eller investor kunne danne seg en mening om fremtiden. Eiere og investorer vil også kunne benytte inntektene til å vurdere lønnsomheten av investeringen i ettertid (Ler & Puri, 2014). Inntektene vil også være viktig informasjon for långivere som utsteder lån. En långiver må være sikker på at foretaket kan tilbakebetale lånet. Foretakets inntekter og forventede fremtidige inntekter vil derfor være en faktor i avgjørelsen om långiveren utsteder lån eller ikke. Ler og Puri (2014) beskriver at inntekter også er grunnlag for selskapsbeskatning i en rekke land, og kan dermed være en viktig post også til dette formålet. Videre påpeker de at på grunnlag av senere års regnskapsskandaler, har særlig tidspunktet for inntektsføring fått større oppmerksomhet.

Som forklart ovenfor vil inntektene være viktig for brukerne til flere formål. Dersom regnskapet ikke gir et rettvise bilde av foretakets inntekter vil dette gi redusert regnskapskvalitet. Dette kan føre til at brukerne foretar beslutninger på feil grunnlag. Regnskapsbehandlingen av inntekter har derfor blitt viet mye oppmerksomhet over lang tid. Dette belyses nærmere i det etterfølgende.

6.2 Kritikk mot nåværende inntektsføringsstandarder

Nåværende inntektsføringsstandarder har vært gjenstand for kritikk over lengre tid. For det første er det to inntektsføringsstandarder og fire fortolkninger å forholde seg til. Dette fører til at ulike kontrakter skal behandles etter ulike standarder. I enkelte tilfeller kan det være vanskelig å vurdere hvilken standard som skal benyttes. Eksempelvis kan dette være et problem når det ikke fremkommer om et prosjekt er salg av en vare (IAS 18), eller en anleggskontrakt (IAS 11). Videre har standardene blitt kritisert for å være resultatorienterte og transaksjonsbaserte, noe som ikke sammenfaller med IASB sitt balanseorienterte rammeverk. Standardene er ytterligere kritisert for å ha lite veiledning i mange tilfeller. Mangler og svakheter med nåværende standarder er blant annet:

- Lite veiledning for å identifisere separate leveringsforpliktelser i kontrakten (Kvifte & Puri, 2014).
- Ytterlige forpliktelser i kontrakten innregnes i mange tilfeller før forpliktelsene er oppfylt (Collings, 2012).
- Allokering (fordeling) av transaksjonsprisen til ulike komponenter i kontrakten gir lite veiledning (Kvifte & Puri, 2014).
- Krav om observerbare salgspriser kan føre til at inntekter blir innregnet for sent i de tilfeller der kontrakten består av flere komponenter (IASB, 2014d).
- Grunnet mangel på veiledning kan det i enkelte tilfeller være usikkerhet knyttet til om en inntekt skal innregnes over tid, eller på et spesifikt tidspunkt (IASB, 2014d).
- Nåværende standarder mangler veiledning og retningslinjer for hvordan variable vederlag skal måles og innregnes (IASB, 2014d).
- En del foretak tar ved nåværende standarder ikke hensyn til tidsverdien av vederlaget (finansieringselementer), når inntektsbeløpet fastsettes (IASB, 2014d).
- Kravene til noteopplysninger om inntekter i regnskapet er kritisert av brukerne for å være svake og mangelfulle (IASB, 2014d).
- Lite veiledning fører til at det i mange tilfeller brukes veiledning fra andre standardsettere, eksempelvis US GAAP. Når standardene gir lite veiledning kan dette også gi ulike løsninger for like hendelser (Kvifte & Johnsen, 2008).
- Lite robust i forhold til endringer i næringslivet.

Mangler og svakheter med nåværende inntektsføringsstandarder blir nærmere gjennomgått i neste kapittel.

6.3 Utviklingen av IFRS 15

Arbeidet med IFRS 15 har pågått i lang tid, og vært et omfattende prosjekt. Prosjektet ble satt på agendaen til IASB så langt tilbake som i 2002, som et felles prosjekt mellom IASB og FASB. Dette prosjektet var ment å erstatte blant annet IAS 18 og IAS 11 under IFRS, samt en erstatning for de amerikanske standardene om inntektsføring under US GAAP (Kvifte, 2010). Kvifte (2010) påpeker at den opprinnelige planen om en balanseorientert modell som reflekterte verdisvingningene på leveringsforpliktelser i kundekontraktene ble skrinlagt i 2005. Grunnen til dette var at en slik verdimåling viste seg å være for utfordrende i praksis. Følgelig ble det utviklet en modell med et balanseorientert preg, hvor man baserte seg på måling av avtalt vederlag. I 2008 ble det besluttet en slik transaksjonsbasert modell skulle videreutvikles. Samme år, seks år etter at prosjektet ble satt på agendaen, ble første diskusjonsnotat publisert til stor interesse og diskusjon (Kvifte, 2010).

Sommeren 2010 ble første høringsutkast publisert. Dette høringsutkastet var vesentlig modifisert fra diskusjonsnotat utgitt i 2008. Inntekter ble betraktet som endringer i eiendeler og gjeld, og således bar det preg av å være en balanseorientert standard. Det reviderte høringsutkastet som senere ble publisert, bar et større preg av et resultatorientert syn enn et balanseorientert fundament. IASB og FASB var dermed i ferd med å utvikle en standard preget av gjeldende praksis (Haugnes & Mamelund, 2012).

Arbeidet ble etterhvert ferdigstilt, og i mai 2014 ble den nye inntektsføringsstandarden IFRS 15 - *Revenue from contracts with costumers* publisert med tilhørende standard *Topic 606* under FASB. I utgangspunktet var planen at IFRS 15 skulle være gjeldende fra 1. januar 2017. Et år senere i september 2015, annonserte IASB at implementeringen ble utsatt med et år, og skal være gjeldende fra 1. januar 2018. IASB skrev at grunnlaget for utsettelsen var at de jobbet med flere avklaringer på spørsmål knyttet til den nye standarden (IASB, 2015c). Således kan det påstås at arbeidet med implementeringen og kompleksiteten tilknyttet standardens innhold var større enn først antatt.

Etter at de respektive inntektsstandardene under IASB og FASB ble utgitt, ble det også dannet et organ - *The joint Transition Resource Group (TRG)*. TRG ble dannet for å fortløpende informere IASB og FASB om problematikken vedrørende implementeringen, samt å bistå i anbefalinger for å løse disse problemene. Gruppen har også som formål å fungere som et forum for interessenter tilknyttet implementeringen (Deloitte, 2017a). Diskusjonene i TRG har resultert i at de to standardsettende organene har utgitt eksempler og avklaringer for enkelte områder tilknyttet standarden, i etterkant av utgivelsen av de respektive standardene. Eksempelvis ble det i etterkant utgitt avklaringer knyttet til identifisering av leveringsforpliktelser, prinsippal - agent problemstillinger, samt lisensiering (Deloitte, 2016).

6.4 Bakgrunn og formål med ny inntektsføringsstandard

IFRS 15 er som kjent et resultat av et felles samarbeid mellom IASB og FASB, hvor målet var å lage en felles standard for inntektsføring. Formålet med utarbeidelse av ny inntektsføringsstandard var følgende (IFRS 15.IN5):

- a) Fjerne svakheter og uoverensstemmelser mellom tidligere regnskapsstandarder.
- b) Skape et mer robust rammeverk for problemstillinger tilknyttet inntektsføring.
- c) Forbedre sammenlignbarhet knyttet til inntektsføring mellom ulike selskaper, industrier, kapitalmarkeder og landegrenser.
- d) Legge til rette for mer beslutningsnyttig informasjon for regnskapsbrukerne ved å øke omfanget av opplysninger gjennom noteinformasjon.
- e) Forenkle prosessen med utarbeidelsen av finansregnskaper ved å redusere formaliteter som foretakene må utarbeide.

I skrevet *Basis for Conclusions* formidler IASB at det var flere grunner til at IASB og FASB ønsket et prosjekt for utarbeidelse av et felles rammeverk for inntektsføring. En av grunnene var at rammeverket som regulerte inntekter i US GAAP var såpass bredt og detaljert, at det ofte resulterte i forskjellig regnskapsføring for like transaksjoner. Videre inneholdt inntektsføringsstandardene under IFRS forskjellige prinsipper som gjorde arbeidet for regnskapsførere vanskelig, samt at det var begrenset med veiledning knyttet til inntektsføringen. Dette resulterte i at flere som anvendte IFRS benyttet løsninger fra US

GAAP. I tillegg var kravene til noteopplysningene utilstrekkelige både i henhold til IFRS og US GAAP (IFRS 15. BC2).

Arbeidet med IFRS 15 har bestått i flere høringsutkast der respondenter har hatt muligheten til å uttale seg. Flere av respondentene satte spørsmålstegn ved nødvendigheten av å utarbeide en helt ny standard fremfor å forbedre de eksisterende standardene, ved å gi ut tilleggsstandarder for lite regulerte problemstillinger. Et av motargumentene mot dette var at ved å utarbeide tilleggsstandarder ville man avvike fra et av hovedmålene, som var sammenlignbarhet mellom inntektsføringsstandardene til IASB og FASB. Videre var et av argumentene til IASB at en felles standard for IASB og FASB var et skritt i riktig retning for å utvikle en felles global inntektsføringsstandard (IFRS 15. BC15). Inntektsstandardene som ble utgitt i 2014 hos henholdsvis IASB og FASB var i det vesentlige like (KPMG, 2017b).

Nå som prosjektet er ferdigstilt viser det seg imidlertid at det har oppstått noen forskjeller mellom IASB og FASB sine inntektsføringsstandarder. Dette har skjedd på grunnlag av at standardsetterne har utgitt uttalelser om avklaringer på ulike områder. Avklaringene og tilleggsnotatene medfører at de to standardene kan ha ulike løsninger på enkelte områder, og er dermed ikke helt identiske (KPMG, 2017b). Et eksempel på dette er måletidspunkt for måling av vederlag i annet enn penger. Under både IFRS 15 og Topic 606 skal vederlag i annet enn penger måles til virkelig verdi dersom dette er mulig. Ved bruk av Topic 606 skal måling kun skje ved dato for kontraktsoppstart, mens under IFRS 15 kan målingen skje på andre tidspunkter. Et eksempel på dette kan være ved tidspunkt for mottatt vederlag (KPMG, 2017b).

6.5 Avslutning

I dette kapittelet er kritikken og svakhetene av nåværende standarder gjennomgått i korte trekk. Dette vil være relevant for å vurdere regnskapskvaliteten av nåværende standarder i neste kapittel. Videre er det beskrevet bakgrunnen for utarbeidelse av ny standard, samt hva som er formålet med å utvikle denne standarden. Når det senere skal gjøres en analyse av IFRS 15, vil det være sentralt å vurdere om standarden oppfyller de nevnte formålene. Oppfylles formålene kan dette potensielt gi økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet.

7. Nåværende standarder for inntektsføring

Formålet med dette kapitlet er å gi en gjennomgang av nåværende standarder IAS 11, IAS 18 og IFRIC 15. Kritikken og svakhetene ved standardene som ble beskrevet i forrige kapittel, vil fortløpende bli vurdert. Som nevnt i innledningen av denne utredningen, vil IAS 11 og IAS 18 fortsatt være gjeldende for IFRS-SMEs. Gjennomgangen av nåværende standarder, samt kritikken og svakhetene i standardene, vil derfor fortsatt være relevant i fremtiden for foretakene som benytter IFRS for SMEs.

Nåværende standarder for inntektsføring som erstattes med IFRS 15, kan illustreres som følger:

Figur 7.1: Inntektsføringsstandarder.

7.1 IAS 18 - Driftsinntekter

IAS 18 skal benyttes ved inntektsføring av driftsinntekter fra varesalg og tjenesteytelser, i tillegg til ved renteinntekt, royalties og utbytte som følge av andres bruk av foretakets eiendeler (IAS 18.1). I standarden blir driftsinntekter definert som «*bruttotilgang av økonomiske fordeler som tilflyter foretaket i løpet av regnskapsperioden som følge av den ordinære virksomheten når denne fører til økt egenkapital, bortsett fra økninger som gjelder innskudd fra eiere*» (IAS 18.7, s. 2). Driftsinntektene skal måles til virkelig verdi av det vederlaget foretaket mottar, eller forventer å motta fra kunden (IFRS 18.9). Virkelig verdi er definert som «*den prisen som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for overføring av en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet*» (IAS 18.7, s. 2).

Tidsverdien av vederlaget

IAS 18 spesifiserer at i de fleste tilfeller vil vederlagets virkelige verdi tilsvare de kontantene som foretaket mottar, eller forventer å motta, fra kunden. Imidlertid kan det i noen tilfeller være slik at dette ikke er tilfellet. Dersom et foretak eksempelvis innvilger en rentefri utsatt betaling overfor kunden, kan virkelig verdi av vederlaget være mindre enn det nominelle beløpet foretaket har krav på. I slike tilfeller hvor avtalen inneholder en finanstransaksjon, skal forskjellen mellom vederlagets virkelige verdi og nominelle beløp behandles som renteinntekt (IAS 18.11).

Det er imidlertid bemerkelsesverdig at IAS 18 kun eksemplifiserer etterskuddsbetaling, og ikke nevner forskuddsbetaling i standarden. Tidsverdien av en forskuddsbetaling kan enkelt illustreres ved at verdien av et beløp som er forskuddsbetalt, kan ha en høyere verdi ved innregningstidspunkt, grunnet renteeffektene fra betaling til innregningstidspunkt. Grunnen til dette er at en forskuddsbetaling i realiteten vil være et lån fra kunden til foretaket. Selv om forskuddsbetaling ikke nevnes i standarden, kan det likevel hevdes at det implisitt fremkommer at tidsverdien av vederlaget skal tas hensyn til. Dette fremkommer gjennom de tidligere nevnte punkter som beskriver at driftsinntekter skal måles til virkelig verdi, samt viser til at dette er prisen som ville blitt oppnådd på måletidspunktet i en velordnet transaksjon.

Problemstillingen tilknyttet forskuddsbetaling ble tatt opp på et møte i *IFRS Interpretation Committee* i januar 2012. Dette tydeliggjør at finansieringselementer ved forskuddsbetaling har vært uklart, samt er en svakhet i IAS 18. De beskrev også at det har vært ulik praksis på dette området. Komiteen konkluderte imidlertid med at konsensus kan oppnås ved nåværende standard. De støttet synspunktet som mente at det fremkom gjennom IAS 18 at et finansieringselement også skal tas hensyn til ved forskuddsbetaling. Dette skal gjøres ved å innregne vederlaget til virkelig verdi, og finansieringselementet (forskjellen mellom nominelt beløp og virkelig verdi) som en rentekostnad dersom det er vesentlig. I tillegg mente de at foreløpig utarbeidelse av IFRS 15 i 2012, underbygget at dette var IASB sin forståelse av hvordan finansieringselementer tilknyttet forskuddsbetaling skulle behandles (IFRIC, 2012).

Som det fremgikk av kritikken i forrige kapittel, er tidsverdien av vederlaget noe som ikke alltid blir hensyntatt i nåværende standard. Det kan hevdes at lite veiledning kan være

grunnen til dette. Når regnskapsprodusenten ikke tar hensyn til tidsverdien av vederlaget dersom dette er vesentlig, vil dette ikke gi fullverdig informasjon til brukerne av regnskapet. Det nominelle beløpet vil i så tilfelle fremkomme som inntektsbeløpet, og det som i realiteten er en finanstransaksjon vil ikke reflekteres i regnskapet. Konsekvensene for brukerne av regnskapet er dermed at inntektsbeløpet er feil ved at renteeffektene ikke belyses. Det må imidlertid kunne hevdes at dette er feil bruk av IAS 18. Det fremkommer som nevnt ovenfor enten direkte, eller indirekte, at det som i realiteten er en finanstransaksjon skal reflekteres i regnskapet etter nåværende standard.

Oppdeling og sammensetting av transaksjoner

Innregning i henhold til IAS 18 skal i utgangspunktet behandles separat for hver enkelt transaksjon. Det finnes likevel unntak fra dette og standarden nevner to eksempler hvor det er nødvendig med henholdsvis oppdeling og sammensetting av transaksjoner (IAS 18.13):

- En transaksjon må splittes dersom dette er nødvendig for å forstå innholdet i transaksjonen. Dersom en transaksjon består av et salg med en etterfølgende tjeneste, skal den etterfølgende tjenesten innregnes når den ytes dersom beløpet er identifiserbart.
- To eller flere transaksjoner behandles samlet dersom det er nødvendig å se transaksjonene i sammenheng for å forstå de økonomiske virkningene. Dette kan være nødvendig ved varesalg der det samtidig inngås en separat avtale om tilbakekjøp på et senere tidspunkt. Grunnen til at de må behandles samlet er at virkningen av transaksjonen kan oppheves ved tilbakekjøp.

Nåværende standard beskriver som nevnt at transaksjoner skal splittes eller behandles samlet i visse tilfeller. Den inneholder likevel svært lite informasjon om hvordan dette skal foregå. Konsekvensene av dette kan være mange. Eksempelvis kan ulike foretak tolke en så generell standard uten veiledning på forskjellig vis. Dette vil kunne føre til at like transaksjoner behandles ulikt i regnskapene til ulike foretak. For brukerne av regnskapet kan dette føre til at sammenlignbarheten mellom regnskaper svekkes. Videre fremgikk det av kritikken at transaksjoner med etterfølgende tjenester ofte innregnes for tidlig. Grunnen til dette er ofte at transaksjonen ikke er splittet, og at hele beløpet innregnes ved salget, før den etterfølgende tjenesten er levert og oppfylt. Konsekvensene for brukerne av regnskapet er at inntekten som

fremkommer i regnskapet vil være høyere enn reell inntekt, grunnet at inntekten for etterfølgende tjeneste i realiteten ikke er inntjent enda.

Et annet eksempel ved nåværende praksis er at inntekt som i realiteten er inntjent, kan innregnes for sent i regnskapet. Hvis en samlet transaksjon i realiteten inneholder to separate forpliktelser, men behandles som en forpliktelse, vil de ofte innregnes samtidig når hele forpliktelsen er oppfylt. Det kan imidlertid tenkes at den ene forpliktelsen er oppfylt før den andre, samt at den er oppfylt i en tidligere periode. For brukerne vil dermed denne inntekten ikke fremkomme i regnskapet for perioden, selv om forpliktelsen er oppfylt. For sen eller for tidlig innregning av inntekt i forhold til formålet, som illustrert ovenfor, kan gi redusert regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet.

Videre fremkommer det også i kritikken av nåværende standard at det er lite veiledning tilknyttet fordelingen av transaksjonsprisen, dersom den samlede forpliktelsen er inndelt i separate forpliktelser. Dette vil også kunne føre til ulike løsninger mellom regnskapsprodusenter, samt usikkerhet knyttet til hvordan transaksjonsprisen skal fordeles. Dette er sentralt for eksempelvis telekommunikasjonsbransjen, hvor nåværende praksis for deling av transaksjonsprisen i mange tilfeller ikke gjenspeiler det reelle vederlaget for de enkelte forpliktelsene i kontrakten. En slik deling vil igjen kunne føre til at feil beløp tilknyttet de enkelte forpliktelsene innregnes i regnskapet (Korsvold, 2015). Dersom forpliktelsene også leveres i ulike perioder, vil dette gi en inntektsføring som ikke gjenspeiler realitetene i kontrakten.

Et eksempel på dette i telekommunikasjonsbransjen kan være et salg av en telefon sammen med et abonnement. Det gis ofte en rabatt for telefonen når kunden binder seg til abonnementet. Korsvold (2015) beskriver at i mange tilfeller innregnes salget av telefonen kun til det beløpet som faktureres kunden for telefonen. Videre innregnes abonnementet fortløpende, noe som medfører at innregningen følger faktureringen (Korsvold, 2015). Dersom en telefon med frittstående salgspris på 3000 kr selges for 1 kr med binding til et abonnement, og innregnes til det sistnevnte beløp, vil ikke beløpet gjenspeile det reelle vederlaget for telefonen. Dette betyr at allokeringen av transaksjonsprisen blir feil, og at fordelingen ikke tar hensyn til at rabatten i den sammensatte forpliktelsen tilhører både telefon og abonnement. En slik måte å inntektsføre sammensatte forpliktelser kan hevdes å være feil bruk av IAS 18. En sammensatt transaksjonen skal som tidligere nevnt splittes for å

forstå innholdet i transaksjonen. Når fordelingen av transaksjonsprisen til telefonen fastsettes til fakturert beløp som nevnt ovenfor, kan det hevdes at innholdet i transaksjonen er enda mindre forståelig enn om transaksjonen hadde blitt behandlet som en separat forpliktelse. Formålet ved å splitte transaksjonen faller dermed bort.

Telekombransjen og allokering av vederlag vil også bli nærmere belyst senere i denne utredningen.

7.1.2 Varesalg

Det er flere kriterier som må være oppfylt for at et vederlag fra varesalg skal kunne innregnes som inntekt. Risikoer og fordeler ved eierskapet skal være overført fra foretak til kunde, og foretaket skal ikke ha den løpende forvaltningen eller faktiske kontrollen over varen. Ler og Puri (2014) påpeker at de to nevnte kriteriene er de vanskeligste innregningskriteriene å vurdere ved varesalg. Med løpende forvaltning menes forvaltning som kan forbindes med eierskap til varen (IAS 18.14). Om risiko og fordeler er overført må vurderes ut fra transaksjonens omstendigheter. Standarden spesifiserer at i de fleste tilfeller, men ikke alle, er overføring av risiko og fordeler sammenfallende med at de juridiske rettighetene er overført til kunden, eller at varen er fysisk levert til kunden (IAS 18.15). Dersom et foretak fortsatt har risiko tilknyttet varen, kan ikke vederlaget innregnes som inntekt (IAS 18.16).

For å kunne innregne inntekt stilles det videre krav om at det må være sannsynlig at de økonomiske fordelene fra transaksjon vil tilfalle foretaket, samt at inntekten kan måles pålitelig. I tillegg må både påløpte utgifter, og fremtidige utgifter tilknyttet transaksjonen, kunne måles pålitelig (IAS 18.14). Hvorvidt det er sannsynlig at fordelene vil tilfalle foretaket må vurderes ut fra omstendighetene. Standarden nevner at dette i noen tilfeller ikke er sannsynlig før vederlag er mottatt, eller at det ikke lenger er noen usikkerhet tilknyttet transaksjonen (IAS 18.18). Begrepet sannsynlig vil bli nærmere diskutert i kapittel 7.4.

Inntekter og kostnader tilknyttet samme transaksjon skal sammenstilles (IAS 18.19). Dersom en inntekt som er innregnet ikke blir betalt, eller det er usannsynlig at beløpet vil bli betalt i fremtiden, skal foretaket ikke justere inntekten, men kostnadsføre beløpet (IAS 18.18). Det vil si at det skal føres som tap på fordringer.

7.1.3 Salg av tjenester

Salg av tjenester blir også regulert av IAS 18. Ved salg av tjenester skal inntekten innregnes i samsvar med fullføringsgrad ved periodeslutt. Kravet er at utfallet av transaksjonen må kunne estimeres pålitelig (IAS 18.20). Begrepet *løpende innregning* benyttes i henhold til denne metoden. Formålet med løpende innregning er at inntekten skal innregnes i den perioden tjenesten ytes. Dette vil gi nyttig informasjon om omfanget av tjenester og inntjening i den aktuelle perioden (IAS 18.21). For å kunne estimere utfallet av transaksjonen innen tjenesteytelser pålitelig, stiller standarden krav til kriterier som må være oppfylt. Kriteriene for pålitelig estimering er at inntektsbeløpet kan måles pålitelig, samt at de økonomiske fordelene fra transaksjonen vil tilfalle foretaket. I tillegg må fullføringsgraden ved periodeslutt kunne måles pålitelig, og både påløpte og fremtidige påløpende utgifter må også kunne måles på en pålitelig måte (IAS 18.20). Fullføringsgraden av tjenesteytelsene skal måles med bruk av den metoden som er mest pålitelig. Eksempler på metoder er kartlegging av utført arbeid, prosentandel ferdige ytelser i forhold til totale ytelser, eller påløpte utgifter i forhold til samlede estimerte utgifter. Standarden presiserer også at delbetalinger og forskudd ikke nødvendigvis samsvarer med fullføringsgrad (IAS 18.24).

Dersom en inntekt som er innregnet ikke blir betalt, eller det er usannsynlig at beløpet vil bli betalt i fremtiden, skal foretaket i likhet med varesalg, ikke justere inntekten, men kostnadsføre beløpet (IAS 18.22).

7.1.4 Noteopplysninger

Foretaket skal utarbeide noteopplysninger i regnskapet om de regnskapsprinsippene som er benyttet for innregningen av inntektene i henhold til IAS 18. I dette inngår metodene som er brukt for å beregne fullføringsgraden av tjenesteytelser. Videre skal det gis informasjon om innregnede beløp i hver vesentlig inntektskategori. Kategoriene omfatter varesalg, tjenesteytelser, renter, royalties og utbytte. Dersom det er inntektsbeløp som har oppstått som følge av bytte av varer og tjenester skal det også gis opplysninger om dette, og i hvilke inntektskategorier beløpene inngår (IAS 18.35).

Noteopplysningene er som tidligere nevnt kritisert for å være mangelfulle. Dette kan i mange tilfeller gjøre beslutningsgrunnlaget mindre relevant og troverdig for brukerne av regnskapet. Eksempler på dette kan være i de tilfeller hvor det ikke fremkommer av noteopplysninger hvilke innregningsmetoder og målemetoder som er benyttet. Brukerne har da ikke noe grunnlag for å vurdere inntekstpostene i regnskapet. Som det ble forklart i kapittelet om det konseptuelle rammeverket trenger ikke en post å være feilfri for å være troverdig representert. Det vesentlige er at en post likevel kan være troverdig representert når metodene fremkommer gjennom noteopplysninger, slik at brukerne av regnskapet selv kan vurdere inntekstposten og de metoder som er benyttet.

7.2 IAS 11 - Anleggskontrakter

IAS 11 behandler innregning av inntekter og utgifter fra anleggskontrakter. Standarden definerer en anleggskontrakt som *«en kontrakt som er særlig fremforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler som er tett innbyrdes forbundet eller innbyrdes avhengige når det gjelder utforming, teknologi og funksjon eller endelig hensikt eller bruk»* (IAS 11.3 s. 1). En anleggskontrakt kan være en *fastpriskontrakt* eller en *kost-pluss-kontrakt*, eller inneholde elementer fra begge kontraktstypene (IAS 11.6). En fastpriskontrakt er *«en anleggskontrakt der entreprenøren samtykker i en fast kontraktspris eller en fast sats per produsert enhet, som i noen tilfeller er underlagt bestemmelser om utgiftsregulering»* (IAS 11.3 s. 1). Kost-pluss-kontrakt defineres som *«en anleggskontrakt der entreprenøren får refundert tillatte eller på andre måter definerte utgifter, pluss en prosentvis andel av disse utgiftene eller et fast honorar»* (IAS 11.3 s.1).

I utgangspunktet skal hver enkelt anleggskontrakt behandles separat. Imidlertid er det under visse omstendigheter nødvendig å foreta en oppdeling eller sammenslåing av anleggskontrakter. Hvis en anleggskontrakt inneholder flere eiendeler skal kontrakten oppdeles i separate kontrakter dersom det er lagt frem separate forslag for hver enkelt eiendel, samt at inntekter og kostnader kan identifiseres for de separate eiendelene. I tillegg må det ha vært separate forhandlinger for eiendelene. Separate forhandlinger betyr at både foretak og kunde har hatt mulighet til å akseptere eller forkaste de ulike separate eiendelene i kontrakten (IAS 11.8). I motsatt tilfelle er det nødvendig med en sammenslåing av anleggskontrakter, dersom kontraktene er fremforhandlet som en enkeltstående pakke og er så tett forbundet at de er et enkeltstående prosjekt. I tillegg må kontraktene bli utført

samtidig eller i en sammenhengende frekvens (IAS 11.9). Standarden presiserer som nevnt at sammenslåing eller oppdeling av kontrakter kan være nødvendig, men i likhet med IAS 18 inneholder også denne standarden lite veiledning for hvordan transaksjonsprisen skal fordeles til separate forpliktelser.

7.2.1 Innregning av inntekt og kostnader

Kravet for å innregne inntekter og kostnader fra anleggskontrakter er at utfallet av kontrakten må kunne estimeres pålitelig (IAS 11.22). Ved pålitelig estimering blir innregningen behandlet i samsvar med kontraktens fullføringsgrad. Dette defineres som løpende innregning, som betyr at inntekter og kostnader blir innregnet forholdsmessig ut fra fullført arbeid ved periodens rapporteringslutt (IAS 11.25). Løpende innregning vil gi nyttig informasjon om kontraktsvirksomheten i perioden, ved at innregningen viser driftsinntekter, tilhørende kostnader og overskudd for de enkelte perioder (IAS 11.25-11.26).

For at utfallet av en anleggskontrakt skal kunne estimeres pålitelig skiller standarden mellom fastpriskontrakt og kost pluss-kontrakt for de vilkår som må være oppfylt. Utfallet av en fastpriskontrakt kan estimeres pålitelig dersom inntektene kan måles pålitelig, og det er sannsynlig at de økonomiske fordelene vil tilfalle foretaket. I tillegg må fullføringsgraden kunne måles pålitelig ved periodens slutt. Til sist må påløpte kontraktsutgifter, og kontraktsutgifter for å fullføre kontrakten, kunne identifiseres og måles pålitelig (IAS 11.23). Utfallet av kost pluss - kontrakter kan estimeres pålitelig dersom det er sannsynlig at de økonomiske fordelene vil tilfalle foretaket, samt at kontraktsutgiftene kan identifiseres og estimeres pålitelig (IAS 11.24).

En kontraktsinntekt i henhold til standarden er avtalt inntektsbeløp, endringer, krav og godtgjørelser, så lenge det er sannsynlig at det vil gi foretaket inntekter, samt at inntekten kan måles pålitelig (IAS 11.11). Kontraktsutgifter anses som de utgifter som kan knyttes til kontrakten og kontraktsvirksomheten, og andre utgifter som i henhold til kontrakten dekkes av kunden (IAS 11.16).

Fullføringsgraden av en anleggskontrakt skal måles med den metoden som er mest pålitelig og standarden fremhever at dette kan gjøres på mange ulike måter. Standarden nevner tre metoder som kan brukes avhengig av kontraktens omstendigheter. Dette er påløpte utgifter i

forhold til totale kontraktsutgifter, kartlegging utført arbeid og ferdigstillelse av fysiske deler av arbeidet (IAS 11.30).

Hvis inntekt som allerede er innregnet ikke kan inndrives, skal dette kostnadsføres og ikke justeres i kontraktsinntekten (IAS 11.28). Dette betyr at inntektsbeløpet som ikke kan inndrives fortsatt vil reflekteres i regnskapet, og at tilsvarende beløp vil kostnadsføres. En slik løsning kan imidlertid gi et feilaktig bilde av kontrakten i regnskapet, med mindre dette tydelig fremkommer i noteopplysningene.

7.2.2 Noteopplysninger

Et foretak skal gi noteopplysninger om inntektsbeløpet fra kontrakter som er innregnet som inntekt i perioden, samt de metodene som er benyttet for å fastsette inntekten. For løpende kontrakter skal et foretak gi informasjon om metoder som er brukt for å fastsette fullføringsgraden. I tillegg skal det for løpende kontrakter oppgis påløpte utgifter og overskudd/underskudd, mottatte forskudd og tilbakeholdte beløp (IAS 11.40-11.41). Et foretak skal også oppgi informasjon om bruttobeløp som er skyldig fra kunder som en eiendel, og bruttobeløp skyldig til kunder som en forpliktelse (IAS 11.42). Noteopplysningene er også her beskrevet for å være mangelfulle, i likhet med IAS 18. Som nevnt under noteopplysninger i IAS 18, vil det også for anleggskontrakter være viktig at brukerne får informasjon om de metoder som danner grunnlaget for de regnskapsmessige løsningene. Standarden inneholder som kjent informasjon om hvilke opplysninger som skal være med, men det gis lite utfyllende veiledning utover dette.

7.3 IFRIC 15 – Avtaler om bygging av fast eiendom

IFRIC 15 *Avtaler om bygging av fast eiendom* ble publisert 3. juli 2008. Dette er en fortolkningsuttalelse til regnskapsføringen av fast eiendom. Grunnen til at IFRIC 15 ble utgitt i 2008 var grunnet uklarheter om hvorvidt IAS 11 eller IAS 18 skulle benyttes for oppføring av fast eiendom. Praksisen på dette området var derfor ulik frem til 2008, og formålet med IFRIC 15 var å klargjøre usikkerhetene tilknyttet dette området (Fardal, 2008).

IFRIC 15 skal benyttes av foretak som oppfører fast eiendom selv, eller indirekte gjennom en underleverandør (IFRIC 15.4). IFRIC 15 skal oppklare om kontrakten tilhører IAS 11

eller IAS 18, og når inntekten fra oppføring av fast eiendom skal innregnes (IFRIC 15.6). Hvorvidt oppføring av fast eiendom skal behandles i henhold til IAS 11 eller IAS 18 *«er avhengig av avtalens vilkår samt alle fakta og omstendigheter rundt avtalen. Slik fastsettelse krever at det foretas en vurdering av hver enkelt avtale»* (IFRIC 15.10 s. 2). En avtale skal regnskapsføres etter IAS 11 dersom definisjonen av en anleggskontrakt er tilfredsstillt. En anleggskontrakt er som tidligere definert *«en kontrakt som er særlig framforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler som er tett innbyrdes forbundet eller innbyrdes avhengige når det gjelder utforming, teknologi og funksjon eller endelig hensikt eller bruk»* (IAS 11.3 s. 1) IFRIC 15 påpeker at oppføring av fast eiendom tilfredsstiller denne definisjonen dersom kunden *«har rett til å spesifisere de viktigste bygningsmessige elementene ved eiendommens utforming før byggingen begynner og/eller spesifisere viktige bygningsmessige endringer under byggingen (uansett om kjøperen utnytter denne muligheten eller ikke)»* (IFRIC 15.11 s. 2). Dersom kunden ikke har denne muligheten, eller kun begrensede muligheter, vil avtalen behandles i henhold til IAS 18 (IFRIC 15.12).

Dersom avtalen behandles etter IAS 11 og oppfylder innregningskriteriene, skal inntekten innregnes løpende i samsvar med fullføringsgraden. Hvis avtalen derimot ikke oppfylder definisjonen av en anleggskontrakt skal den behandles i henhold til IAS 18. Det må da vurderes om avtalen er salg av en vare eller ytelse av tjenester. IFRIC 15 eksemplifiserer at dersom det ikke kreves at foretaket anskaffer materiale, men kun er ansvarlig for oppføring av fast eiendom, kan dette være salg av en tjeneste. Hvis dette er tilfellet benyttes løpende innregning i samsvar med tjenesteytelser i IAS 18 (IFRIC 15.15).

I motsatt tilfelle hvor foretaket skal yte tjenester i tilknytning til byggemateriale, vil dette bli ansett som salg av varer under IAS 18 (IFRIC 15.16). Hvorvidt dette vil bli inntektsført løpende i forhold til fullføringsgrad, eller i sin helhet ved fullføring/overlevering, er avhengig av om kontroll, risikoer og fordeler overføres til kjøper fortløpende eller ved ferdiggjørelse av den faste eiendommen (IFRIC 15.17 - 15.18).

Anvendelse av IFRIC 15 kan eksemplifiseres med en utbygger som markedsfører og selger leiligheter mens oppføringen av et boligprosjekt pågår. Kundene som kjøper leilighetene kan kun foreta mindre justeringer under byggingen, men ikke endre vesentlige elementer i utformingen av leilighetene. Under IFRIC 15 vil dette ikke bli ansett som en

anleggskontrakt, men som et salg av en vare. Inntekten vil dermed først innregnes når byggingen er fullført og kundene har overtatt leilighetene (Fardal, 2008).

7.4 Betraktninger om nåværende standarder

IFRIC 15 ble som nevnt publisert for å gi veiledning om hvorvidt bygging av fast eiendom skal behandles etter IAS 11 eller IAS 18. Imidlertid kan en også tenke seg tilfeller fra andre bransjer hvor det er tvil om et prosjekt er en vare eller en anleggskontrakt. Hvorvidt en kontrakt er *«særlig framforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler som er tett innbyrdes forbundet eller innbyrdes avhengige når det gjelder utforming, teknologi og funksjon eller endelig hensikt eller bruk»* (IAS 11.3 s. 1), kan vurderes og tolkes på ulike måter. I noen tilfeller kan det også være vanskelig å vurdere om det som ikke er ansett for å være en anleggskontrakt, skal behandles som en vare eller en tjeneste i henhold til IAS 18. Dette er regulert av IFRIC 15 for bygging av fast eiendom, men det kan også her tenkes tilfeller hvor det kan være tvil under andre prosjekter. Eksempelvis om et foretak kun er ansvarlig for oppføring av et prosjekt, og i begrenset grad ansvarlig for anskaffelser, kan dette være å anse som en tjenesteytelse.

IFRIC 15 kan derfor kritiseres for kun å ta hensyn til bygging av fast eiendom, selv om Fardal (2008) påpeker at IFRIC 15 kan være relevant og anvendes for andre bransjer, i samsvar med IAS 8. EY (2012b) beskriver at vindturbinbransjen er en annen bransje som har benyttet seg av IFRIC 15 for å avgjøre om de skal inntektsføre etter IAS 11 eller IAS 18. I denne bransjen leveres og installeres alt fra standard vindturbiner, til større turbinprosjekt som er delvis eller helt tilpasset kundens behov, og hvor kunden kan gjennomføre ulik grad av endringer gjennom prosessen. Dette har i enkelte tilfeller gjort det vanskelig å vurdere hvilken inntektsføringsstandard som skal benyttes. Foretak innen vindturbinbransjen har derfor ved enkelte anledninger benyttet IFRIC 15 (EY, 2012b).

Nåværende standarder IAS 11 og IAS 18 benytter begrepet sannsynlig i en rekke tilfeller. Veiledning i forhold til hva som menes med sannsynlig er ikke utfyllende definert og forklart, annet enn at det fremkommer i IAS 37 at sannsynlig er 50% sannsynlighetsovervekt. Regnskapsprodusenter kan derfor ulikt vurdere hva som ligger til grunn for sannsynlig. For brukerne sin del vil det være viktig å vite hva som ligger til grunn

for vurderingen av om en inntekt er sannsynlig. Således kan det hevdes at dette er noe som bør fremkomme som noteopplysninger.

Nåværende standarder kan også anses som mangelfulle tilknyttet beregning av det estimerte vederlaget for en transaksjon. Som nevnt i kritikken mangler standarden retningslinjer for innregning og måling av variable vederlag. Et vederlag kan variere grunnet ulike elementer i kontrakten som eksempelvis rabatter og refusjoner. Manglende retningslinjer for variable vederlag kan i mange tilfeller føre til ulike regnskapsmessige løsninger. Usikker inntekt vil i mange tilfeller ikke innregnes før inntekten er forventet å være sikker inntekt. Dette kan føre til at innregnet inntekt ikke gjenspeiler det som er forventet vederlag, og at usikker inntekt blir innregnet på et senere tidspunkt.

Det meste av kritikken mot nåværende standarder er begrunnet med manglende og lite veiledning tilknyttet en rekke områder. Grunnet lite veiledning i standardene vil det være flere tilfeller hvor regnskapsprodusenten bruker veiledningshierarkiet, og ser til uttalelser fra andre standardsettere. Ofte er det US GAAP som blir benyttet. Det er helt klart en svakhet med standarden at andre standardsetteres tolkninger og uttalelser blir benyttet i mange sammenhenger. Etter vår mening bekrefter dette at nåværende standarder har vesentlige mangler og usikkerhetsmomenter.

7.5 Avslutning

I dette kapitlet har nåværende inntektsstandarder blitt gjennomgått. Dette vil danne grunnlag for å vurdere de endringer som oppstår mellom nåværende standarder og IFRS 15. Det har også vært relevant å belyse kritikken og svakhetene ved nåværende standarder. Når regnskapskvaliteten av IFRS 15 skal analyseres, vil det være sentralt å vurdere om standarden møter kritikken og svakhetene i nåværende standarder. Dette vil potensielt kunne gi økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet.

8. IFRS 15 Inntekter fra kontrakter med kunder

I dette kapitlet blir det gitt en analyse av IFRS 15, og de endringene standarden medfører i forhold til nåværende inntektsføringsstandarder. Analysen vil rette fokus mot regnskapskvaliteten i IFRS 15, og hvordan endringene fra nåværende standard kan påvirke informasjonsverdien til de primære brukerne av regnskapet (investorer og långivere).

Introduksjon IFRS 15

Formålet med IFRS 15 slik det er beskrevet i standarden er å etablere prinsipper som foretak skal bruke for å rapportere nyttig informasjon til brukerne av regnskapet. Med dette menes nyttig informasjon som oppstår i forbindelse med kundekontrakter. Dette vil være informasjon om art, beløp, tidspunkt og usikkerhet knyttet til inntekter og kontantstrømmer fra kundekontraktene (IFRS 15.1).

Inntektsbegrepet (revenue) som benyttes i henhold til standarden er definert som inntekter (income) fra foretakets ordinære aktiviteter. Definisjonen av inntekter (income) i IFRS 15 samsvarer med definisjonen av inntekter (income) i det konseptuelle rammeverket, som en økning i eiendeler eller reduksjon i gjeld (IFRS 15, Appendix A). Ordinære aktiviteter er ikke definert i IFRS, og heller ikke i det konseptuelle rammeverket. Dette kan være problematisk i enkelte sammenhenger når det skal vurderes om en inntekt (revenue) er fra ordinære aktiviteter, eller annen inntekt (other income) utenfor ordinære aktiviteter. PWC (2013, s. 7) påpeker imidlertid at: «*In practice, the sale of goods, services fees, royalties, dividends and interest are commonly classified as revenue*».

IFRS 15 benytter seg av begrepet leveringsforpliktelser (performance obligation), for de lovnader foretaket i henhold til kontrakten forplikter å levere til kunden. En leveringsforpliktelse er definert som følger (IFRS 15, Appendix A, s. 39):

«A promise in a contract with a customer to transfer to the customer either:

- a) a good or service (or a bundle of goods or services) that is distinct; or*
- b) a series of distinct goods or services that are substantially the same and that have the same pattern of transfer to the customer».*

IFRS 15 skiller ikke mellom varer, tjenester og anleggskontrakter slik som i nåværende standarder. Alle inntekter som reguleres av IFRS 15 skal nå gjennom de samme stegene for innregning av inntekt. Den nye standarden inkludert veiledning og eksempler, er betydelig større og mer kompleks enn nåværende inntektsstandarder. Totalt inneholder den nye standarden med tilleggsmateriale 341 sider. Nåværende standarder med fortolkningsuttalelser inneholder i motsetning kun 77 sider (BDO, 2017). Petersen, Plenborg og Kinserdal (2017) trekker frem at større og mer omfattende standarder er en konsekvens av de få og generelle regnskapsprinsippene i det konseptuelle rammeverket.

Portefølje av kontrakter

I utgangspunktet spesifiserer standarden behandling av individuelle kontrakter med kunder. Den tillater imidlertid at et foretak kan bruke standarden til en portefølje av kontrakter med samme karakteristika. En forutsetning er at påvirkningen på regnskapet ikke vil forandres vesentlig ved å bruke standarden på porteføljen, sammenlignet med å bruke standarden på de enkeltstående kontrakter (IFRS 15.4). Det vil være aktuelt å benytte standarden på en portefølje dersom et foretak har like kontrakter med omtrent samme vilkår, som er inngått med et stort antall kunder (PWC, 2014b). PWC (2014b, s. 1-7) beskriver at: «*The portfolio approach might be appropriate, for example, in estimating product returns when the goods sold are similar*». De utdyper imidlertid at: «*It is unlikely that a portfolio approach would be acceptable when considering the sale of dissimilar items or contracts where the terms vary widely*» PWC (2014b, s. 1-7). Det eksemplifiseres i standarden at en porteføljetilnærming kan være aktuelt når foretaket inngår 100 identiske kontrakter med kunder om salg av et produkt. Forutsetningen er som nevnt at foretaket vurderer at porteføljetilnærmingen ikke vil skille seg vesentlig fra individuell behandling av kontraktene (IFRS 15. Illustrative Examples (IE) 22).

Femstegsmodellen

«*I IFRS 15 etableres et rammeverk for innregning og måling av inntekter. Med innregning menes når et beløp skal tas til inntekt, og med måling menes hvor mye som skal inntektsføres*» (Kvifte & Puri, 2014, s. 21). Hovedprinsippet i IFRS 15 er at innregning av inntekt skal gjenspeile overførselen av varer eller tjenester til kunden, samt innregnes til et beløp som reflekterer det vederlaget foretaket forventer å ha krav på i bytte (IFRS 15.IN7).

Standarden vektlegger at en inntekt kan innregnes når kontrollen av varen eller tjenesten overføres til kunden.

I introduksjonen til standarden presenteres det følgende fem steg for innregning av inntekt:

Figur 8.1: Femstegsmodellen. IFRS 15, IN7.

Den videre analysen av IFRS 15 vil følge de fem stegene for innregning av inntekt fortløpende. Til slutt vil det bli gitt en vurdering av andre forhold som av praktiske hensyn ikke vurderes ved gjennomgangen av stegene, eller ikke er direkte relatert til de enkelte steg.

8.1 Steg 1: Identifisering av kundekontrakt

«At det stilles krav til rettskraftighet, medfører at motparten må ha akseptert vilkårene i avtalen» (Kvifte & Puri, 2014, s. 21).

8.1.1 Identifisering

Det første steget for innregning av inntekt er å identifisere om det eksisterer en rettskraftig kontrakt mellom foretak og kunde. Inntekt kan i utgangspunktet kun innregnes dersom en kundekontrakt eksisterer. For at det skal eksistere en kundekontrakt må følgende fem kriterier være oppfylt (IFRS 15.9):

- a) Både foretak og kunden må ha godkjent kontrakten enten muntlig, skriftlig eller i tråd med annen vanlig forretningspraksis.
- b) Foretak kan identifisere partenes rettigheter for de varer eller tjenester som skal overføres.
- c) Foretak kan identifisere betalingsvilkårene for de varer eller tjenester som skal overføres.
- d) Kontrakten skal ha kommersiell substans. Dette betyr at risiko og fremtidige kontantstrømmer forventes endret som et resultat av kontrakten.
- e) Det er sannsynlig at foretaket vil motta vederlaget for de varer eller tjenester som overføres til kunden. Det er kundens evne og intensjon til å betale vederlaget ved forfallsdato som skal vurderes.

Illustrativt eksempel 8.1. Inngåelse av avtale

Et foretaks praksis er å inngå skriftlige kontrakter med sine kunder. I et tilfelle er dette ikke blitt gjort og foretaket leverer et produkt til en kunde uten skriftlig avtale. Grunnen til at skriftlig avtale ikke er blitt gjennomført er at leveringen haster. **Kan en rettskraftig avtale likevel eksistere?** En kontrakt kan være rettskraftig selv ved muntlig inngåelse. Selv om foretakets praksis er skriftlige kontrakter, betyr dette nødvendigvis ikke at en muntlig avtale ikke er en kontrakt. Foretaket må vurdere den muntlige avtalen opp mot kriteriene som må være oppfylt, når de skal bestemme om den er rettskraftig eller ikke.

Kilde: PWC, 2014b, eks. 2-3.

Dersom kriteriene for en kundekontrakt ikke er oppfylt kan et foretak innregne inntekt dersom foretaket ikke lenger har forpliktelser til kunden, og dersom mottatt vederlag ikke er refunderbart (IFRS 15.15). Det samme vil gjelde dersom en kontrakt er terminert, og vederlaget som er mottatt ikke er refunderbart (IFRS 15.15). Et vederlag skal behandles som uopptjent inntekt så lenge kontrakten ikke tilfredsstillter kriterier eller hendelser i de nevnte punktene 15.9 og 15.15. Avhengig av kontrakten vil en uopptjent inntekt representere foretakets forpliktelser til å overføre varer eller tjenester til kunden en gang i fremtiden, eller eventuelt returnere vederlaget hvis det er refunderbart. Uopptjent inntekt skal måles til beløpet av vederlaget som er mottatt (IFRS 15.16).

Et eksempel som kan illustrere dette kan være innbetaling av et depositum som er en del av et vederlag. Depositumet er imidlertid ikke refunderbart dersom kunden ikke betaler det resterende vederlaget, eller dersom kontrakten termineres. Hvis en kontrakt ikke er identifisert grunnet usannsynlig betaling, kan depositumet bli innregnet som inntekt dersom det er mottatt, samt at foretaket vurderer at de ikke lenger har forpliktelser til kunden.

Dette kan illustreres gjennom kjøp av leiligheter ved en finanskrise. Tenk et scenario hvor en kjøper innbetaler et depositum før en finanskrise, for en leilighet i et boligkompleks som er under oppføring. Det resterende vederlaget skal betales når leiligheten er ferdigstilt. Det forutsettes videre at kunden har mulighet til å terminere kontrakten, eller ikke risikerer rettslig etterfølgelse dersom det resterende vederlaget ikke innbetales. Under byggeperioden faller prisene i boligmarkedet imidlertid så kraftig at det vil være svært lønnsomt for kjøper å ikke innbetale det resterende vederlaget, men heller kjøpe en tilsvarende leilighet rimeligere. I et slikt tilfelle vil det kunne være usannsynlig at kjøper innbetaler det resterende vederlaget. Hvis foretaket vurderer det som usannsynlig at vederlaget vil bli innbetalt, eksisterer det dermed ikke lenger en kundekontrakt. Foretaket skal videre behandle depositumet som er innbetalt som en uopptjent inntekt. Når foretaket vurderer at de ikke lenger har forpliktelser til kunden, vil de kunne inntektsføre det innbetalte depositumet dersom det ikke er refunderbart. I dette tilfellet vil foretaket ikke lenger ha forpliktelser til kunden dersom kunden terminerer kontrakten, eller ikke innbetaler det resterende beløpet innen betalingsfristen. Foretaket kan dermed inntektsføre depositumet selv om kontrakt ikke eksisterer.

Mulighet for innregning av inntekt uten at kontrakt er identifisert, er inkludert i standarden som et resultat av bekymringer fra respondenter. Respondentene ga uttrykk for at dersom kriteriene for identifisert kontrakt ikke ble møtt, og det ikke fantes veiledning for løsninger, kunne dette føre til at regnskapsprodusenter ville søke til alternativ veiledning. Dette ville således kunne føre til løsninger med lavere regnskapskvalitet (IFRS 15. BC47).

8.1.2 Kombinere kontrakter

Dersom et foretak har inngått flere kontrakter med samme kunde (eller relaterte parter til kunden) på omtrentlig samme tidspunkt, må det vurderes om kontraktene skal behandles som en felles kontrakt. «*Judgment will be needed to determine what is “at or near the same time,” but the longer the period between the contracts, the more likely circumstances have changed that affect the contract negotiations*» (PwC, 2014c, s. 2-19). Et foretak skal kombinere to eller flere kontrakter med samme kunde som er inngått omtrentlig samtidig, dersom et eller flere av følgende kriterier er oppfylt (IFRS 15.17):

- a) Kundekontraktene er fremforhandlet som en pakke med samme målsetning.
- b) Dersom vederlaget i en av kontraktene er avhengig av vederlaget eller leveranser i en annen kontrakt.
- c) Dersom varene eller tjenestene i kontraktene til sammen utgjør en felles leveringsforpliktelse.

Dersom ingen av kriteriene som nevnt er oppfylt, behandles kontraktene som enkeltstående kundekontrakter.

8.1.3 Kontraktsendringer

I standarden gis det detaljerte regler for hvordan endringer i en kundekontrakt skal behandles. «*Avhengig av fakta og omstendigheter kan en endret kundekontrakt regnskapsføres som en separat kontrakt eller som en modifikasjon av den opprinnelige kontrakten*» (Kvifte & Puri, 2014, s. 21). Standarden beskriver en kontraktsendring som en endring i omfang og/eller pris som er godkjent av begge parter (IFRS 15.18). I enkelte tilfeller ved krav eller uenighet om omfang eller pris, kan det foreligge kontraktsendring selv

om dette kun er godkjent av en part. Om endringen i et slikt tilfelle er å anse som rettskraftig må vurderes opp mot alle fakta og omstendigheter i saken (IFRS 15.19).

Dersom det foreligger en endring i kontrakten må foretaket vurdere om endringen skal behandles som en separat kontrakt. Dette vil være tilfellet dersom omfanget av kontrakten øker grunnet et tillegg av distinkte leveringsforpliktelse og vederlaget tilsvarer foretakets frittstående salgspriser for varen eller tjenesten (IFRS 15.20). At en leveringsforpliktelse er *distinkt* betyr at kunden kan nyttiggjøre seg av varen eller tjenesten alene, eller sammen med andre ressurser som kunden har tilgjengelig, og at forpliktelsene er separerbare fra andre forpliktelser i kontrakten (IFRS 15.27). «*Det at selskapet selger tilsvarende varer/tjenester separat er en indikasjon på at kunden kan nyttiggjøre seg av varen eller tjenesten alene. Det at kunden kan velge å kjøpe tilleggsproduktet eller tjenesten uten at andre varer eller tjenester i kontrakten er påvirket, er en indikasjon på at varen/tjenesten er separerbar*» (Rosenblad, 2014a, s. 26).

Om endringen i kontrakten ikke kan behandles separat etter punkt 15.20, må det vurderes om gjenværende varer og tjenester er distinkte fra de varer og tjenester som er overført på eller før dato for kontraktsendring. Hvis de gjenværende varer eller tjenester er distinkte, skal foretaket behandle dette som en oppsigelse av eksisterende kontrakt og inngåelse av en ny kontrakt. I motsatt tilfelle hvor de gjenværende varer eller tjenester ikke er distinkte, behandles endringer som en del av eksisterende kontrakt. Påvirkningen som endringer har på transaksjonspris og fullføringsgrad, vil i sistnevnte tilfelle bli innregnet som en justering av inntekter den dato kontraktsendringer forekommer (IFRS 15.21).

Illustrativt eksempel 8.2. Kontraktsendringer

Et foretak inngår en avtale hvor de skal selge 120 produkter til en kunde for \$12.000 (\$100 per produkt). Produktene blir levert til kunden over en seks-måneders periode og blir levert fortløpende.

Separat kontrakt

Etter at foretaket har overført kontrollen av 60 produkter til kunden, blir kontrakten endret med en ytterligere levering av 30 produkter - totalt 150 identiske produkter. Prisen for de ytterlige produktene er \$2.850 (\$95 per produkt). Dette reflekterer den frittstående

salgsprisen for produktene på dette tidspunkt. Bestillingen av de 30 produktene er distinkte fra produktene i den opprinnelige kontrakten. Grunnen til dette er at kunden kan nyttiggjøre seg av produktene alene, at de selges til frittstående salgspris, samt at bestillingen ikke påvirker behandlingen av de andre produktene i kontrakten. De ytterligere 30 produktene skal derfor behandles som en ny og separat kontrakt. Foretaket skal inntektsføre \$100 per produkt for de 120 første produktene, og \$95 per produkt for de neste 30 produktene.

De 30 nevnte produktene ovenfor behandles som en egen og separat kontrakt, og skal derfor ses bort fra i den videre delen av dette eksempelet.

Endring i eksisterende kontrakt

Kort tid senere blir det forhandlet om ytterligere 30 enheter av samme produkt, og partene kommer frem til en pris på \$80 per produkt (totalt \$2.400). Kunden oppdager imidlertid at de første 60 produktene som er levert inneholder en mindre feil. Selger gir derfor en kompensasjon som et resultat av dårlig kvalitet på \$15, for hvert av de 60 produktene som inneholder en feil. Partene blir enige om at dette blir en rabatt på \$900 (\$15x60) som inngår for de ytterligere 30 produktene som er bestilt. Kontraktsendringen medfører dermed en totalpris på \$1.500 (\$2.400-\$900) for de 30 ytterligere produktene. Dette er en pris på \$50 (\$1.500/30) per produkt. Ved tidspunkt for kontraktsendring vil den regnskapsmessige behandlingen bli en reduksjon i inntekt på \$900, for de 60 overførte produktene som inneholdt en feil. Rabatten er som nevnt påvirket av feil i de tidligere leverte produktene. Det at rabatten innregnes som en reduksjon i inntekten til produktene som inneholdt en feil, vil dermed gi et reelt og riktig bilde av hendelsen.

Oppsigelse av kontrakt og inngåelse av ny kontrakt

Videre kommer foretaket frem til at prisen på \$80 for de ytterlige 30 produktene, ikke tilsvarer frittstående salgspris ved dette tidspunkt. Konsekvensen er at de ytterligere produktene ikke tilfredsstiller separat innregning. De 60 produktene i den opprinnelige kontrakten som enda ikke er levert, er imidlertid distinkte fra de 60 produktene som er levert. Foretaket skal dermed behandle endringene som en terminering av opprinnelig kontrakt, og opprettelse av en ny kontrakt. Den regnskapsmessige behandlingen etter opprettelse av ny kontrakt blir som følger:

Fra opprinnelig kontrakt: 60 produkter som ikke er levert x \$100	= \$ 6.000
Ytterligere bestilling: 30 produkter x \$80	= \$ 2.400
Totalt:	= \$ 8.400
<u>Inntektsføring per produkt som blir levert: \$8.400/ totalt 90 produkt</u>	<u>= \$ 93,33</u>

Kilde: IFRS 15 - Illustrative examples (IE) 19-24, 2014.

8.1.4 Betraktninger

IFRS 15 beskriver i motsetning til nåværende standard detaljert hva som skal til for at en kundekontrakt eksisterer mellom foretak og kunde. Kvitte og Puri (2014) påpeker likevel at eksistens av kontrakt er et krav for innregning også i nåværende standard, selv om det ikke fremkommer eksplisitt. Det kan likevel hevdes at det vil være gunstig at det fremkommer et større fokus på de krav som må være oppfylt for at en kundekontrakt skal eksistere. Som tidligere diskutert kan inntekter være utsatt for manipulasjon, og inntektsføring av ikke-eksisterende kundekontrakter kan være en manipulasjonsmetode.

Eksempelvis kan regnskapsbehandlingen til *Sponsor Service* trekkes frem. Dette var et norsk selskap som drev konsulentvirksomhet for å innhente sponsorer til ulike arrangement. Sponsor Service regnskapsførte etter NGAAP, men problemstillingen vil likevel være relevant å diskutere. Petersen et al., (2017) forklarer at Sponsor Service innregnet inntekter selv uten at en kontrakt var avtalt eller signert. Videre beskriver de at en av kontraktene var innregnet etter kun et møte med Aker. Aksjonær Kjell Inge Røkke beskrev i retten at det i dette møtet kun var «løse» diskusjoner om en sponsorkontrakt, men at Aker ikke var særlig interessert i en avtale. Beskrivelser av når en kontrakt eksisterer i IFRS 15 kan potensielt hindre denne typen manipulasjon. Det vil i motsetning til nåværende standard tydelig fremkomme at en slik innregning av inntekt ikke er lovlig og akseptabel regnskapsbehandling. Petersen et al., (2017) påpeker at revisorene ikke oppdaget Sponsor Service kreative regnskapsføring, selv om dette ikke burde vært vanskelig. Det kan imidlertid tenkes at revisorer kan få et økt fokus på eksistens av kontrakt ved IFRS 15, og dermed oppdage tilfeller hvor kontrakter som ikke reelt eksisterer blir innregnet.

Behandlingen av kombinerte kontrakter og kontraktsendringer har også blitt gjennomgått i dette delkapittelet. Kombinerte kontrakter gis det ikke informasjon om i IAS 18. For IAS 11

er kravene om kombinerte kontrakter omtrentlig like slik de også blir fremstilt i IFRS 15. Det forventes dermed ikke de store endringene i henhold til dette punktet. De nåværende standardene inneholder imidlertid svært lite (IAS 11) eller ingen informasjon (IAS 18) om hvordan kontraktsendringer skal behandles. IAS 11 beskriver at forandringer i en kontrakt kan føre til en økning eller reduksjon i transaksjonsprisen, men utdyper ikke dette nærmere.

Det illustrative eksempelet 8.2 om kontraktsendringer, viser at det kan oppstå en rekke vurderinger av hvordan endringer i kontraktene skal behandles. Dette er et område hvor løsninger mellom foretak tidligere har variert. Økt veiledning og eksemplifisering i IFRS 15 vil antakeligvis føre til en mer konsekvent behandling av kontraktsendringer. Dette kan føre til en mer lik behandling av slike typer problemstillinger, noe som kan øke sammenlignbarheten mellom regnskaper og metodene som benyttes.

En av bransjene som kan påvirkes av kontraktsendringer i IFRS 15 er telekombransjen. I denne bransjen kan det skje hyppige kontraktsendringer grunnet endringer i abonnement, bindingstid og oppgraderinger (Korsvold, 2015). Avhengig av kontraktens utforming kan dette bety at kontraktsendringer behandles som en separat kontrakt, oppsigelse av kontrakt og inngåelse av ny kontrakt, eller som en del av eksisterende kontrakt hvor påvirkningen justeres i tidligere inntekt.

Avslutning

Veiledningen som er gitt i IFRS 15 gir løsninger som i stor grad gjenspeiler realitetene ved kontraktsendringer. Dette kan eksempelvis illustreres gjennom at påvirkningen av endringer som har direkte sammenheng (ikke en separat kontrakt, og ikke en særskilt forpliktelse) med tidligere innregnet inntekter, vil justeres i inntekten som er innregnet. Veiledningen i IFRS 15 som regulerer kontraktsendringer vil derfor potensielt kunne gi økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet. Dette vil imidlertid være avhengig av at foretakene har benyttet andre løsninger med lavere regnskapskvalitet tidligere, grunnet mangel på veiledning.

8.2 Steg 2: Identifisering av separate leveringsforpliktelser

«Performance obligations are the unit of account for purposes of applying the revenue standard and therefore determine when and how revenue is recognized» (PWC, 2014, s.3-2).

8.2.1 Identifisering

Ved kontraktsinngåelse skal foretaket identifisere de enkelte separate leveringsforpliktelsene i kontrakten (IFRS 15.22). Grunnen til dette er at leveringsforpliktelser i en kontrakt ikke alltid overføres til kunden på samme tidspunkt. I mange tilfeller overføres forpliktelsene på ulike tidspunkt. Separate forpliktelser i en kontrakt vil derfor kunne kreve ulike innregningstidspunkter og innregningsmetoder. Ved å identifisere separate forpliktelser i kontrakten vil foretaket sikre at inntektsføringen kan skje i takt med overførselen til kunden. Dette vil samsvare med hovedprinsippet i IFRS 15, om at innregning av inntekter skal gjenspeile overførsel av varer og tjenester til kunden (Kvifte & Puri, 2014).

Om en vare eller tjeneste er en separat leveringsforpliktelse vil være avhengig av om varen eller tjenesten er distinkt (IFRS 15.22). Som nevnt i forrige kapittel betyr dette at kunden kan nyttiggjøre seg av varen eller tjenesten alene, eller sammen med andre ressurser som kunden har tilgjengelig, og at forpliktelsene er identifisert som uavhengig og separerbare fra de andre forpliktelsene i kontrakten (IFRS 15.27). Er dette tilfellet vil den separate leveringsforpliktelsen behandles separat ved innregning av inntekt.

En serie av uavhengige varer og tjenester i kontrakten med samme karakteristika og som overføres etter samme mønster til kunden, skal også behandles som en separat leveringsforpliktelse (IFRS 15.22). Dette krever imidlertid at kriteriene i standarden til *overføring etter samme mønster* er tilfredsstillt. Kriteriene er at serien er en leveringsforpliktelse som blir levert over tid og at måling av fullføringsgrad blir gjort i henhold til standarden (IFRS 15.23).

Dersom foretaket ikke identifiserer separate leveringsforpliktelser i kundekontrakten, behandles kontrakten som én samlet leveringsforpliktelse. Om en kontrakt inneholder separate leveringsforpliktelser eller ikke, vil i noen tilfeller kunne kreve skjønnsutøvelse (PWC, 2014b).

Identifisering av leveringsforpliktelser kan oppsummeres som følger:

Figur 8.2: Identifisering av leveringsforpliktelser. Rosenblad, 2014b.

Illustrativt eksempel 8.3. Anleggskontrakt

En entreprenør inngår en kontrakt med kunde om å bygge et kontorbygg. Entreprenøren er ansvarlig for hele prosjektet som inkluderer å skaffe materiale, prosjektledelse og tilhørende tjenester. Prosjektet involverer klarering av tomt, fundamentering, konstruksjon, rør og ledninger, installasjon og ferdiggjørelse av bygget. Varene og tjenestene som blir levert i en slik kontrakt er for seg selv i stand til å være separate. Likevel er det slik at de i denne sammenhengen ikke er separate. Grunnen til det er at entreprenøren i henhold til kontrakten skal levere en tjeneste som går ut på å integrere og sette sammen alle varene og tjenestene til et kontorbygg. Det er dette kontorbygget som entreprenøren har avtalt å levere i ferdig stand til sin kunde, og således er dette en samlet leveringsforpliktelse.

Kilde: BDO, 2017.

Illustrativt eksempel 8.4. Salg av programvare

Et foretak inngår en kontrakt med en kunde om levering av en lisens til en standard programvare (hylleware), installering av programvaren, og gi uspesifiserte oppdateringer og kundeservice i to år. Leverandøren selger lisens og kundeservice separat og installasjonstjenesten tilbys av mange leverandører. Programvaren vil fortsatt fungere selv uten oppdateringer og teknisk kundeservice. I dette tilfellet er forpliktelsene som leveres separate og uavhengige av hverandre. Grunnen til dette er at lisensen selges separat og at installasjonen kan installeres av en tredjepart. Programvaren vil fortsatt være funksjonell

selv uten kundeservice og oppdateringer. Kunden kan derfor nyttiggjøre seg av varen og tjenestene enten alene, eller sammen med andre ressurser tilgjengelig. Følgende separate forpliktelser vil identifiseres: Programvarelisens, installasjon, kundeservice og oppdatering. I et annet tilfelle er imidlertid foretaket de eneste som tilbyr installasjon av programvaren. Kundeservice og oppdateringer er også helt essensielt for at programvaren skal fungere, og foretaket er eneste leverandør til dette. I et slikt tilfelle vil varene og tjenestene som blir levert være avhengige av hverandre. Dette betyr at alt blir levert som en kombinert tjeneste og identifiseres dermed som en samlet leveringsforpliktelse.

Kilde: BDO, 2017.

8.2.2 Betraktninger

Identifisering av separate leveringsforpliktelser er et sentralt steg for hvordan den videre regnskapsmessige behandlingen blir gjennomført. Det er vesentlig at separate forpliktelser i kontraktene identifiseres både med hensyn til riktig tidspunkt for innregning, og senere ved fordeling av transaksjonsprisen som skal gjenspeile vederlaget for de ulike forpliktelsene i kundekontrakten. Dette steget er sterkt knyttet opp mot hovedprinsippet i IFRS 15, om at inntektene skal gjenspeile overførselen av varer og tjenester til kunden.

Identifisering av separate forpliktelser og den senere innregningen av forpliktelsene, kan knyttes opp mot kvalitetskravene i rammeverket. Dersom en kontrakt inneholder flere separate forpliktelser og blir behandlet som én enkelt forpliktelse, kan utfallet være at alle forpliktelsene i kontrakten blir innregnet samlet ved kontraktsslutt. Hvis enkelte av forpliktelsene i realiteten er overført til kunden før hele den sammensatte forpliktelsen er levert, vil ikke innregningen samsvare med tidspunkt for overlevering. Det samme vil gjelde for separate forpliktelser som innregnes for tidlig, eksempelvis etterfølgende service. Dette betyr at inntekter kan bli innregnet i ettertid eller i forkant av overføringen for enkeltforpliktelser i kontrakten, dersom forpliktelsene ikke separeres. Konsekvensen vil dermed være at inntekten ikke blir innregnet til riktig tid i henhold til hovedprinsippet. For brukerne av regnskapet vil dette medføre at regnskapsinformasjonen er mindre relevant og troverdig. Grunnen til dette er at innregnet inntekt ikke vil samsvare med hva som er overført av forpliktelser til kunden. Både prediksjonsverdien og tilbakemeldingsverdien vil svekkes ved feil innregningstidspunkt i forhold til hovedprinsippet.

Identifisering av separate leveringsforpliktelser er også innarbeidet i IAS 18 og IAS 11. Ifølge IAS 18 skal som kjent innregningskriteriene anvendes på identifiserbare elementer i kontrakten dersom dette reflekterer innholdet i kontrakten. IAS 11 inneholder også krav om separat behandling av identifiserbare komponenter i kontrakten, dersom dette er nødvendig for å gjenspeile innholdet i kontrakten. Således kan nåværende standarder beskrives som prinsippbaserte på dette punktet. Som tidligere diskutert vil slike prinsippbaserte løsninger i utgangspunktet kunne reflektere selskapets økonomiske realiteter i ethvert tilfelle. Imidlertid vil lite veiledning kunne føre til at regnskapsprodusenter ender opp med ulike løsninger, og/eller ser til andre standardsettende organer for hvordan separering skal gjennomføres. Dette vil kunne svekke sammenlignbarheten mellom regnskaper, og i så måte også forståeligheten av det som blir presentert.

Et eksempel hvor praksis kan variere ved nåværende standard (IAS 18) er i programvarebransjen. Som belyst i eksempelet 8.4 er det i denne bransjen ofte flere elementer tilknyttet programvaren/lisensen. Noen foretak i denne bransjen separerer forpliktelsene i henhold til IAS 18, som formidler at innregningskriteriene skal anvendes på identifiserbare elementer dersom dette reflekterer innholdet i kontrakten (EY, 2015a). Inntektsføringen vil dermed skje når de enkelte elementene i kontrakten overføres (risiko og fordeler) til kunden, eller ved fortløpende innregning som tjenestevalg. Andre foretak innen denne bransjen ser imidlertid til US GAAP for løsninger, grunnet den manglende veiledningen i IAS 18. Nåværende veiledning for programvarer innen US GAAP tillater kun separering av elementer i kontrakten hvis det finnes *VSOE - leverandørspesifikke objektive bevis* (bevis for individuell markedspris av elementene) for virkelig verdi av elementer i kontrakten som ikke er levert. Dersom dette ikke finnes må foretaket behandle kontrakten som en sammensatt forpliktelse, og innregne kontraktens inntekt etter at siste element er levert (EY, 2015a). Dette vil dermed kunne gi ulike løsninger i nåværende praksis, mellom de foretak som benytter IAS 18 og de som ser til US GAAP. For de som benytter US GAAP vil dette også kunne gi utsatt inntektsføring for inntekt som i realiteten tilhører en tidligere periode.

IFRS 15 anvender i realiteten samme prinsipp som tidligere standarder ved separering av kontrakter. I IFRS 15 vektlegges det at separering skal skje for å reflektere innholdet i kontrakten, ved at inntekter skal innregnes i takt med overførsel til kunde. I motsetning til nåværende standard er beskrivelsen av en separat forpliktelse i kontrakten mer utdypet og

forklart i IFRS 15. Det medfølger også betydelig mer veiledning tilknyttet dette. Den nye standarden legger vekt på å forklare hva en separat forpliktelse er gjennom nyttiggjørelse alene eller sammen med andre ressurser tilgjengelig, samt at forpliktelsen er identifisert som separat. IFRS 15 vektlegger også at en serie uavhengige varer og tjenester skal behandles separat dersom visse kriterier er oppfylt. I utgangspunktet er dette samme prinsipp som i IAS 11 og IAS 18, hvor en serie skal behandles separat dersom dette er nødvendig for å forstå den økonomiske virkningen. IFRS 15 beskriver likevel dette tydeligere gjennom at varene og tjenestene skal ha samme karakteristikker, samt overføring etter samme mønster.

Nærmere om programvarebransjen

Kvifte og Puri (2014) formidler at identifisering av kontraktsforpliktelser ikke er en nyskaping i forhold til nåværende standard. De fremhever likevel at den betydelige veiledningen som blir gitt for anvendelsen av prinsippet om identifisering, kan medføre endringer i praksis. Også her kan programvarebransjen trekkes frem. EY (2015a, s. 11) beskriver at: «*Software entities may reach different conclusions about separate performance obligations under IFRS 15 than they do under current IFRS. Software entities will need to carefully consider whether the good or service is separable from other promises in the contract, which may be challenging and will require significant judgement*».

En endring som kan oppstå i programvarebransjen er at flere elementer i en kontrakt går fra å behandles som én separat forpliktelse, til å inndeles i flere separate forpliktelser. For de som har sett til US GAAP er det som tidligere nevnt påkrevd at det finnes leverandørspesifikke objektive bevis for virkelig verdi av elementer i kontrakten, for å kunne separere elementene. Hvis dette ikke har vært mulig har elementene blitt behandlet samlet. Praksis er dermed at inntekten først innregnes etter at siste element er oppfylt (EY, 2015a).

Leverandørspesifikke objektive bevis for virkelig verdi av elementer i kontrakten er imidlertid ikke et krav under IFRS 15 (EY, 2015a). Dette vil kunne medføre endringer. Etter IFRS 15 skal elementene behandles separat dersom de er distinkte fra andre elementer i kontrakten, selv om det ikke finnes bevis (VSOE) for virkelig verdi av elementene. Kontrakter vil derfor inndeles i flere separate forpliktelser enn under nåværende praksis. Dette vil kunne øke regnskapskvaliteten i form av en mer korrekt periodisering, samt hindre utsatt inntektsføring. Grunnen til dette er at de separate forpliktelsene dermed kan innregnes

individuelt når de overføres til kunden. Regnskapskvaliteten vil imidlertid avhenge av at fordelingen av transaksjonsprisen til forpliktelsene som innregnes som inntekt, gjenspeiler realitetene i kontrakten. Fastsettelse av transaksjonspris og fordeling av denne, vil bli nærmere utdypet senere i denne utredningen.

Et annet eksempel på en endring som kan oppstå i programvarebransjen kan illustreres gjennom salg av en lisens. Lisensen inkluderer ofte eksempelvis teknisk brukerstøtte på telefon, samt uspesifiserte oppgraderinger og forbedringer. De nevnte elementene som lisensen inkluderer omtales ofte som *post-contract support (PCS)*. For de som har sett til US GAAP blir PCS behandlet som én separat forpliktelse, dersom PCS er separerbar fra lisensen og det finnes leverandørspeifikke objektive bevis for virkelig verdi av PCS (KPMG, 2016).

Under IFRS 15 må det først vurderes om brukerstøtte og oppgraderinger er separate fra lisensen. Dette kan være tilfellet dersom lisensen/programvaren fortsatt er funksjonell uten brukerstøtte og oppgraderinger. Videre gis det ingen definisjon av PCS i IFRS 15. Brukerstøtte og uspesifiserte oppgraderinger blir imidlertid eksemplifisert i standarden, hvor de nevnte blir inndelt i to separate forpliktelser når de er separate fra lisensen (IFRS 15. IE49-53). Dette vil dermed kunne medføre at brukerstøtte og uspesifiserte oppgraderinger vil gå fra å bli behandlet som én forpliktelse i nåværende praksis, til to separate forpliktelser i IFRS 15. De senere stegene for innregningen av inntekt vil dermed benyttes separat på de to forpliktelsene (KPMG, 2016). Dette vil potensielt kunne vise et mer rettviseende bilde av de to elementene, enn om de blir behandlet som én samlet forpliktelse.

Avslutning

IFRS 15 inneholder som nevnt mer veiledning for hvordan separate kontraktsforpliktelser identifiseres. Veiledningen i standarden vil kunne gi en mer konsekvent behandling ved identifisering av separate kontraktsforpliktelsene, som kan øke sammenlignbarheten og forståeligheten av regnskaper mellom ulike foretak. Den utfyllende veiledningen vil også kunne medføre at foretak ikke lenger må benytte andre standardsettende organers tolkninger for å finne en løsning. Det er også eksemplifisert at IFRS 15 vil kunne medføre inndeling av flere separate forpliktelser i en kontrakt, enn i nåværende praksis. Dette vil kunne styrke regnskapskvaliteten ved at forpliktelsene innregnes individuelt når de er oppfylt.

Periodiseringen av inntekt kan dermed i enkelte tilfeller gi et riktigere bilde av realitetene i kontrakten, enn løsningene etter nåværende praksis.

Som belyst kan regnskapskvaliteten forbedres ved hjelp av veiledning og eksempler. Imidlertid kan det også tenkes at dette kan være en ulempe i noen tilfeller. Det er ikke nødvendigvis slik at all veiledning vil være tilpasset alle kontraktstyper for identifisering av forpliktelser. Ulempene kan forekomme dersom regnskapsprodusenter blir for opphengt i veiledningen, og benytter veiledningen for separering av hendelser som ikke passer inn, istedenfor å ta utgangspunkt i prinsippene i standarden. Dette vil eventuelt kunne gi redusert regnskapskvalitet.

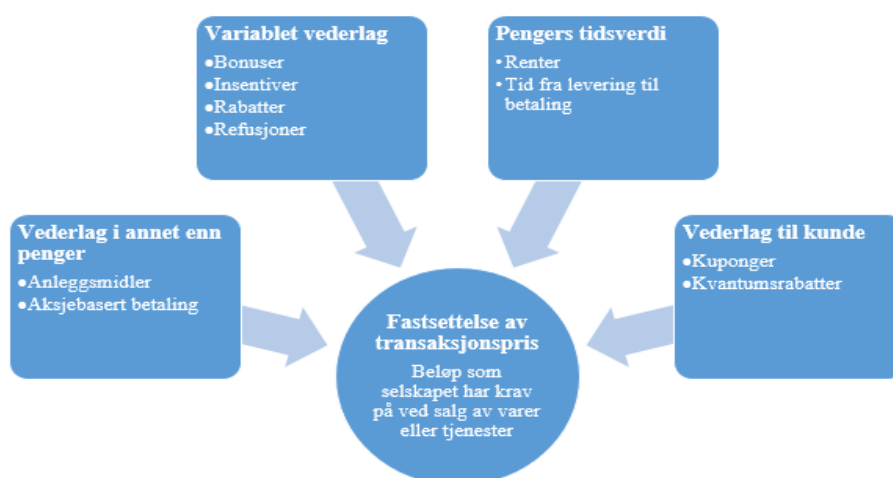
8.3 Steg 3 - Fastsettelse av transaksjonspris

«IFRS 15 gir langt mer konkret og spesifikk veiledning i fastsettelsen av transaksjonsprisen enn det gjeldende standarder gjør» (Kvifte & Puri, 2014, s. 22).

8.3.1 Transaksjonsprisen

Transaksjonsprisen er det vederlaget som foretaket forventer å få i bytte mot varene eller tjenestene som overføres til kunden. Dette inkluderer ikke beløp som innsamles på vegne av tredjepart, som for eksempel merverdiavgift. Ved vurdering og fastsettelse av transaksjonsprisen skal foretaket ta hensyn til betingelsene i kundekontrakten og normal foretakspraksis. Vederlaget som er avtalt i en kontrakt kan inkludere faste beløp, variable beløp eller begge deler (IFRS 15.47). Estimeringen av transaksjonsprisen påvirkes av vederlagets art, beløp og tidspunkt for overføring. Ved fastsettelse av transaksjonspris skal foretaket vurdere følgende (IFRS 15.48):

- a) Variable vederlag.
- b) Usikre/begrensede variable vederlag.
- c) Eksistens av finansieringselementer i kontrakten.
- d) Vederlag i annet enn penger.
- e) Vederlag til kunden.

Figur 8.3: Fastsettelse av transaksjonspris. Deloitte, 2015.

I det etterfølgende vil punktene og figuren bli nærmere diskutert.

8.3.2 Variable vederlag

Vederlag som foretaket skal motta fra kunden kan variere grunnet ulike elementer i kontrakten. Dette kan for eksempel være tilbud, rabatter, refusjoner, ytelse- og prestasjonsbonuser og andre lignende hendelser (IFRS 15.51). Variable vederlag kan i mange tilfeller være usikre, mens de i andre tilfeller kan være mer sikre og forutsigbare. Estimeringen av variable vederlag kan gjøres ved å bruke en av to metoder. Det er alltid den mest fornuftige metoden som forutser vederlaget best, som skal benyttes ved beregningen.

Metodene er enten *forventet verdi metode* eller *det mest sannsynlige utfall*. Forventet verdi metoden er summen av sannsynlighetsvektede beløp blant et spekter av potensielle vederlagsbeløp. Denne metoden egner seg ofte best når et foretak har et stort antall kontrakter med tilsvarende karakteristika (IFRS 15.53). Det mest sannsynlige utfall er det beløpet som er det mest sannsynlige vederlaget. Denne metoden egner seg ofte best når det er to potensielle utfall av kontrakten. Et eksempel på dette kan være at foretaket har muligheten til å oppnå en bonus, og estimeringen av vederlaget må da ta hensyn til hvilket utfall som er mest sannsynlig (IFRS 15.53). For at et variabelt vederlag skal kunne inkluderes i transaksjonsprisen etter en av de to metodene, må det være svært sannsynlig at en betydelig reversering av det variable vederlaget ikke vil forekomme i fremtiden (IFRS 15.56).

Metoden det mest sannsynlige utfall kan imidlertid kritiseres, eksempelvis dersom det er to potensielle utfall med store forskjeller. Hvorvidt det vil være gunstig å innregne et av utfallene, når det kan være store forskjeller mellom utfallene kan diskuteres. Dette kan føre til justeringer i ettertid som har store innvirkninger på det som først er rapportert. Imidlertid påpeker som nevnt standarden at uavhengig av metode, skal det være svært sannsynlig at en betydelig reversering av det variable vederlaget ikke vil forekomme i fremtiden.

Definisjonen og betydningen av begrepet svært sannsynlig er ikke spesifikt utledet i IFRS 15, annet enn at faktorer som øker sannsynligheten for reversering er beskrevet og skal vurderes. Imidlertid er det tidligere nevnt at i henhold til IFRS defineres sannsynlig som sannsynlighetsovervekt. I motsetning definerer US GAAP sannsynlig som «*likely to occur*» (Deloitte, 2017b). Deloitte (2017b) formidler at begrepet sannsynlig er ansett som ca. 80%

sannsynlighetsovervekt i henhold til US GAAP. Andre uttalelser, slik som eksempelvis PWC (2014d) definerer samme begrep i US GAAP som 75% - 80% sannsynlighetsovervekt.

I IFRS 15 og Topic 606 er imidlertid kravet for å inkludere variable vederlag i transaksjonsprisen beskrevet ulikt. Topic 606 beskriver at det skal være sannsynlig at vederlaget ikke reverseres i fremtiden. I IFRS 15 benyttes som nevnt begrepet svært sannsynlig, istedenfor sannsynlig som i Topic 606. Med tanke på ønsket om harmonisering og samsvarende standarder, er dette gjort for å oppnå den samme betydningen av sannsynlighetsbegrepet i de to nye inntektsstandardene for IFRS og US GAAP (IFRS 15. BC211). Dette betyr dermed at svært sannsynlig kan anses som omkring 75% - 80% sannsynlighetsovervekt i IFRS. For å inkludere et variabelt vederlag i transaksjonsprisen kan det derfor tolkes som at det må være ca. 75% - 80 % sannsynlighet for at vederlaget ikke blir betydelig reversert i fremtiden.

For brukerne av regnskapet betyr dette at det er en relativt høy grad av sikkerhet for at variable vederlag ikke reverseres betydelig i fremtiden. Imidlertid vil variable vederlag fortsatt kunne bli innregnet for sent (utsatt inntektsføring) dersom vederlaget ikke kan inkluderes i transaksjonsprisen på et tidlig tidspunkt i prosessen. Kriteriet om at det skal være svært sannsynlig at vederlaget ikke betydelig reverseres i fremtiden, vil i mange tilfeller kunne være fordelaktig for brukerne av regnskapet. Grunnen til dette er at innregnet inntekt sjeldnere vil justeres i ettertid. Brukerne kan dermed i større grad anse inntekten som er innregnet som troverdig. Samtidig er det fordelaktig at variable vederlag som svært sannsynlig ikke vil bli reversert, inkluderes i transaksjonsprisen. Dette vil gi brukerne tidligere informasjon om variable vederlag som svært sannsynlig ikke justeres i ettertid, og dermed i større grad kan anses som troverdig inntekt. Ulempen er som nevnt at variable vederlag også kan innregnes for sent i enkelte tilfeller. Motsatt kan bruk av en lavere sannsynlighetsovervekt gi en mer korrekt innregning av transaksjonsprisen i noen kontrakter, men graden av reversering i fremtiden vil være høy for andre kontrakter. Dette kan øke usikkerheten og redusere forståeligheten tilknyttet de inntekter som er innregnet i regnskapet.

Kriteriet som beskriver at det må være svært sannsynlig at variable vederlag ikke reverseres i fremtiden for å kunne inkluderes i transaksjonsprisen, er en begrensning for innregning av variable vederlag. Oppi (2015) beskriver at det ligger et element av forsiktighet i

begrensningen som er fastsatt. Mange av respondentene som ga tilbakemeldinger ved utarbeidelsen av IFRS 15 var enig i at innregning av variable vederlag behøvde en form for begrensning. Grunnen til dette er at det har forekommet vesentlige feil i regnskaper ved nåværende standarder relatert til inntekter som er overvurdert og innregnet for tidlig (IFRS 15. BC204). IASB mottok også tilbakemeldinger fra brukere av regnskaper ved utarbeidelse av ny standard. Basis for Conclusion (s. 56) formidler at:

«The majority of users of financial statements that were consulted indicated that the most relevant measure for revenue in a reporting period would be one that will not result in a significant reversal in a subsequent period. This is because an amount that would not reverse in the future would help users of financial statements better predict future revenues of an entity».

KPMG (2016) mener at begrensningen for å innregne variable vederlag er en vesentlig endring fra nåværende standarder. I nåværende standarder stilles det krav til at estimeringen av beløpet må være pålitelig dersom inntekten skal innregnes. Dette fører til at innregning i mange tilfeller kan utsettes helt til estimeringen anses som pålitelig (KPMG, 2016). Betydningen av dette i nåværende praksis kan være at innregning av variable vederlag utsettes til vederlaget er ansett som helt sikkert. EY (2015b) beskriver at dette kan være ved tidspunktet usikkerheten ikke lenger eksisterer, eller når betalingen først er mottatt. Dette tidspunktet kan eksempelvis være ved ferdigstilling av et prosjekt. Usikker inntekt og variable vederlag vil således kunne bli innregnet i en senere periode enn inntekten i realiteten er opptjent, for eksempel hvis prosjektet strekker seg over flere perioder. Ved bruk av IFRS 15 kan det tenkes at usikker inntekt i større grad vil reflekteres i regnskapet (når risikoen for reversering er lav) enn i nåværende standarder, for de foretak som har utsatt innregningen til vederlaget er helt sikkert. KPMG (2016, s. 75) beskriver betydningen av begrensningen gjeldende i IFRS 15, sett i forhold til praksis i nåværende standarder som at: *«The constraint sets a ceiling – it limits rather than preclude revenue recognition».* Dette vil potensielt kunne øke brukernes informasjonsverdi ved at variable vederlag som svært sannsynlig ikke reverseres i fremtiden, reflekteres i regnskapet på et tidligere tidspunkt som i større grad gjenspeiler realitetene i kontrakten.

Dersom foretakets sannsynlighetsvurdering for variable vederlag, som enten er inkludert eller ikke inkludert i transaksjonsprisen fremkommer i noteopplysningene, vil dette øke

informasjonsverdien for brukerne av regnskapet. Dette vil kunne gi brukerne en bedre forståelse av de vurderinger som ligger til grunn for sannsynlighetsvurderinger av variable vederlag. Noteopplysninger vil bli nærmere drøftet og belyst senere i denne utredningen.

Ved utgangen av en rapporteringsperiode skal foretaket oppdatere den estimerte transaksjonsprisen i kontrakten for å gi en troverdig representasjon av det som presenteres. Dette inkluderer også en oppdatert vurdering av om variable vederlag er begrenset (eller ikke begrenset) fra å kunne inkluderes i transaksjonsprisen (IFRS 15.59). Endringer i transaksjonsprisen skal innregnes som inntekt, eller reduksjon i inntekt, i den perioden endringen oppstår (IFRS 15.88).

Som en kritikk mot IFRS 15 som i mange tilfeller gir utfyllende beskrivelser og mye veiledning, kunne IASB gjerne inkludert en beskrivelse av betydningen til begrepet svært sannsynlig, selv om det implisitt fremkommer slik det er beskrevet ovenfor. Konsekvensen av at svært sannsynlig ikke er definert er at det kan oppstå usikkerhet tilknyttet begrepet. Dette vil kunne føre til at ulike foretak anvender ulike vurderinger av sannsynlighetsbegrepet, noe som kan gi ulike løsninger og svekke sammenlignbarheten mellom regnskaper.

Illustrativt eksempel 8.5. Variabelt vederlag

Et foretak inngår en kontrakt om å bygge en eiendel til en kunde. Eiendelen bygges på kundens tomt, og eksempelet forutsetter derfor at kontroll overføres fortløpende til kunden i takt med ferdigstilling. Inntekten innregnes dermed fortløpende. I henhold til kontrakten skal kunden betale \$100.000 for eiendelen. Kontrakten inkluderer også en bonus (variabelt vederlag) på \$50.000 dersom eiendelen er ferdig bygget innen 4 måneder. For hver uke etter dette tidspunktet reduseres bonusen med 10% (\$5.000).

Foretaket estimerer at det er 60% sannsynlighet for at eiendelen er ferdig bygget innen dette tidspunktet. Videre viser estimeringen at det er 30% sannsynlighet for ferdigstilling en uke etter dette tidspunktet, og 10% sannsynlighet for ferdigstilling to uker etter dette tidspunktet. For å fastsette transaksjonsprisen benytter foretaket metoden forventet verdi. Dette er den metoden som foretaket mener forutser vederlaget best. Beregningen av forventet verdi er som følger:

Ferdig innen 4 måneder:	$\$150.000 \times 60\% = \90.000
En uke senere:	$\$145.000 \times 30\% = \43.500
2 uker senere:	$\$140.000 \times 10\% = \14.000
Forventet sannsynlighetsvektet beløp:	<u>$=\\$147.500$</u>

Den sannsynlighetsvektede transaksjonsprisen er beregnet til \$147.500. For å kunne inkludere bonusen på \$47.500 i transaksjonsprisen som innregnes fortløpende, må foretaket videre vurdere om det er svært sannsynlig at det variable vederlaget ikke blir reversert i fremtiden.

Scenario A: Estimaten er utarbeidet på bakgrunn av historikk fra bygging av identiske eiendeler. Imidlertid er tomten det nå skal bygges på hardt utsatt for dårlig vær. Foretaket vurderer i samsvar med standarden at dette øker sannsynligheten for reversering av det variable vederlaget i fremtiden, på bakgrunn av at dette er forhold som de ikke selv kan styre (IFRS 15.57). Hvis værforholdene er dårlig kan dette utsette byggingen så lenge at foretaket ikke oppnår noen bonus. Foretaket konkluderer med at reversering kan skje i fremtiden for hele det variable vederlaget, dersom dette inkluderes i transaksjonsprisen. Dette betyr at foretaket ikke inkluderer det variable vederlaget i transaksjonsprisen på nåværende tidspunkt. Foretaket innregner dermed \$100.000 i takt med ferdigstilling, frem til en eventuell ny vurdering foreligger.

Scenario B: Estimeringen er også her utarbeidet på bakgrunn av historikk fra bygging av identiske eiendeler. Imidlertid skal eiendelen i dette tilfellet bygges innendørs i et bygg på kundens tomt. Foretaket vurderer at byggingen ikke er vesentlig påvirket av forhold de selv ikke kan styre. De vurderer det derfor som svært sannsynlig at det variable vederlaget ikke blir reversert i fremtiden. Foretaket konkluderer med at det variable vederlaget kan inkluderes i transaksjonsprisen og innregnes fortløpende i takt med ferdigstilling. Transaksjonsprisen som inkluderer det variable vederlaget settes derfor til sannsynlighetsvektet beløp på \$147.500, inntil eventuelle nye vurderinger foreligger.

8.3.3 Vesentlige finansieringselementer

Ved fastsettelse av transaksjonsprisen skal foretaket ta hensyn til tidsverdien av vederlaget dersom kontrakten inneholder et vesentlig finansieringselement (IFRS 15.60). Dette er imidlertid ikke et krav dersom perioden mellom levering og betaling er mindre enn et år (IFRS 15.63). Et vesentlig finansieringselement er beskrevet som en betydelig finansieringsfordel som et foretak eller en kunde oppnår grunnet betalingstidspunktet i kontrakten (IFRS 15.60).

Formålet med å ta hensyn til tidsverdien er at inntekten skal reflektere den prisen kunden ville betalt for varen eller tjenesten på overføringstidspunktet (IFRS 15.61). For å finne denne verdien blir transaksjonsprisen beregnet ved å diskontere vederlaget, og nåverdien av vederlaget blir dermed innregnet som inntekt når forpliktelsen er oppfylt (Picker et al., 2016). Foretaket skal presentere effektene av finansieringselementet separat fra inntektsføringen av salgskontraktene. Dette blir gjort i resultatregnskapet som renteinntekt eller rentekostnad (IFRS 15.65).

Illustrativt eksempel 8.6. Vesentlige finansieringselementer

Et foretak inngår en kontrakt om å selge en eiendel til en kunde. Kontrollen overføres om to år, og leveringsforpliktelsen vil dermed oppfylles på spesifikt tidspunkt. Etter vilkårene i avtalen har kunden to betalingsmuligheter. Kunden kan enten betale \$5.000.000 om to år når de overtar kontroll av eiendelen, eller \$4.000.000 ved kontraktsinngåelse. Kunden velger å benytte sistnevnte alternativ. En grunn til at foretaket ønsker betaling med det samme og derfor tilbyr en lavere pris, kan være at foretaket raskt ønsker tilgang på kapital.

Foretaket konkluderer med at det er en vesentlig tidsperiode mellom dato for betaling og overføring av eiendelen til kunden. Sammen med effektene av markedsrenten utgjør dette et vesentlig finansieringselement.

Den implisitte rentekostnaden i denne transaksjonen er 11,8% per år.

$$NPV = \sum_{t=1}^T \frac{C_t}{(1+r)^t} - C_0 \quad 4.000.000 = \frac{5.000.000}{(1+r)^2} \quad IRR = \underline{11,8 \%}$$

I realiteten låner foretaket penger fra kunden over en periode på to år. Det kreves derfor at byggefirmaet vurderer sin egen lånrente. Renten som fastsettes skal reflektere en separat finansieringstransaksjon mellom partene. «*That rate would reflect the credit characteristics of the party receiving financing in the contract, as well as any collateral or security*» (IFRS 15.64, s. 17). Dette vil dermed være renten som ville blitt fastsatt for et tilsvarende lånebeløp mellom partene. Foretaket fastsetter denne renten til 6 %.

Grunnen til at dette tas hensyn til er som tidligere beskrevet at beløpet som er betalt, skal gjenspeile nåverdien av vederlaget som innregnes når forpliktelsen er oppfylt. Renteeffektene vil dermed også bli belyst i regnskapet. Den regnskapsmessige behandlingen blir som følger:

Ved kontraktsinngåelse og betaling

(D) Bank	\$4.000.000
(K) Kontraktsforpliktelse	\$4.000.000

Rentekostnad (6 % årlig lånrente)

(D) Rentekostnad	År 1: \$240.000	År 2: \$254.400	Totalt:	\$494.400
(K) Kontraktsforpliktelse	År 1: \$240.000	År 2: \$254.400	Totalt:	\$494.400

Ved dato for overlevering

(D) Kontraktsforpliktelse	\$4.494.400
(K) Inntekt	\$4.494.400

I realiteten betyr dette at kunden har fått en rabatt på \$505.600 (\$5.000.000-\$4.494.400) ved å betale på forskudd.

Kilde: IFRS 15 - Illustrative examples (IE) 148-151, 2014.

I henhold til IFRS 15 skal vesentlige finansieringselementer vurderes ved identifisering av transaksjonsprisen. Dette samsvarer med IAS 18. Imidlertid er det som tidligere belyst ikke alle foretak som tar hensyn til vesentlige finansieringselement under nåværende praksis. IFRS 15 gir betydelig mer veiledning og beskrivelse enn IAS 18. Dette kan føre til at finansieringselementer får større oppmerksomhet i fremtiden, og gir en mer konsekvent behandling av når foretak reflekterer dette i regnskapet.

Imidlertid er det noe bemerkelsesverdig at et foretak ikke behøver å ta hensyn til vesentlige finansieringselementer i henhold til IFRS 15, dersom tidsaspektet mellom overføring av varer eller tjenester og betaling er mindre enn et år. Foretaket kan ta hensyn til finansieringselementet, men dette er ikke et krav. Det kan hevdes at dette i enkelte tilfeller vil ha uheldige konsekvenser for brukerne av regnskapet. Dette kan illustreres gjennom et foretak som inngår en 10 måneders kontrakt med en kunde, hvor kontroll av eiendelen overføres ved kontrakten utløp. Avtalens vilkår er imidlertid at betaling skal være gjennomført ved oppstart. Dersom lånerenten er høy, marginene i bransjen er lave, eller avtalen er større enn normalt for dette foretaket, kan finansieringselementet ha innvirkninger på regnskapet som bør tas hensyn til. Når finansieringselementene er vesentlige og ikke tas hensyn til, vil dermed ikke inntektene som innregnes ved overføring tilsvare nåverdien av vederlaget, og renteelementet vil ikke belyses. For regnskapsbrukerne vil dette kunne gi et feilaktig bilde av hendelsen som ikke er troverdig representert. Det informeres om at et vesentlig finansieringselement også kan ha motsatt effekt av det som her er illustrert, dersom betalingen skjer i ettertid av overleveringen. Effektene vil i et slikt tilfelle kunne være at innregnet inntekt fremstår som høyere enn den reelle nåverdien av vederlaget, dersom det vesentlige finansieringselementet ikke reflekteres i regnskapet.

Illustrativt eksempel 8.7. Vesentlig finansieringselement under et år

Et foretak oppnår en større avtale enn normalt med en kunde om salg av en eiendel. Kontrakten tidsperiode er 10 måneder, og kontroll av eiendelen overføres kunde ved kontraktens utløp. I henhold til avtalens vilkår skal kunden betale \$1.000.000 ved oppstart. Foretakets kontrakter har imidlertid normalt en langt lavere verdi og kortere kontraktstid, samt at betaling gjennomføres normalt når eiendelen overleveres kunden. Renten som må benyttes for å reflektere en separat finansieringstransaksjon mellom partene er 9%. Renteelementet for perioden er dermed \$74.456 ($\$1.000.000 \times (1,09^{10/12} - 1)$). Forskjellen mellom å reflektere finanstransaksjonen i regnskapet, eller ikke ta hensyn til dette, kan illustreres som følger:

	<u>Reflekterer finanstransaksjonen</u>	<u>Reflekterer ikke finanstransaksjonen</u>
<u>Ved oppstart</u>		
(D) Bank	\$1.000.000	\$1.000.000
(K) Kontraktsforpliktelse	\$1.000.000	\$1.000.000

Rentekostnad

(D) Rentekostnad	\$74.456	-
(K) Kontraktsforpliktelse	\$74.456	-

Ved dato for overlevering

(D) Kontraktsforpliktelse	\$1.074.456	\$1.000.000
(K) Inntekt	\$1.074.456	\$1.000.000

Som tidligere nevnt er det ikke et krav å innregne vesentlige finansieringselementer når tiden mellom betaling og overlevering er under et år. Eksempelet illustrerer at viktig informasjon kan ignoreres dersom dette ikke blir hensyntatt. Det kan hevdes at renteelementet i eksempelet vil være viktig å belyse for brukerne av dette regnskapet. Grunnen til dette er at kontrakten er større enn foretakets normale kontrakter. Renteelementet vil dermed være et betydelig beløp, som bør reflekteres i regnskapet for å gi brukerne troverdig informasjon om kontraktens realiteter.

8.3.4 Vederlag i annet enn penger

Vederlag i annet enn penger skal estimeres/måles til virkelig verdi (IFRS 15.66). Hvis det ikke er mulig å estimere virkelig verdi med rimelighet (reasonably), skal foretaket måle dette indirekte ved bruk av den frittstående salgsprisen til varen eller tjenesten som gis i bytte for vederlaget (IFRS 15.67). Virkelig verdi er som kjent prisen som oppnås i et velordnet marked, mens den frittstående salgsprisen er prisen ved separat salg av varen eller tjenesten. Frittstående salgspris kan eksempelvis være observerbar salgspris i markedet. Eksempler på vederlag i annet enn penger kan være aksjebasert betaling eller betaling med et anleggsmiddel. Når vederlag i annet enn penger måles til virkelig verdi, eller eventuelt frittstående salgspris om førstnevnte ikke er mulig, vil dette sikre at transaksjonsprisen tilsvarer verdien av forpliktelsen som foretaket overfører til kunden.

I henhold til IAS 18 skal vederlag i annet enn penger måles til virkelig verdi, justert for mellomlegget av eventuelle kontanter eller kontantekvivalenter. Dersom virkelig verdi ikke kan måles pålitelig skal inntekten måles til virkelig verdi av de varer eller tjenester som er gitt i bytte (IAS 18.12). En forskjell mellom IAS 18 og IFRS 15 er at pålitelig måling er endret til rimelig måling. Dette kan gi større rom for å estimere vederlaget til virkelig verdi.

Dersom vederlaget ikke kan måles til virkelig verdi, skal som nevnt foretaket i henhold til IFRS 15 måle vederlaget ved bruk av frittstående salgspris for varene og tjenestene som gis i bytte, og ikke til virkelig verdi slik praksis er etter IAS 18. KPMG (2016) beskriver imidlertid at måling av vederlag i annet enn penger i henhold til IFRS 15, stort sett samsvarer med måling i nåværende standarder. De store endringene forventes dermed ikke.

Vederlag i annet enn penger kan variere grunnet formen av vederlaget. Et eksempel på dette kan være en endring i prisen på aksjer som foretaket mottar som vederlag (IFRS 15.68). I standarden blir det gitt et eksempel på aksjebasert betaling ved et tjenestesalg. Hver uke mottar et foretak 100 aksjer som betaling for en tjeneste. For å fastsette transaksjonsprisen måles de 100 mottatte aksjene hver uke til virkelig verdi. Endringer i aksjeprisene vil ikke justeres i inntekten (eller fordringene) etter dette tidspunktet (IFRS 15.IE156-158). Dette betyr at innregningen vil tilsvare vederlagets verdi på innregningstidspunktet. Dersom et vederlag i annet enn penger varierer av andre grunner enn formen på vederlaget (for eksempel grunnet foretakets prestasjoner), skal foretaket benytte vilkårene for variable vederlag når det skal avgjøres om endringen skal inkluderes i transaksjonsprisen (IFRS 15.68).

8.3.5 Vederlag til kunde

Vederlag til kunde er beløp som foretaket forventer å betale til kunden. Slike vederlag inkluderer også kundekreditt, gavekort, kundekuponger og tilsvarende. Vederlag til kunde skal innregnes som en reduksjon i transaksjonsprisen og dermed en reduksjon i inntekt. Unntaket er dersom vederlaget til kunde er i bytte mot en uavhengig vare eller tjeneste som kunde skal overføre til foretaket (IFRS 15.70)

Behandling av vederlag til kunde inneholder i nåværende standard minimal beskrivelse og veiledning. KPMG (2016) formidler at nåværende praksis varierer mellom ulike foretak, hvor noen behandler dette som en reduksjon i inntekt og andre kostnadsfører beløpet direkte. I IFRS 15 er faktorene utdypet og forklart med tilhørende veiledning. Dette kan gi en mer lik og konsekvent behandling av denne type hendelser, noe som kan øke sammenlignbarheten og forståeligheten mellom regnskaper.

8.3.6 Betraktinger

I mange tilfeller vil transaksjonsprisen være enkel å bekrefte. Et eksempel på dette er ved et normalt varesalg hvor inntekten tilsvarer vederlaget som blir betalt ved overføring av varen, og innregnes på dette tidspunkt. Imidlertid kan transaksjonsprisen være vanskeligere å vurdere når kontrakten inneholder flere forpliktelser, og faktorer som eksempelvis variable vederlag, usikker inntekt, rabatter, finansieringselementer og vederlag i annet enn penger.

I IFRS 15 skal som kjent inntekten som innregnes reflektere vederlaget for de varer og tjenester som overføres til kunden. Estimering av transaksjonsprisen er dermed et veldig sentralt steg i henhold til dette prinsippet. Dersom inntekten som innregnes ikke tilsvarer vederlaget for varen eller tjenesten, vil dette gi en lavere regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet. En illustrasjon på dette er eksempel 8.6 om finansieringselementer som tidligere ble gjennomgått. Finansieringselementet utgjorde en vesentlig del av den innregnede inntekten fra prosjektet. Hvis dette finansieringselementet ikke hadde vært hensyntatt, ville inntekten fra prosjektet fremstått som lavere enn det vederlaget i realiteten var, og finansieringselementet ville ikke blitt reflektert. Dette vil kunne villedde brukerne og som nevnt gi en redusert regnskapskvalitet. For primærbrukerne vil regnskapet gi en lavere relevans og troverdig representasjon av de underliggende realitetene for inntektene som reflekteres i regnskapet. Dette vil igjen naturligvis kunne påvirke brukernes beslutningsgrunnlag.

Som gjennomgått i kapittelet om nåværende standarder skal transaksjonsprisen etter IAS 18 måles til virkelig verdi. Standarden fremhever at dette som oftest vil tilsvare kontantene som mottas, men beskriver også at dette ikke alltid er tilfellet. Videre nevnes det kort at rabatter, finanstransaksjoner og vederlag i annet enn penger kan være slike tilfeller. Standarden gir imidlertid veldig begrenset beskrivelse og veiledning knyttet til faktorer som påvirker transaksjonsprisen. IAS 11 inneholder enda mindre informasjon om hvordan transaksjonsprisen skal fastsettes, annet enn å slå fast at inntekter som innregnes skal være beløpet avtalt i kontrakten, samt være sannsynlige fremtidige driftsinntekter som kan måles pålitelig.

IFRS 15 beskriver faktorene som kan ha innvirkning på transaksjonsprisen punkt for punkt. Dette betyr at regnskapsprodusenten kan vurdere de ulike faktorene direkte opp mot

standarden. I tillegg beskriver IFRS 15 de ulike faktorene og gir veiledning for hvordan dette skal tas hensyn til ved fastsettelse av transaksjonsprisen. Forskjellene er dermed at IFRS 15 inneholder betydelig mer beskrivelse og veiledning tilknyttet fastsettelsen av transaksjonsprisen, samt enkelte vesentlige endringer slik som begrensningselementet for variable vederlag. Betydningen av utdypende veiledning og beskrivelser kan være en mer konsekvent behandling av identiske hendelser, som bedrer sammenlignbarheten og forståeligheten mellom regnskaper.

8.4 Steg 4: Allokering av transaksjonspris på separate leveringsforpliktelser

«The objective when allocating the transaction price is for an entity to allocate the transaction price to each performance obligation (or distinct good or service) in an amount that depicts the amount of consideration to which the entity expects to be entitled in exchange for transferring the promised goods or services to the customer» (IFRS 15.73, s. 18).

8.4.1 Fordeling av transaksjonspris

Transaksjonsprisen skal fordeles på de ulike leveringsforpliktelsene i kundekontrakten. Formålet er å fordele transaksjonsprisen slik at den gjenspeiler vederlagsbeløpet for hver enkelt leveringsforpliktelse (IFRS 15.73). Eksempelvis kan leveringsforpliktelser i kontrakten oppfylles på ulike tidspunkt og skal dermed innregnes i ulike perioder (Kvifte & Puri, 2014). For å innregne en inntekt som samsvarer med vederlaget for oppfyllelse av de enkelte forpliktelsene, må derfor transaksjonsprisen identifiseres og fordeles til de ulike forpliktelsene. Dette muliggjør en troverdig innregning av forpliktelsene etter hvert som varene eller tjenestene overføres til kunden. Kvifte og Puri (2014) beskriver at inntektene dermed gis en tilpasset periodiseringsprofil. Imidlertid vil periodisering av inntekter oftest være en problemstilling i de tilfeller hvor leveringsforpliktelsene overføres på ulike tidspunkt og perioder. Ved overføring av leveringsforpliktelser på samme tidspunkt vil inntekten i utgangspunktet bli innregnet i samme periode (Kvifte & Puri, 2014).

Fordelingen av transaksjonsprisen skal gjennomføres proporsjonalt ut fra de relative frittstående salgsprisene til de ulike leveringsforpliktelsene i kontrakten. Unntaket er rabatter og variable vederlag, som vil bli nærmere belyst senere (IFRS 15.74). Frittstående salgspris er den prisen foretaket vil ta betalt for et separat salg av varen eller tjenesten. Det beste beviset for frittstående salgspris er foretakets observerbare priser ved separate salg av varen eller tjenesten (IFRS 15.77). I enkelte tilfeller er observerbare frittstående priser ikke direkte observerbare. Foretaket skal da estimere den frittstående salgsprisen til et beløp som resulterer i en fordeling av transaksjonsprisen i henhold til formålet, slik at fordelingen gjenspeiler vederlaget for hver enkelt leveringsforpliktelse. I estimeringen skal foretaket

maksimere bruken av observerbare faktorer (IFRS 15.78). Følgende egnede estimeringsmetoder er beskrevet i standarden (IFRS 15.79):

1. *Markedsvurdering*: Foretaket estimerer det beløpet en kunde i markedet er villig til å betale for varen eller tjenesten. Denne metoden kan også ta hensyn til konkurrentenes pris for samme vare eller tjeneste.
2. *Kost pluss margin*: Beløpet estimeres ut fra leveringsforpliktelsenes forventede kostnader, samt påslag av fortjeneste.
3. *Residualmetoden*: Estimering av beløp for en leveringsforpliktelse som tar utgangspunkt i total transaksjonspris for hele kontrakten, fratrukket de observerbare prisene til de andre forpliktelsene i kontrakten. Residualmetoden kan kun brukes dersom foretaket selger en vare eller tjeneste til ulike kunder for svært variable priser, eller dersom prisen for varen eller tjenesten ikke er fastsatt og ikke solgt frittstående.

Standarden begrenser ikke valg av metode til å kun å gjelde de nevnte.

IFRS 15 legger vekt på fordeling av transaksjonsprisen basert på de enkelte forpliktelsenes frittstående salgspriser. Dette virker som en fornuftig metode for å oppnå formålet om at transaksjonsprisen skal gjenspeile vederlaget for hver enkelt forpliktelse. I mange tilfeller vil varene eller tjenestene som selges samlet, også selges separat, og da vil det være enkelt å innhente observerbare frittstående salgspriser om salgsprisen er konsistent. Det vil naturligvis også være tilfeller hvor det vil være vanskeligere å observere den frittstående salgsprisen. Standarden legger da vekt på å maksimere observerbare faktorer. Dette er helt klart noe som øker regnskapskvaliteten fordi observerbare faktorer er mer pålitelig enn ikke-observerbare faktorer.

IFRS 15 beskriver som nevnt tre egnede metoder for estimering av frittstående salgspris. Markedsvurdering - metoden vil i mange tilfeller kunne gi en troverdig estimering, spesielt i de tilfeller hvor den tar utgangspunkt i konkurrentenes observerbare priser for samme vare eller tjeneste. Kost pluss margin - metoden vil også kunne gi en relevant estimering, selv om den ikke alltid er like nøyaktig. For foretak eller bransjer som normalt har et fast prosentvis påslag av margin, kan metoden være relevant. Residualmetoden kan i utgangspunktet kritiseres som mindre pålitelig enn de tidligere nevnte, men i IFRS 15 er det innlagt kriterier for å kunne benytte denne metoden. Det kan argumenteres for at denne metoden kan være

fordelaktig i de tilfeller som fremkommer i kriteriene. Kvifte og Puri (2014) mener imidlertid at muligheten for bruk av residualmetoden virker innsnevret i IFRS 15. De beskriver at denne metoden kun kan benyttes unntaksvis når den frittstående salgsprisen til en leveringsforpliktelse er særlig variabel eller usikker. Grunnen til at metoden kun kan benyttes unntaksvis er kriteriene som er fastsatt for å benytte metoden. Påvirkningen dette vil ha på regnskapsmessige løsninger i forhold til nåværende standarder vil senere bli belyst gjennom et eksempel fra telekombransjen.

8.4.2 Fordeling av rabatter

Dersom de frittstående salgsprisene til forpliktelsene i kontrakten overstiger vederlaget for kontrakten totalt sett, har det blitt gitt en pakkerabatt. I utgangspunktet skal rabatten fordeles forholdsmessig på forpliktelsene i kontrakten. Forholdsmessig fordeling er en konsekvens av at transaksjonsprisen fordeles basert på de frittstående salgspriser for de enkelte forpliktelsene i kontrakten (IFRS 15.81). Det finnes imidlertid unntak fra dette dersom det kan bevises at rabatten kun gjelder én eller flere av forpliktelsene, men ikke alle forpliktelsene i kontrakten. Alle de følgende kriterier må være oppfylt for at foretaket kan foreta en slik fordeling (IFRS 15.82):

- a) Foretaket selger regelmessig de uavhengige varene eller tjenestene separat.
- b) Foretaket selger regelmessig de uavhengige varene eller tjenestene som pakker med rabatterte priser for pakken, i forhold til den frittstående salgsprisen.
- c) Rabatten som gis i en pakke som nevnt i punkt *b*, er i det vesentligste lik den rabatten som i kontrakten den vurderes mot. En analyse av pakken må gi observerbare bevis for hvilke elementer rabatten tilhører.

IFRS 15 beskriver når en rabatt er til stede, og hvordan rabatter skal fordeles til forpliktelsene i kontrakten. Det formidles at rabatten ikke nødvendigvis tilhører alle forpliktelsene forholdsmessig, men at rabatten kan tilhøre enkelte forpliktelser i kontrakten. Dette anses som positivt for regnskapskvaliteten, da det tydelig blir lagt vekt på at fordelingene skal gjenspeile realitetene for de rabattene som foreligger i kontrakten. Imidlertid er det i IFRS 15 lagt inn kriterier for når rabatten kan fordeles til enkelte forpliktelser. Kriteriene vil sikre at rabatter som gjelder kun én enkelt, eller enkelte av forpliktelsene i kontrakten, samsvarer med regelmessige rabatter som gis ved regelmessig

separat salg, for de samme forpliktelsene. Dersom de nevnte kriteriene ikke hadde eksistert ville et foretak vært friere til å fordele rabattene på ulike forpliktelser i kontrakten, som ikke gjenspeiler rabattens realitet. Eksempelvis kan det tenkes at foretak da kan fordele rabatter til forpliktelser avhengig av hvordan de ønsker å periodisere inntekten. Et eksempel kan være at to forpliktelser for et større prosjekt overføres og inntektsføres før årsskiftet. For å oppnå et bedre resultat har foretaket fordelt hele rabatten på den siste forpliktelsen som overføres og inntektsføres etter årsskiftet. Konsekvensen vil være at resultatet for den første perioden fremstår som bedre enn hva som er realiteten. Det kan derfor hevdes at det i enkelte tilfeller er gunstig at standarden legger inn kriterier for når rabatten kan fordeles til én enkelt, eller enkelte av forpliktelsene i kontrakten.

Imidlertid kan slike regelkriterier også kunne ha uheldige konsekvenser. Dette belyses gjennom en illustrasjon. Tenk et scenario hvor foretaket selger en sammensatt forpliktelse X, bestående av tre separate forpliktelser A, B og C. Foretaket selger den sammensatte forpliktelsen til en transaksjonspris på \$100.000. For å forenkle illustrasjonen er utgangspunktet at transaksjonsprisen samsvarer med estimeringen og fordelingen av frittstående salgspriser. Dette betyr at det ikke blir gitt noen rabatter for X i utgangspunktet. Foretaket selger ikke forpliktelsene A, B og C separat, men kun i pakke. Estimeringen av de frittstående salgsprisene er gjort basert på andre foretaks observerbare priser for frittstående salg i markedet. Foretaket har imidlertid fått klager på at forpliktelse C optimalt sett ikke passer inn i pakken, og mange kunder har ytret ønske om at forpliktelse C byttes ut med en lignende forpliktelse som innehar andre egenskaper. Foretaket bestemmer seg for å bytte ut forpliktelse C med det samme, da noen kunder vil skifte leverandør om dette ikke blir gjort. Imidlertid har foretaket fortsatt 30 produkter av C igjen på lager, som de ønsker å bli kvitt raskest mulig. Foretaket har kun kunder som ønsker den sammensatte forpliktelsen, og foretaket anser det som vanskelig å bevege seg inn i et marked for separat salg. Foretaket ønsker derfor å gi en pakkerabatt på 30 sammensatte forpliktelser av X, som inneholder de gjenværende 30 forpliktelsene av C. Pakkeprisen blir satt til \$90.000 for X.

Slik det fremkommer i dette eksempelet er det tydelig at rabatten fremkommer fordi foretaket ønsker å bli kvitt forpliktelse C raskest mulig. I realiteten betyr dette at det blir gitt et avslag på \$10.000 for forpliktelse C i kontrakt X. Imidlertid vil kriteriene i IFRS 15 hindre foretaket i å fordele hele rabatten til forpliktelse C, selv om de økonomiske realitetene er at avslaget tilhører C. Grunnen til dette er at forpliktelse C ikke selges regelmessig separat, og

ikke selges regelmessig i en pakke med rabatterte priser. Det kan hevdes at eksempelet er konstruert, men det illustrerer imidlertid hvordan regnskapsregler kan føre til løsninger som ikke viser foretakets underliggende økonomiske realiteter. Dette vil gå på bekostning av prinsippets formål, om at transaksjonsprisen skal gjenspeile vederlaget for hver enkelt forpliktelse i kontrakten. Problemstillingen vil naturligvis ha størst konsekvenser på regnskapet dersom forpliktelsene overføres i ulike perioder.

Illustrativt eksempel 8.8. Fordeling av rabatter

Et foretak inngår en avtale med en kunde, hvor de selger en maskin til kunden for \$100 000. Prisen inkluderer installasjon av maskinen, samt en to års utvidet garanti. Foretaket vurderer at det finnes tre leveringsforpliktelser i kontrakten, som er henholdsvis maskin, installasjon og utvidet garanti. Den frittstående salgsprisen til de tre forpliktelsene er som følger:

Maskin: \$75.000 - Installasjon: \$14.000 - Utvidet garanti: \$20.000

Frittstående salgspriser totalt: \$109.000

De frittstående salgsprisene til forpliktelsene er \$9.000 høyere enn den avtalte prisen for kontrakten. Dette tilsier at det foreligger et rabattelement i kontrakten. Foretaket vurderer at rabattene tilhører alle forpliktelsene samlet, da de ulike forpliktelsene ikke rabatteres ved separat salg. Rabattene fordeles derfor forholdsmessig mellom forpliktelsene i kontrakten.

Fordeling av transaksjonspris til forpliktelsene medregnet rabatt:

Maskin: $\$75.000 \times (\$100.000 / \$109.000) = \68.807

Installasjon: $\$14.000 \times (\$100.000 / \$109.000) = \12.844

Garanti: $\$20.000 \times (\$100.000 / \$109.000) = \18.349

Selskapet skal inntektsføre de respektive leveringsforpliktelsene etter hvert som de blir overført til kunden. Fordelingen vil sikre at inntekt som blir innregnet tilsvarer transaksjonsprisen - medregnet rabatt, for de enkelte forpliktelsene i kontrakten.

Kilde: Picker et al., 2016.

8.4.3 Fordeling av variable vederlag

Et variabelt vederlag i en kontrakt kan være tilknyttet hele kontrakten samlet. Det variable vederlaget vil i så tilfelle fordeles forholdsmessig til forpliktelsene i kontrakten basert på

frittstående salgspris for forpliktelsene (IFRS 15.86). Imidlertid kan variable vederlag også være knyttet til én, eller flere av forpliktelsene, uten at det variable vederlaget er knyttet til alle forpliktelsene i kontrakten. Et eksempel på dette kan være en bonus for levering innen et gitt tidspunkt, for kun én av flere forpliktelser i en kontrakt (IFRS 15.84). Det variable vederlaget kan også være tilknyttet én uavhengig vare eller tjeneste, i en serie av varer og tjenester, som behandles som én separat leveringsforpliktelse (i henhold til punkt 15.22b).

Variable vederlag fordeles fullstendig til én av flere leveringsforpliktelser i kontrakten, eller til én uavhengig vare eller tjeneste i en leveringsforpliktelse som er en serie av samme varer og tjenester, dersom begge følgende kriterier er innfridd (IFRS 15.85):

1. Det variable vederlaget er direkte relatert til arbeidet med én av forpliktelsene i kontrakten, eller direkte relatert til én av de uavhengige varene eller tjenestene i kontrakten etter punkt 15.22b.
2. Allokering av det variable vederlaget som her beskrevet, skal stemme overens med målsettingen om å fordele transaksjonsprisen slik at den gjenspeiler vederlagsbeløpet for hver enkelt leveringsforpliktelse i kontrakten.

I likhet med rabatter, blir det også for variable vederlag vektlagt at realitetene i kontrakten skal gjenspeiles. Det variable vederlaget skal fordeles til den forpliktelsen hvor det variable vederlaget oppstår, så lenge det direkte relaterer seg til denne forpliktelsen. Dette øker regnskapskvaliteten ved at transaksjonsprisen som fordeles til de enkelte forpliktelsene, tar hensyn til at variable vederlag kan tilhøre kun én eller enkelte av forpliktelsene i kontrakten. Kriteriene legger her til grunn at dette kun skal skje dersom det gjenspeiler vederlagsbeløpet for hver enkelt leveringsforpliktelse i kontrakten, og er dermed direkte knyttet opp mot allokeringsformål.

Illustrativt eksempel 8.9. Fordeling av variable vederlag

Et foretak inngår en kontrakt med en kunde om å bygge to produksjons-maskiner. Kunden skal benytte maskin A til å produsere produkt X, og maskin B til å produsere produkt Y. Foretaket vurderer at de to maskinene representerer to separate leveringsforpliktelser. De frittstående salgsprisene til maskin A og B er henholdsvis \$80.000 og \$100.000.

Prisen som er fastsatt i kontrakten er \$80.000 for maskin A. Prisen for maskin B inkluderer et variabelt vederlag. Prisen er fastsatt til \$80.000 hvis maskinen produserer mindre enn 1000 enheter av produkt Y det første året kunden benytter maskinen. Hvis maskinen produserer mer enn 1000 enheter det første vil foretaket få et tillegg på \$20.000. Foretaket estimerer at maskin B, basert på historikk fra samme type maskin, vil produsere mer enn 1000 enheter for kunden det første året. Videre konkluderer de derfor med at det er svært sannsynlig at det variable vederlaget ikke vil bli reversert i fremtiden hvis det inkluderes i transaksjonsprisen. Foretaket skal dermed inkludere det variable vederlaget i transaksjonsprisen.

De to forpliktelsene er separate og det variable vederlaget er kun relatert til forpliktelse B. I tillegg utgjør vederlaget på \$80.000 og det variable vederlag på \$20.000 den frittstående salgsprisen for maskin B. Foretaket skal derfor fordele hele det variable vederlaget til maskin B.

Foretaket innregner derfor \$80.000 for maskin A og \$100.000 for maskin B, når kontroll overføres til kunden ved levering av maskinene.

Kilde: KPMG, 2016.

8.4.4 Betraktninger

Fordelingen av transaksjonsprisen er relatert til de tidligere stegene i femstegsmodellen. Først identifiseres separate forpliktelser i kontrakten. Videre identifiseres transaksjonsprisen for kontrakten, før transaksjonsprisen fordeles ut til de separate forpliktelsene i kontrakten.

Nåværende inntektsstandarder har minimal beskrivelse for allokering av transaksjonsprisen til ulike forpliktelser i kontrakten. KPMG (2016) beskriver imidlertid at det finnes noe veiledning innen IFRS, blant annet i fortolkningsuttalelsene *IFRIC 13 - kundelojalitetsprogrammer* og *IFRIC 15 - avtaler om fast eiendom*. De mener at slik dette er formulert i de nevnte standardene, skal transaksjonsprisen fordeles etter forpliktelsenes virkelige verdi. Alternativet dersom dette ikke er mulig, er bruk av residualmetoden ved å måle virkelig verdi på ikke-leverte forpliktelser, og allokere gjenstående beløp til leverte forpliktelser. KPMG (2016) sitt inntrykk er at kost pluss margin - metoden kun skal benyttes etter nåværende standarder, når det er vanskelig å måle virkelig verdi basert på markedsfaktorer. De nevnte metodene er dermed de som har vært praktisert etter nåværende standard. Videre inneholder nåværende standarder ingen beskrivelser eller veiledning for

allokering av rabatter og variable vederlag. Allokeringen slik den blir praktisert etter nåværende standard, eller alternative løsninger på bakgrunn av veiledningshierarkiet, inneholder etter vår mening store svakheter som kan påvirke regnskapskvaliteten. Dette vil snart bli nærmere belyst gjennom et eksempel fra telekombransjen.

Selv ved allokering av transaksjonsprisen basert på virkelig verdi for alle forpliktelsene i kontrakten, vil nåværende praksis kunne gi løsninger som ikke er av høy regnskapskvalitet. Eksempelvis kan en kontrakt inneholde rabattelementer eller variable vederlag. Da nåværende standard ikke gir noe veiledning for fordeling, kan foretak ende opp med å fordele rabattene eller det variable vederlaget proporsjonalt ut til alle forpliktelsen i kontrakten, selv om det ikke gjenspeiler de økonomiske realitetene. IFRS 15 gir som kjent mye bedre beskrivelser og veiledning for rabatter og variable vederlag, som også muliggjør fordeling kun til enkelte forpliktelser dersom rabattene eller det variable vederlaget tilhører spesifikke forpliktelser.

Telekommunikasjonsbransjen

Praktisering av residualmetoden, eller svake løsninger fra andre standardsettende organer i nåværende praksis, kan medføre store endringer ved fordeling av transaksjonsprisen under IFRS 15. Flere foretak innen telekombransjen benytter residualmetoden i dag (PWC, 2014e). Andre foretak innen samme bransje ser til US GAAP og benytter en metode omtalt som *cash cap* eller *contingent revenue cap* (PWC, 2014e). EY (2009, s. 16) beskriver sistnevnte metode som følger:

«Revenue is measured based on the fixed or determinable fee contained in an arrangement. EITF 00-21 restricts the amount of revenue recognized with respect to any component to the amount that is not contingent on the delivery of additional items or other specific performance criteria. For example, the amount of revenue recognized on wireless handsets is capped to the upfront cash consideration received due to the contingency to deliver future telecom services».

Videre benytter andre foretak innen samme bransje residualmetoden. Denne metoden kan i mange tilfeller gi like løsninger som cash cap - metoden. EY (2015c s. 19) beskriver

residualmetoden som praktiseres innen nåværende IFRS, samt likheten til cash cap - metoden som følger:

«Many wireless entities currently apply a form of "residual method" to allocate the consideration between handset and telecom services. Under this method the amount of revenue allocated for the sale of the handset is no more than the amount contractually receivable for it, which may be equivalent to the so-called "cash cap" under US GAAP, ASC 605-25 Revenue: Multiple-Element Arrangements. This is because the remaining transaction consideration is contingent upon the telecom entity providing the monthly telecom service and therefore, cannot be allocated to the previously delivered item per US GAAP 605-25».

Tidligere i utredningen er det nevnt at slik metodene praktiseres følger ofte inntektsføringen de beløpene som blir fakturert. Transaksjonsprisen blir dermed fordelt til ulike forpliktelsene i kontrakten basert på faktureringen for hver enkelt forpliktelse (Korsvold, 2015). Det vil i det etterfølgende bli gitt et eksempel som belyser praktisering og svakheter ved de nevnte metoder, samt endringer som IFRS 15 medfører. Eksempelet er utarbeidet på bakgrunn av de nevnte metoder som praktiseres, samt artikkelen til Korsvold (2015).

Illustrativt eksempel 8.10. Allokering av transaksjonspris i telekombransjen

Flere foretak innen telekombransjen benytter som nevnt residualmetoden i dag, eller «cash cap» metoden fra US GAAP. Andre foretak fordeler som beskrevet transaksjonsprisen konsekvent ut fra faktureringen av de enkelte forpliktelser i kontrakten. De tre metodene kan ofte gi tilsvarende regnskapsmessige løsninger. Det som ofte skjer ved bruk av de nevnte metoder ved salg av sammensatte forpliktelser, er at rabatter fordeles til separate forpliktelser i kontrakten som ikke gjenspeiler realitetene av rabattene som gis.

Telekommunikasjonsbransjen selger ofte sammensatte forpliktelser for telefon og abonnement som inkluderer et rabattelement i forhold til separate salg. Eksempelvis kan telefonen selges for kr 1, når kunden binder seg til et abonnement. Residualmetoden måler ikke-leverte forpliktelser til virkelig verdi (abonnementet) og allokterer det gjenstående beløpet til den leverte forpliktelsen (telefonen). Dette betyr at hele rabatten eksempelvis kan fordeles til telefonen, mens abonnementet allokeres til virkelig verdi. Det samme kan være

tilfellet ved bruk av cash cap - metoden, eller ved konsekvent inntektsføring basert på fakturering for de enkelte forpliktelser. Residualmetoden vil videre bli belyst gjennom et talleksempel. Løsningen vil kunne samsvare med «cash cap» metoden, samt inntektsføring som konsekvent følger fakturering av forpliktelsene.

En telefon selges for kr 1,- dersom kunden binder seg til et abonnement over en tidsperiode på et år. Telefonen med abonnement selges til kunden 20. desember i år 1.

	Telefon	Abonnement 1 år	Totalt
Salgspris	1 kr	3000 kr	3001 kr
Frittstående priser	1000 kr	3000 kr	4000 kr
<u>Rabatt</u>			<u>999 kr</u>

I dette eksempelet vil transaksjonsprisen være 3001 kr for den sammensatte forpliktelsen. Foretaket måler ved bruk av residualmetoden de ikke-leverte forpliktelsene (abonnementet) til en virkelig verdi på 3000 kr. Det resterende beløpet på 1 kr allokteres til telefonen. Konsekvensen er at 1 kr inntektsføres for telefonen i år 1. Dette betyr implisitt at hele rabatten på 999 kr er fordelt til telefonen. Gjennom det neste året inntektsføres 3000 kr for abonnementet fortløpende. En slik metode vil derfor ikke gjenspeile realiteten i de rabattene som gis for pakken. Løsningen tar ikke hensyn til at rabatten i realiteten tilhører både telefon og abonnement. Dette får konsekvenser for regnskapet i de tilfeller hvor forpliktelsene leveres over flere perioder, slik som i dette tilfellet. Salgsprisen på 1 kr som innregnes i år 1, samsvarer ikke med den reelle transaksjonsprisen for telefonen som er overført til kunden.

Ved bruk av IFRS 15 vil det som Kvifte og Puri (2014) påpekte ikke være mulighet til å benytte residualmetoden i samme grad som tidligere. Dette vil være tilfellet for mange foretak innen telekommunikasjonsbransjen. Grunnen til dette er at de også selger produktene frittstående til faste priser. Flere foretak som har benyttet residualmetoden må derfor benytte andre løsninger i henhold til IFRS 15. Det samme vil gjelde for foretak som har benyttet de andre løsningene som tidligere er nevnt.

For det nevnte eksempelet vil dermed løsningen etter IFRS 15 være å fordele

transaksjonsprisen i forhold til de observerbare frittstående salgsprisene til foretaket. Rabatten beregnes og fordeles til hver enkelt forpliktelse som følger:

Total rabatt	4000 kr – 3001 kr	=	999 kr
Rabatt Telefon	(1000 kr / 4000 kr) x 999 kr	=	249,75 kr
<u>Rabatt Abonnement</u>	<u>(3000 kr / 4000 kr) x 999 kr</u>	=	<u>749,25 kr</u>

Rabatt hver enkelt forpliktelse = Frittstående salgspris/total frittstående salgspris x total rabatt

Transaksjonsprisen til hver enkelt forpliktelse:

Telefon:	1000 kr – 249,75 kr	=	750,25 kr
Abonnement:	3000 kr – 750,25 kr	=	2250,75 kr
<u>Totalt:</u>		=	<u>3001 kr</u>

Transaksjonspris separate forpliktelser = Frittstående salgspris – beregnet rabatt

Inntekten som innregnes i år 1 for telefonen vil nå være 750.25 kr. Dette betyr at vederlaget som innregnes gjenspeiler telefonens reelle transaksjonspris. Det samme vil være tilfellet for abonnementet, hvor beløpet også vil gjenspeile abonnementets reelle transaksjonspris. Det vil bli innregnet 2250,75 kr fortløpende gjennom året bindingstiden er gjeldende.

Konsekvensen for foretakene er dermed at dette gir en tidligere inntektsføring for en større del av kontraktens transaksjonspris, enn det som er tilfellet i nåværende praksis. Dette fører til en løsning som gir høyere regnskapskvalitet for brukerne av regnskapet, ved at de underliggende økonomiske realitetene for rabatten som gis i kontrakten reflekteres i regnskapet.

Eksempelet fra telekombransjen inneholder kun to separate forpliktelser for å enkelt kunne belyse problemstillingen. Det informeres om at det i telekombransjen også er normalt med flere separate forpliktelser i samme kontrakt, og hyppige kontraktsendringer som kan gjøre regnskapsbehandlingen kompleks og utfordrende. Dette vil kreve at foretakene innen telekombransjen vurderer og evaluerer de regnskapsmessige utfordringer som kan oppstå tilknyttet IFRS 15. Den nye standarden vil også kreve nye eller oppdaterte IT-systemer, for at foretakene skal kunne håndtere de forventede endringene (Korsvoll, 2015).

Telenor er et av foretakene som må endre metode for innregning tilsvarende eksempelet som er belyst ovenfor. I årsrapporten for 2016, som ble publisert i mars 2017, uttaler Telenor følgende konsekvenser som allokering basert på frittstående salgspriser har for foretaket:

«I sammensatte leveranser krever IFRS 15 allokering av transaksjonsprisen mellom separate leveringsforpliktelser basert på frittstående salgspriser for inkluderte varer og tjenester. Konsernets nåværende regnskapsprinsipp begrenser innregning av beløpet som allokeres til leverte elementer til det beløpet som er ubetinget av gjenværende leveringsforpliktelser, eller som forutsetter at visse ytelser er oppfylt. Denne endringen vil ha vesentlig effekt på innregning av inntekter hvor en vesentlig rabatt gis til kunden ved avtaleinngåelsen. I slike tilfeller vil den nye standarden for innregning av inntekter påvirke gjennomsnittlig inntekt per abonnement per måned (ARPU) negativt og øke håndsettinntekter. Som en konsekvens av og isolert sett vil innregnede bruttomarginer på håndsett forbedres» (Årsrapport Telenor, 2017 s. 76).

Avslutning

IFRS 15 inneholder betydelig mer beskrivelse, veiledning og eksempler for allokering av transaksjonsprisen enn nåværende standarder. Standarden beskriver i motsetning til nåværende standarder også løsninger for rabatter og variable vederlag, som kan ha direkte innvirkning på allokeringen. Dette vil kunne føre til at foretak gjennomfører mer like løsninger, noe som bedrer sammenlignbarheten og forståeligheten mellom regnskaper. I tillegg vektlegger IFRS 15 at transaksjonsprisen som fordeles til de enkelte forpliktelsene, skal gjenspeile det reelle vederlaget for forpliktelsene. Dette vil øke regnskapskvaliteten ved at de underliggende økonomiske realitetene gjenspeiles i regnskapet. Inntektsføringen vil dermed bli mer troverdig og relevant, enn enkelte løsninger etter nåværende praksis. Det må imidlertid påpekes at endringene ikke vil ha innvirkning på alle foretak som selger sammensatte forpliktelser. Foretak kan ved nåværende praksis ha løsninger som gir identisk inntektsføring som IFRS 15. Dette gjelder spesielt de foretak som allokerer transaksjonsprisen proporsjonalt etter virkelig verdi for alle forpliktelsene i kontrakten - hvor virkelig verdi samsvarer med frittstående salgpris - og hvor transaksjonsprisen i realiteten skal fordeles proporsjonalt. Inntektsføringen vil dermed bli identisk.

Som en kritikk mot allokeringen etter IFRS 15, er det belyst at standarden i enkelte tilfeller inneholder kriterier som er regelbaserte. Som tidligere beskrevet kan regler gjøre at de underliggende realitetene ikke blir reflektert i henhold til formålet i enhver situasjon. Imidlertid fremheves det likevel at IFRS 15, etter vårt syn, gir allokeringssløsninger med høyere regnskapskvalitet enn nåværende praksis.

8.5 Steg 5: Inntektsføring ved oppfyllelse av leveringsforpliktelser

«An entity shall recognise revenue when (or as) the entity satisfies a performance obligation by transferring a promised good or service (ie an asset) to a customer. An asset is transferred when (or as) the customer obtains control of that asset» (IFRS 15.31, s. 12).

8.5.1 Innregning av inntekt

En inntekt skal innregnes på det tidspunktet leveringsforpliktelsen er oppfylt. Leveringsforpliktelsen er oppfylt på det tidspunktet forpliktelsen overføres til kunden og kunden oppnår *kontroll* over varen eller tjenesten (IFRS 15.31). I henhold til IFRS 15 er alle varer og tjenester, uavhengig av tidsomfang, å regne som en eiendel. Begrepet kontroll er beskrevet som at kunden skal ha muligheten til direkte bruk av en eiendel og oppnå de gjenværende fordelene ved eiendelen, samt muligheten til å forhindre at andre oppnår fordeler vedrørende denne eiendelen. Med fordeler menes potensiell kontantstrøm fra eiendelen enten direkte eller indirekte (IFRS 15.33). IFRS 15 åpner opp for løpende inntektsføring dersom kontrollen av en vare eller tjeneste overføres over tid og dersom spesifikke krav i standarden er tilfredsstillt. Hvis dette ikke er tilfellet vil innregningen av inntekt skje på spesifikt tidspunkt, når kontrollen for varen eller tjenesten er overført til kunden (IFRS 15.32).

I forhold til nåværende standarder legger IFRS 15 mer vekt på når kunden oppnår kontroll over varen eller tjenesten for å kunne innregne inntekt. Tidligere har innregning etter IAS 18 stilt krav til at foretaket har overført risiko og fordeler til kunden. Risikobegrepet er likevel ikke helt borte i ny standard. Overføring av risiko fra foretak til kunde er i ny standard en indikator på at kontroll er overført til kunden (IFRS 15.38).

Når risiko og fordeler er overført til kunden kan i mange tilfeller samsvare med tidspunktet kunden oppnår kontroll over eiendelen. I andre tilfeller kan dette medføre endringer. Deloitte (2014) eksemplifiserer dette med salg av DVD-filmer som inneholder restriksjoner for når filmene kan selges. Det kan eksempelvis tenkes at filmene ikke kan selges før 30 dager etter levering, hvis kinoer har rettighetene frem til dette tidspunkt. I henhold til IAS 18 er risiko og fordeler overført til kunden ved levering. Inntekten blir dermed innregnet når filmene er

levert til kunden. Etter IFRS 15 vil ikke kunden oppnå kontroll over filmene før den datoen de kan selge filmene. Inntektsføringen kan derfor i et slikt tilfelle bli utsatt (Deloitte, 2014).

For IAS 11 er nåværende praksis at alle kontrakter som tilfredsstillter definisjonen av anleggskontrakter, skal innregnes med løpende inntektsføring. Etter IFRS 15 skal alle kontrakter gjennom de samme stegene og kriteriene. Dette betyr at løpende innregning kun skal forekomme dersom kontrollen overføres kunden over tid.

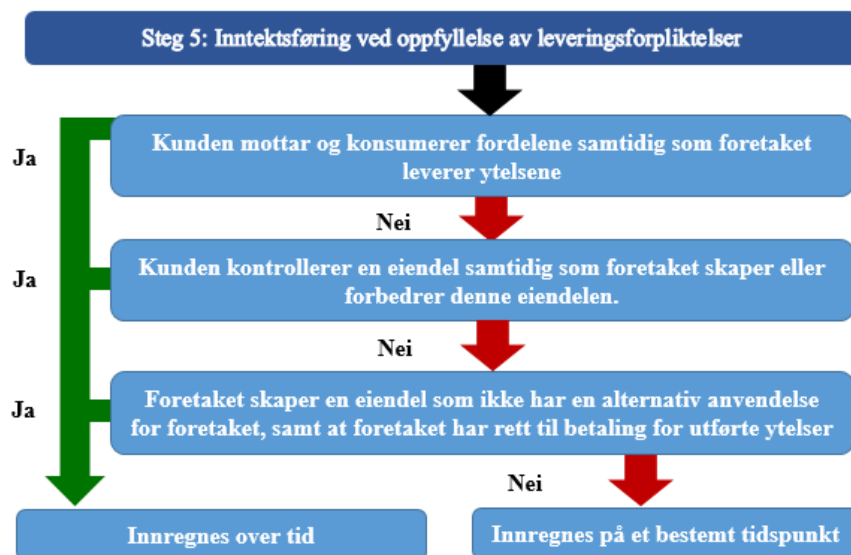
8.5.2 Fortløpende inntektsføring

Et foretak skal innregne inntekten fortløpende dersom kontrollen av en vare eller tjeneste overføres til kunden over tid. Kontrollen overføres over tid dersom ett av de følgende kriterier er oppfylt (IFRS 15.35):

1. Kunden mottar og konsumerer fordelene samtidig som foretaket leverer ytelsene.
2. Kunden kontrollerer en eiendel samtidig som foretaket skaper eller forbedrer denne eiendelen.
3. Foretaket skaper en eiendel som ikke har en alternativ anvendelse for foretaket, samt at foretaket har rett til betaling for utførte ytelser.

En eiendel foretaket skaper har ikke en alternativ anvendelse dersom det i kontrakten er inngått avtaler som begrenser foretakets rett til å anvende eiendelen til alternativ bruk. Dette vil også være tilfellet dersom det for foretaket praktisk sett ikke er muligheter for alternativ bruk av eiendelen (IFRS 15.36). En rett til betaling beskrives i standarden som en lovmessig rett til betaling for de ytelser som er utført av foretaket. Foretaket skal minst ha rett til betaling som kompenserer for de ytelser som er utført, dersom kontrakten termineres eller opphører av andre grunner som ikke skyldes foretaket. Ved vurdering av om retten til betaling er oppfylt skal foretaket vurdere vilkår og lover som er gjeldende for kontrakten (IFRS 15.37).

Kriteriene for når kontrollen overføres over tid, som videre resulterer i at inntekten skal innregnes fortløpende, kan illustreres som følger:

Figur 8.4: Inntektsføring. CPA Canada & Deloitte, 2015.

Illustrativt eksempel 8.11. Fortløpende inntektsføring

Kunden mottar og konsumerer fordelene samtidig som foretaket leverer ytelsene: Dette vil være tilfellet dersom en kunde eksempelvis mottar daglige renholdstjenester fra et foretak innen renholdsbransjen.

Kunden kontrollerer en eiendel samtidig som foretaket skaper eller forbedrer denne eiendelen: Et eksempel på dette kan være et bygg som blir oppført på en tomt eid av kunden. Kunden vil da svært sannsynlig kontrollere bygget som blir oppført.

Foretaket skaper en eiendel som ikke har noen alternativ bruk for foretaket, samt at foretaket har rett til betaling for utførte ytelser: En vare eller tjeneste som er standard og dermed kan selges til andre, vil være en eiendel som har et alternativt bruksområde for foretaket. Hvis varen eller tjenesten er kundetilpasset er det sannsynlig at alternativ bruk ikke er tilstede uten at ekstra kostnader vil påløpe.

Kilde: Rosenblad, 2014b.

Seismikkbransjen

Tidligere har som kjent alle kontrakter som tilfredsstillers definisjonen av en anleggskontrakt blitt innregnet løpende i takt med ferdigstillelse. I henhold til IFRS 15 vil det være tilfeller hvor det som tidligere har vært ansett som en anleggskontrakt, ikke tilfredsstillers kriteriene for løpende innregning etter IFRS 15, og dermed må innregnes på spesifikt tidspunkt. En av

bransjene det er knyttet stor usikkerhet til er seismikkbransjen. Seismikkbransjen undersøker undergrunnen til havs eller på land, og utvikler kart over de geologiske strukturene. Ved bruk av nåværende standard er inngåtte oppdrag i forkant av den seismiske datainnsamlingen ansett som en anleggskontrakt, og inntekten innregnes fortløpende i takt med ferdigstillelse.

I *Appendiks 1* er det innhentet fem uttalelser fra seismikkselskaper om hvordan de har analysert endringene i henhold til IFRS 15. Tre av foretakene har enda ikke konkludert på sine analyser. Et foretak omtaler spesifikk innregningstidspunkt i ettertid av prosjektet som en potensiell endring, og siste foretak konkluderer med at innregningen kun kan skje i ettertid av at prosjektet er ferdigstilt. Det er altså fortsatt usikkerhet til hva som blir innregningstidspunkt for slike kontrakter. Kriteriene for fortløpende innregning i seismikkbransjen og vurderinger tilknyttet kriteriene vil i det etterfølgende bli belyst i et eksempel. Eksempelet er utarbeidet gjennom den informasjonen som fremkommer i årsrapportene til seismikkforetak i *Appendiks 1*. Det opplyses om at usikkerheten er tilknyttet kontrakter som er inngått med kunde om innhenting av seismiske data, ikke salg av seismiske data i ettertid av innsamlingen.

Illustrativt eksempel 8.12. Tidspunkt for inntektsføring i seismikkbransjen

Et av de tre kriteriene for overføring av kontroll over tid må som nevnt være oppfylt for at et foretak kan innregne inntekten fortløpende i takt med ferdigstillelse. De tre kriteriene vil bli fortløpende drøftet med utgangspunkt i seismikkbransjen.

Kunden mottar og konsumerer fordelene samtidig som foretaket leverer ytelsene:

Dersom kunden mottar og kontrollerer de seismiske dataene fortløpende vil kravet være tilfredsstilt. Eksempelvis kan det tenkes at foretak og kunde har inngått en kontrakt som strekker seg over tre år, og foretaket overfører ferdigstilte data til kunden hver 6. måned. Foretaket kan dermed innregne inntekten på overføringstidspunkt til beløpet som tilsvarer dataene som er overført, hvis kunden kan konsumere fordelene av de dataene som er mottatt.

Kunden kontrollerer en eiendel samtidig som foretaket skaper eller forbedrer denne eiendelen:

Kunden vil ikke kontrollere de seismiske dataene under innsamling og utarbeidelse av data.

Foretaket skaper en eiendel som ikke har noen alternativ bruk for foretaket, samt at foretaket har rett til betaling for utførte ytelser: Dette kriteriet kan i mange tilfeller være avgjørende for om innsamling av seismiske data for kunden skal inntektsføres fortløpende, eller i ettertid av prosjektet. Dersom det i kontrakten er kontraktsfestet at foretaket ikke kan benytte innsamlingen til andre formål som har alternativ verdi, samt at foretaket har rett på betaling for utført arbeid, skal inntekten fortsatt innregnes løpende i samsvar med fullføringsgrad. Det samme vil være tilfellet dersom det praktisk sett ikke er mulig å oppnå alternativ verdi for prosjektet, samt at foretaket har rett på betaling for utført arbeid. Dette kan være tilfellet dersom det er svært lite sannsynlig at andre kunder etterspør seismiske data fra samme område, og foretaket har rett til betaling for utførte ytelser.

Hvis derimot prosjektet har alternativ verdi for foretaket, eller foretaket ikke har rett til betaling for utført arbeid (og de andre kriteriene ikke er oppfylt), må innregningen skje i ettertid av prosjektet når kontroll overføres til kunden. Alternativ verdi kan eksempelvis være at foretaket kan selge de samme innhentede data til andre kunder, eller benytte samme data til alternative prosjekt.

Eksempelet belyser at tidspunkt for inntektsføring i seismikkbransjen vil være avhengig av kriteriet en og tre. Dersom data overføres til kunden fortløpende, og kunden kan konsumere fordelene av dataene som er overført, kan inntekt innregnes fortløpende. Det samme vil være tilfellet hvis en kontrakt ikke har alternativ verdi for foretaket, og de har rett til betaling for utførte ytelser. Tidspunkt for inntektsføring vil derfor være avhengig av de typer kontrakter som seismikkforetakene har i dag, eller velger å utarbeide som følge av ny standard. Med bakgrunn i uttalelsene til seismikkforetakene i Appendiks 1, er det imidlertid mye som tyder på at en del av kontraktene som i dag innregnes fortløpende, vil bli innregnet på spesifikt tidspunkt ved ferdigstillelse av kontrakt under IFRS 15.

Anleggsbransjen

En annen bransje det er noe usikkerhet rundt er anleggsbransjen. Dersom et bygg blir oppført på kundens tomt, vil kunden kunne kontrollere denne eiendelen samtidig som foretaket oppfører eller forbedrer bygget. Innregningen kan dermed skje fortløpende i takt med ferdigstillelse. Dette vil også være tilfellet dersom bygget ikke har alternativ verdi for foretaket, og foretaket har rett til betaling for utført arbeid. KPMG (2014) formidler at dette

kan være tilfellet dersom bygget er spesialtilpasset kunden, slik at kun kunden kan benytte bygget. Det samme vil ifølge KPMG (2014) gjelde dersom det praktisk eller kontraktsmessig sett ikke er mulig for foretaket å oppnå alternativ verdi.

Under nåværende standard blir som nevnt en kontrakt innregnet fortløpende dersom den tilfredsstillende definisjonen av en anleggskontrakt. Imidlertid er oppføring av fast eiendom regulert etter IFRIC 15. Bygging av fast eiendom tilfredsstillende definisjonen av en anleggskontrakt etter nåværende standard dersom kunden kan spesifisere bygningsmessige endringer før og/eller under byggingen. KPMG (2014) mener at anleggskontrakter fortsatt vil bli inntektsført fortløpende i de fleste tilfeller. De beskriver at som oftest vil kunden kontrollere eiendelen som bygges, samt at det ofte vil være kontraktsmessige eller praktiske hindringer som gjør at foretaket ikke kan oppnå alternativ verdi for eiendelen.

Salg av leiligheter i et leilighetsprosjekt under bygging har tidligere vært ansett som et varesalg etter IAS 18 dersom utbygger er ansvarlig for både materialer og oppføring (hele prosjektet), samt at kunden ikke har rettigheter til å spesifisere viktige bygningsmessige endringer før eller under byggingen. Inntekt har dermed blitt innregnet når kunden overtar leiligheten ved ferdigstillelse. Under IFRS 15 er det som nevnt de tre kriteriene for fortløpende inntektsføring som avgjør om utbygger kan inntektsføre fortløpende. Kunden vil i de fleste tilfeller ikke konsumere fordelene eller kontrollere leiligheten samtidig som leiligheten bygges. Hvis utbygger skal innregne fortløpende må derfor leiligheten ikke ha alternativ anvendelse for foretaket, samt at foretaket må ha rett til betaling for utførte ytelser (BDO, 2017). Dette belyses med et eksempel.

Illustrativt eksempel 8.13. Tidspunkt for inntektsføring av leiligheter

En utbygger skal bygge et leilighetskompleks, og selger leilighetene til kunder før oppstart av bygningsprosjektet.

Scenario A: Leiligheten har ikke en alternativ verdi for foretaket. Dette kan eksempelvis være tilfellet hvis leiligheten er spesialtilpasset kunden, som gjør det vanskelig å selge leiligheten til andre kunder. Kontrakten krever også at kunden betaler for alle ytelser som er gjennomført, med unntak av mislighold fra utbygger. Leiligheten har dermed ikke en alternativ verdi for foretaket, samt at foretaket har rett til betaling for utførte ytelser.

Inntektsføring skal dermed skje fortløpende.

Scenario B: Leiligheten har i dette tilfellet heller ikke alternativ verdi for foretaket. Imidlertid har ikke foretaket en kontraktsmessig rett til betaling for utførte ytelser. Kriteriene for fortløpende inntektsføring er dermed ikke tilfredsstillt. Inntekt skal først innregnes når kunden kontroll overføres kunden ved overlevering av leiligheten.

Scenario C: I de fleste tilfeller vil leiligheter i bygningskompleks ha en alternativ verdi for foretaket. Foretaket kan ofte enkelt selge leiligheten til en annen kunde. Kriteriene for fortløpende inntektsføring vil ikke være tilfredsstillt, og innregning vil først skje på spesifikt tidspunkt når kunden overtar kontroll ved overlevering av leiligheten.

Kilde: BDO, 2017.

8.5.3 Måling av fullføringsgrad ved løpende inntektsføring

Foretaket skal innregne inntekt fortløpende ved å måle fremgangen av fullføringsgrad for varene eller tjenestene som skal leveres. Hensikten er å fortløpende måle graden av kontroll som blir overført til kunden (IFRS 15.39). Ved valg av målemetode skal foretaket velge den metoden som egner seg best for å måle fullføringsgrad for varen eller tjenesten. Standarden spesifiserer at det skal benyttes kun én konsistent målemetode for like forpliktelser under samme omstendigheter (IFRS 15.40). Det påpekes også at foretaket kun kan innregne inntekten løpende dersom fullføringsgraden kan måles pålitelig (IFRS 15.43).

I standarden gis det veiledning for *output*- og *input*- målemetoder. Output-metode er produksjonsmålinger som direkte måler overføring til kunde i forhold til gjenværende ytelser i kontrakten. Eksempler på dette kan være enheter produsert, enheter levert, ferdige ytelser ved måletidspunkt, milepæler eller tid som er påløpt (IFRS 15.B15). Input-metoder er måling i henhold til innsatsfaktorer som foretaket benytter. Innregningen av inntekt vil ved en slik metode beregnes på bakgrunn av innsatsfaktorer som er benyttet ved måletidspunkt, i forhold til totale innsatsfaktorer. Eksempler på input-metoder kan være ressurser som er brukt, arbeidstimer, påløpte kostnader eller maskintimer brukt (IFRS 15.B18). En ulempe ved å bruke input-metode er at det ikke nødvendigvis er en direkte sammenheng mellom innsatsfaktorene og overføring av kontroll av en vare eller tjeneste til kunde (IFRS 15.B19). IASB mener at output-metoder er de beste metodene rent konseptuelt. Grunnen til dette er at

metodene måler overføring av kontroll til kunde. Videre beskriver IASB at input-metoder tillates fordi dette kan være gunstig i de tilfeller hvor fullføringsgraden måles pålitelig, og kostnaden er lavere enn ved bruk av output-metode (IFRS 15. BC164). Etter IAS 11 skal foretaket måle fullføringsgrad med en metode som er pålitelig, uten at standarden gir utfyllende veiledning for ulike metoder (IAS 11.30). I IFRS 15 er det også lagt vekt på at best egnet metode skal benyttes. Imidlertid fremhever IFRS 15 at output-metoder er å foretrekke. IFRS 15 gir også betydelig mer veiledning i henhold til bruk av målemetoder. Dette kan gjøre at enkelte foretak vurderer de ulike metodene som fremkommer, og eventuelt ender opp med bruk av en metode de mener egner seg bedre for å måle fullføringsgraden.

Høy regnskapskvalitet er avhengig av at foretakene benytter en metode som gjenspeiler den faktiske fullføringsgraden. Dersom fullføringsgraden ikke berignes korrekt, vil feil inntekt fremkomme i regnskapet. Dette vil gi mindre relevant og troverdig informasjon for brukerne av regnskapet. Som tidligere diskutert kan måling av fullføringsgraden imidlertid være relevant, selv om den ikke er helt korrekt. Dette vil være avhengig av at målemetoder og vurderinger fremkommer i noteopplysninger, slik at brukerne selv kan danne seg en oppfatning av de vurderinger som er gjort. Noteopplysninger belyses nærmere senere i utredningen.

8.5.4 Inntektsføring på spesifikt tidspunkt

Kontrakter som ikke tilfredsstillende fortløpende inntektsføring skal innregnes på et spesifikt tidspunkt. Ved vurdering av når dette tidspunktet oppstår skal foretaket ta hensyn til når kontrollen av eiendelen blir overført til kunden. Foretaket må da ta stilling til vilkårene for når kontroll er oppfylt, som tidligere er beskrevet (se innledning steg 5). I tillegg skal foretaket vurdere indikatorer for overføring av kontroll. Standarden inkluderer, men er ikke begrenset til, fem beskrivelser som indikerer overføring av kontroll (IFRS 15.38):

- a) Dersom kunden er forpliktet til å betale for eiendelen kan dette indikere at kunden har oppnådd muligheten til direkte bruk og gjenværende fordeler av eiendelen.
- b) Hvis kunden har kontraktsfestet eiendomsrett over eiendelen, som gjør at kunden kan styre bruken av eiendelen og forhindre andre fra å utnytte fordelene ved eiendelen, kan dette indikere at kunden har kontroll over eiendelen.

-
- c) Dersom kunden fysisk har mottatt eiendelen kan dette indikere at kunden har muligheten til å styre bruken og oppnå fordelene av eiendelen, eller hindre andre fra å oppnå fordelene. Dette betyr nødvendigvis ikke at kontrollen er overført til kunden i alle tilfeller, da foretak fortsatt kan kontrollere eiendelen selv om den fysisk er hos kunde.
 - d) Dersom kunden har overtatt risikoen og avkastningen for eiendelen tyder dette på at kunden styrer bruken av eiendelen og kan oppnå fordelene av eiendelen.
 - e) Kunden sin aksept av en eiendel indikerer at kunden styrer bruken og de gjenværende fordelene av eiendelen.

8.5.5 Betraktninger

I henhold til IFRS 15 vil inntekter bli innregnet på et spesifikt tidspunkt når kontroll er overført til kunde, eller fortløpende basert på fullføringsgrad, dersom kontroll overføres fortløpende. Som beskrevet i dette delkapittelet kan dette føre til enkelte endringer i inntektsføringen, men i mange tilfeller vil også inntektsføringen bli lik slik den har vært under nåværende praksis. Noen kontrakter som i nåværende standard blir innregnet fortløpende, kan etter IFRS 15 bli innregnet på spesifikt tidspunkt, eller motsatt, avhengig av hvordan kontrakten tilfredsstiller kriteriene til når kontroll overføres. En annen forskjell mellom nåværende standard og IFRS 15, er at den nye standarden tar for seg alle kontrakter i samme standard. De samme kravene til overføring av kontroll vil være gjeldende, uavhengig av hvordan inntektsføringen har vært ved nåværende standard.

Hvordan inntekt skal innregnes i regnskapet har vært til stor interesse og diskusjon gjennom lange tider. Petersen et al., (2017) mener at det kan argumenteres for at inntekt skal bli innregnet i det foretaket mottar en ordre om kontrakt. Da vil aksjeprisen øke dersom markedet har tro på at ordren vil være lønnsom. De mener dette vil gi relevant informasjon til investorer. Imidlertid er en slik løsning vanskelig å gjennomføre i praksis. Som tidligere nevnt var utgangspunktet for IFRS 15 en balanseorientert tilnærming, hvor verdisvingningene i leveringsforpliktelsene ble reflektert. Dette var vanskelig å gjennomføre i praksis, og ble som kjent etterhvert skrinlagt. En slik løsning ville vært verdibasert og gitt brukerne tidligere relevant informasjon, ved at kontraktene ville vært reflektert i balansen. Imidlertid kan en slik løsning også bli kritisert. Dette ville ført til mye arbeid for

regnskapsprodusenten, samt at inntekter i regnskapet ofte ville blitt justert grunnet endringer i kontrakter og transaksjonspris.

Den løsningen som IFRS 15 er endt opp med kan hevdes å fortsatt være resultatorientert. Haugnes og Mamelund (2012, s. 26) uttaler at:

«Inntektsføring vil skje når en leveranseforpliktelse er oppfylt, og en leveranseforpliktelse er oppfylt når kontroll over varen eller tjenesten er overført til kunden. Dette er det samme prinsippet som det opprinnelige høringsutkastet hadde. Det er imidlertid gjort vesentlige endringer i veiledningen av når kontroll overføres, slik at det balanseorienterte prinsippet nå fremstår som et videreutviklet resultatorientert prinsipp».

I mange tilfeller vil også IFRS samsvare med opptjeningsprinsippet. Inntekten innregnes dermed når den er opptjent. Eksempler på dette er at inntekten innregnes ved et varesalg, eller innregnes fortløpende basert på fullføringsgrad. Imidlertid kan det diskuteres om prosjekter som er langvarige og innregnes i ettertid av ferdigstilling, samsvarer med dette prinsippet. Innregningen i ettertid vil ikke reflektere at prosjektet har vært langvarig. Inntekten vil dermed reflekteres i regnskapet for den perioden prosjektet overleveres. Dette kan bety at et foretak vil få en veldig høy inntekt i etterkant av et prosjekt, som i realiteten burde vært fordelt utover flere år. Dette har sammenheng med at IFRS 15 legger kontrollbegrepet til grunn for inntektsføringen.

Som nevnt har det vist seg vanskelig å utarbeide en verdibasert og balanseorientert modell for inntektsføring. Når dette ikke er gjort, kan det likevel hevdes at IFRS 15 gir en inntektsføringsprofil som er akseptabel for brukerne av regnskapet, og bedre enn nåværende standarder. Dette begrunnes med at IFRS 15 legger vekt på kontrolloverføring for alle inntekter som innregnes i regnskapet i en og samme standard. Tidligere var det flere standarder og forholde seg til, og inntektsføringen skjedde på bakgrunn av ulike krav og prinsipper i de to standardene. Det har også vært noen uklarheter til hvilken standard som skal benyttes for de ulike kontrakter. Dette kan gjøre regnskapet mindre forståelig for regnskapsbrukerne.

Brukerne av regnskapet vil med bruk av IFRS 15 være klar over at de inntektene som fremkommer i regnskapet, gjenspeiler overføring av kontroll for leverte varer og tjenester. Det som kan villedde regnskapsbrukerne med kontrollbegrepet er som nevnt langvarige prosjekter som innregnes i ettertid av fullføring. Eksempelvis kan en investor vurdere å investere i et foretak på bakgrunn av tidligere års inntekter. For et foretak som har langvarige prosjekter med innregning i ettertid kan dette villedde investoren. Foretaket kan ha oppnådd et veldig høyt resultat inneværende år hvis flere prosjekter er overlevert dette året. Imidlertid er det ikke sikkert at foretaket vil oppnå en slik høy inntekt igjen før om noen år, dersom de skal starte nye prosjekter det året investoren vurderer å investere i selskapet. Det vil derfor være svært viktig at informasjon om innregning og kundekontrakter fremkommer i noteopplysningene i slike tilfeller, noe som beskrives nærmere i delkapittelet som omhandler noteopplysninger. Hvis ikke dette fremkommer kan investoren eksempelvis tro at den høye inntekten gjenspeiler kun inneværende års inntekter (som ikke er realiteten), og dermed ta beslutninger på feil grunnlag.

Optimalt sett kan det hevdes at en balanseorientert tilnærming er mest relevant og beslutningsnyttig for brukerne av regnskapet. Når dette ikke er blitt gjennomført er det viktigste for brukerne av regnskapet at de forstår hva som ligger til grunn for inntekten som innregnes i regnskapet, samt at innregningsprofilene er samsvarende og sammenlignbare mellom bransjer og regnskaper. Ved bruk av kontrollbegrepet for alle kundekontrakter kan det hevdes at dette er tilfellet. Dette forutsetter imidlertid at noteopplysningene inneholder fullstendig, relevant og troverdig informasjon om foretakets inntekter og kundekontrakter. Brukerne av regnskapet kan dermed bruke inntekter som et relevant og troverdig beslutningsgrunnlag, selv om tilnærmingen ikke er direkte balanseorientert.

8.6 Andre forhold

«In response to criticism that the current revenue recognition disclosures are inadequate, the Board sought to create a comprehensive and coherent set of disclosures» (EY, 2016, s. 284).

8.6.1 Garantier og returvarer

Garantier

Garantier kan være en del av kontrakten enten som følge av avtaler mellom partene, lover eller bransjepraksis. Dette er etter IFRS 15 inndelt i forsikringsgaranti og servicegaranti. Forsikringsgaranti er en garanti for at varen oppfyller spesifikasjonene som er lovet. En servicegaranti er en garanti som gir kunden en service/tjeneste. (IFRS 15.B28) Dette vil være tilfellet dersom garantien kan kjøpes eller fremforhandles separat. Dersom kunden kan kjøpe garantien separat og/eller garantien utgjør en tjeneste utover forsikring for spesifikasjonene, skal garantien behandles som en separat leveringsforpliktelse. (IFRS 15.B29-B30) Hvis garantien er en del av kontrakten og ikke utgjør en tjeneste utover forsikring for spesifikasjoner, skal foretaket behandle garantien etter IAS 37 - usikre forpliktelser og betingede eiendeler (IFRS 15.B30).

KPMG (2016) beskriver at i motsetning til nåværende standard, vil ikke IFRS 15 kunne hindre innregning av hele inntekten til et salg, dersom risiko og fordeler ikke anses som overført grunnet en garanti. De mener at dette kan føre til en tidligere innregning av inntekt ved enkelte salg. Dette har sammenheng med at IAS 18 ikke anser en transaksjon som et salg, når foretaket er ansvarlig for mangler utover normale garantivilkår (IAS 18.16).

Returvarer

Dersom kunder har adgang til å returnere solgte varer innen et gitt tidspunkt, og få refusjon for varen, må foretaket ta hensyn til dette ved beregning av transaksjonsprisen (IFRS 15.B20). Foretaket skal bruke standardens steg 3 (identifisering av transaksjonspris) som normalt for beregning av vederlag som foretaket har krav på. De forventede returvarer må imidlertid estimeres og ekskluderes fra beregningen (IFRS 15.B23). Behandlingen av dette i regnskapet vil være en innregning av forventet inntekt, en gjeldsforpliktelse for forventede

returvarer, samt en eiendel for kostnadene til de varene som forventes returnert (IFRS 15.B21). I henhold til nåværende standarder skal salg som inneholder mulighet for retur innregnes på salgstidspunktet dersom selgeren kan gi et pålitelig estimat av fremtidig retur. En forpliktelse skal innregnes for returvarer basert på tidligere erfaringer eller relevante faktorer (IAS 18.17). KPMG (2016) beskriver at IFRS 15 i det vesentligste samsvarer med nåværende standarder for behandling av returvarer, selv om estimeringsmetodene kan være ulike.

8.6.2 Presentasjon

Når kontrakten eller deler av kontrakten er gjennomført skal foretaket presentere dette i regnskapet som en kontraktseiendel eller en kontraktsforpliktelse. Dette vil være avhengig av hva som er gjennomført og overført til kunde, og hvor mye kunden har betalt eller betaling som foretaket har ubetinget rett til (IFRS 15.105):

- En ubetinget rett til vederlag skal presenteres som en kundefordring (IFRS 15.105).
- Dersom foretaket har mottatt betaling eller har en ubetinget rett til betaling, før ytelsene er overført til kunden, presenteres kontrakten som en forpliktelse i regnskapet til foretaket. (IFRS 15.106).
- Dersom foretaket overfører varer eller tjenester før betaling av vederlag, skal dette presenteres som en kontraktseiendel i foretakets regnskap. Om det allerede er fordringer tilknyttet kontrakten må dette trekkes fra (IFRS 15.107).

Presentasjonen i regnskapet behandles etter IFRS 15 likt for alle kontrakter, i motsetning til nåværende standarder hvor presentasjonen er forskjellig avhengig av hvilken type kontrakt som er inngått mellom foretak og kunde (KPMG, 2016). Dette vil kunne øke forståeligheten av det som presenteres i regnskapet.

8.6.3 Kontraktskostnader

IFRS 15 skiller mellom to typer kontraktskostnader. Kostnader knyttet til oppfyllelse av kontrakt og kostnader knyttet til inngåelse av kontrakt (IFRS 15.91). Kostnader knyttet til inngåelse av kontrakt skal balanseføres, dersom de ikke hadde påløpt om det ikke hadde skjedd en inngåelse av kontrakt. Det vil si at kostnader som påløper uavhengig av om en

inngåelse av kontrakt skjer eller ikke, skal kostnadsføres direkte. Eksempelvis betyr det at provisjon til en ansatt knyttet til inngåelse av kontrakt blir balanseført, mens bonuser til en ansatt for å oppfylle kvalitative eller kvantitative mål som ikke er direkte relatert til inngåelse av kontrakten skal kostnadsføres (Picker et al., 2016).

Etterhvert som foretaket leverer varer eller tjenester til kunden i tråd med kundekontrakten skal de balanseførte kostnadene fordeles og resultatføres. Det skal også foretas en nedskrivningstest (Oppi, 2015). Dette vil føre til en mer riktig periodisering av kostnadene ved at de fordeles utover perioden i takt med kontraktens inntekter.

Unntaket fra balanseføring er dersom avskrivningsperioden for eiendelen er på under et år. Da kan foretaket kostnadsføre utgiftene knyttet til kontraktsinngåelsen, selv om de i utgangspunktet oppfyller kravene til balanseføring (IFRS 15.94). Dette kan kritiseres, fordi kontrakter som er under et år fortsatt kan innregnes over to perioder. Dersom kostnader som i utgangspunktet skal balanseføres - kostnadsføres, vil kostnadene kunne bli periodisert feil, og ikke sammenstilles med tilhørende inntekt. Dette gir en innregning som ikke viser de underliggende realiteter, og kan dermed gå på bekostning av brukernes informasjonsverdi. Eksempelvis kan kostnadene innregnes i periode en, mens overføring av kontroll og innregning av inntekt først skjer i periode to.

Illustrativt eksempel 8.14. Kostnader ved inngåelse av kontrakt

Et konsultentselskap som selger konsulenttenester går inn i en konkurranse med andre aktører, og vinner en ny kontrakt som går ut på å yte tjenester til kunden.

Kostnadene knyttet til kontrakten er som følger:

Eksterne kostnader due diligence \$ 5.000

Reisekostnader knyttet levering av kontraktstilbud \$ 3.000

Provisjoner til salgsansatte \$ 1.000

Provisjonene til salgsansatte er en kostnad direkte knyttet til inngåelse av kontrakten. Konsultentselskapet skal derfor balanseføre \$ 1.000 som en eiendel. Provisjonslønnen oppstår kun dersom det blir gjennomført et salg. Provisjonen kostnadsføres gjennom kontraktsperioden. Dette vil gi et riktigere bilde av kostnadene tilknyttet kontrakten, da de

periodiseres sammen med innkommende inntekt. De eksterne advokatutgiftene knyttet til due diligence er i forbindelse med å forsøke å inngå kontrakten, og vil derfor påløpe uavhengig av avtaleinngåelse. Det samme gjelder reisekostnadene. Konsulentselskapet skal derfor kostnadsføre både advokatutgiftene og reisekostnadene.

Kilde: KPMG, 2016.

Kostnader til oppfyllelse av kontrakter som ikke kan balanseføres etter IAS 2 (Beholdninger), IAS 16 (Eiendom, anlegg og utstyr) og IAS 38 (Immaterielle eiendeler) skal balanseføres som en eiendel etter IFRS 15 dersom de oppfyller tre kriterier. Kostnadene må relatere seg direkte til kontrakten, de må generere ressurser til oppfyllelse av leveringsforpliktelsen, samt at det forventes at kostnadene vil bli gjenvunnet (IFRS 15.95).

Kontraktseiendelen som balanseføres skal nedskrives systematisk når kontroll av eiendelen overføres til kunden (IFRS 15.99). Dette vil sikre at kostnadene til oppfyllelse av kontrakt sammenstilles med tilhørende inntekter. IFRS 15 vektlegger dermed sammenstillingsprinsippet så lenge kostnaden tilfredsstiller kriteriene. Sammenstilling av inntekter og tilhørende kostnader vil gi brukerne relevant og troverdig informasjon om foretakets resultater i de ulike perioder, som relaterer seg til at kontrollen av forpliktelser i kundekontrakten (eller deler av forpliktelser i kundekontrakten) er overført i den perioden inntektene og kostnadene innregnes.

8.6.4 Tapskontrakter og avsetninger

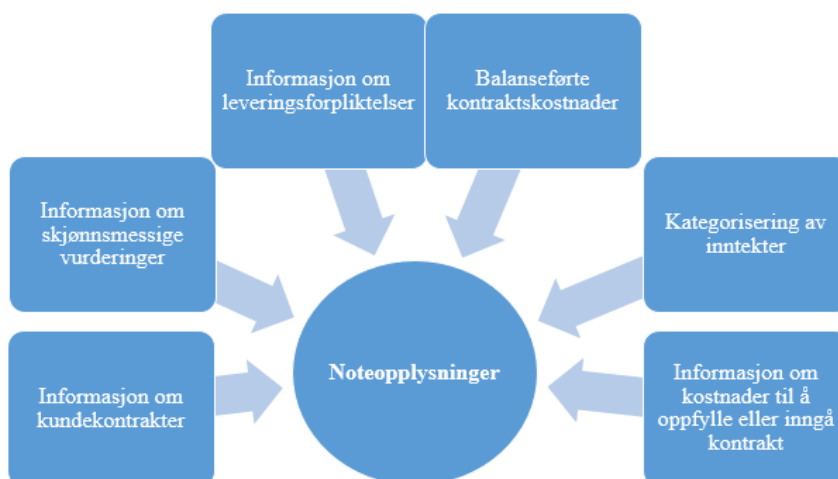
IFRS 15 gir ingen veiledning for tapskontrakter, og det henvises til standarden *IAS 37 Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler*. I henhold til IAS 37 er definisjonen på en tapsbringende kontrakt at uunngåelige kostnader ved å oppfylle kontrakten vil overstige forventede inntekter. Uunngåelige kostnader vil gjenspeile det laveste beløpet for at foretaket kan tre ut av kontrakten. Dette vil være det laveste beløpet av kostnadene ved å oppfylle kontrakten, eller kostnadene som oppstår hvis foretaket ikke oppfyller kontrakten (IAS 37.68). Dersom et foretak har en kontrakt som er tapsbringende skal forpliktelsen etter IAS 37 innregnes og måles som en avsettelse. (IAS 37.66) KPMG (2016) beskriver at dette ikke medfører endringer for annet enn de kontrakter som har vært anleggskontrakter etter IAS 11. Etter IAS 11 skal forventet tap kostnadsføres umiddelbart.

For de nevnte kontrakter skal dermed forventet tap innregnes som en avsettelse i første omgang under IFRS 15, og ikke kostnadsføres umiddelbart slik som i nåværende praksis.

8.6.5 Noteopplysninger

Nåværende inntektsføringsstandarder har som tidligere nevnt fått kritikk for at noteopplysningene tilknyttet inntektsføringen har vært mangelfulle. Det fører til at det er vanskelig for brukerne å forstå realitetene av inntektsføringen. Da IASB startet arbeidet med en ny inntektsføringsstandard var et av målene som nevnt å forbedre informasjonen til brukerne, ved å øke kravene til noter. (IFRS 15. BC327). IFRS 15 beskriver at målet med noteopplysninger er at foretaket skal gjengi tilstrekkelig informasjon til brukerne, slik at de er i stand til å forstå arten, beløp, tidspunkt og usikkerhet tilknyttet kundekontrakter. For å nå dette målet skal foretaket oppgi kvalitativ og kvantitativ informasjon om følgende (IFRS 15.110):

- a) Kundekontraktene.
- b) Vesentlige vurderinger og endringer i vurderingene tilknyttet kundekontraktene.
- c) Eiendeler som er innregnet på bakgrunn av kostnader for å inngå eller oppfylle en kontrakt.

Figur 8.5: Noteopplysninger. Deloitte, 2015a.

Kundekontrakter

I noteopplysningene skal det opplyses om innregnet inntekt fra kundekontrakter. Inntektene skal separeres fra annen inntekt (IFRS 15.113). Inntektene skal også inndeles i kategorier for at det skal bli enklere å forstå arten, beløpet, tidspunkt og usikkerhet tilknyttet inntekt og kontantstrømmer, som blir påvirket av økonomiske faktorer (IFRS 15.114). Standarden lister opp forslag til ulike typer kategorier slik som varer eller tjenester, geografisk område, statlige eller private kunder, type kontrakt og varighet på kontrakten (IFRS 15.B89). Videre skal det opplyses om inngående og utgående balanse for kundefordringer, kontraktseiendeler og forpliktelser, samt betydelig endringer i de nevnte som stammer fra virksomhetssammenslutninger, endring av fullføringsgrad, nedskrivninger, og endringer i transaksjonspris eller estimater (IFRS 15.116-118). Noteinformasjonen skal inneholde opplysninger om innregnet inntekt for perioden som var inkludert som en kontraktsforpliktelse i balansen ved starten av perioden. Det skal også gis opplysninger om inntekter som i realiteten tilfører en forpliktelse som er oppfylt i en tidligere periode. Dette kan eksempelvis være grunnet endringer i transaksjonsprisen (IFRS 15.116).

Foretaket skal oppgi informasjon om leveringsforpliktelser i kundekontrakter. Dette inkluderer eksempelvis tidspunktet når foretaket typisk oppfylder leveringsforpliktelser, og om kontrakter inneholder variable vederlag eller vesentlige finansieringselementer (IFRS 15.119). Det skal også opplyses om transaksjonsprisen som er allokert til leveringsforpliktelser som ikke er oppfylt ved utgangen av rapporteringsperioden (IFRS 15.120).

Vesentlige vurderinger

Foretaket skal oppgi noteinformasjon om vesentlige vurderinger og endringer i vurderingene. Dette inkluderer vurderinger for tidspunktet en leveringsforpliktelse er oppfylt, og vurderinger av transaksjonsprisen som er allokert til separate forpliktelser i kontrakter. Foretaket skal eksempelvis oppgi informasjon om målemetoder og antagelser ved estimering av variable vederlag, og vurderinger av om variable vederlag er begrenset fra å kunne innregnes. Informasjon om fordeling av transaksjonsprisen skal inneholde målemetoder og antagelser for estimering av frittstående salgspris, retur og refusjoner, samt allokering av rabatter (IFRS 15.123-126).

Kostnader innregnet som en kontraktseiendel

I henhold til IFRS 15 skal det opplyses om vurderingene for fastsettelse av kostnader tilknyttet inngåelse og oppfyllelse av kundekontrakter innregnet som en kontraktseiendel i balansen. Dette inkluderer vurderinger og metoder for hvordan eiendelene nedskrives og kostnadsføres (IFRS 15.127). IASB begrunner dette med at brukerne skal forstå hvilke typer kostnader som er balanseført, og hvordan de av- eller nedskrives (IFRS 15. BC356). Videre skal kostnadene kategoriseres i noteinformasjonen. Beløpene tilknyttet avskrivninger og eventuelle tap (nedskrivninger) ved regnskapsperiodens slutt skal inkluderes (IFRS 15.128).

Andre forhold

Dersom foretaket velger å ikke ta hensyn til vesentlige finansieringselementer hvor tiden fra betaling til levering av varen eller tjenesten er under et år, skal dette gis informasjon om i noteopplysningene. Det samme gjelder for kostnader ved inngåelse av kontrakt som i utgangspunktet tilfredsstiller balanseføring, men hvor foretaket kan velge å kostnadsføre eiendelen umiddelbart dersom avskrivningsperioden er under et år (IFRS 15.129).

Betraktninger

Slik det kommer frem av IFRS 15 er notekravene nå mer omfattende enn ved nåværende standard, og således kan det hevdes at IFRS 15 oppnår målet med å gi økt informasjon til brukerne av regnskapet. Det er i utgangspunktet positivt for brukerne av regnskapet med økte krav til noteopplysninger. Dette vil føre til at brukerne i større grad enn tidligere kan forstå omstendighetene rundt kundekontraktene. Etter de nye kravene standarden stiller skal selskapet nå oppgi kvalitativ og kvantitativ informasjon om kundekontraktene. Når brukeren eksempelvis kan forstå estimeringsmetodene som er benyttet for å innregne kundekontrakter, vil dette gjøre det enklere for brukeren å forstå de forutsetninger som er tatt. Det kan derfor hevdes at nyttig informasjon gjennom noteopplysninger vil gi brukerne et bedre grunnlag for beslutninger.

Flere noteopplysninger om inntekter vil kunne øke de forsterkende kvalitetskravene forståelighet, aktualitet, verifiserbarhet og sammenlignbarhet. Brukerne vil få informasjon som er tidsrelevant, samt muligheten til å verifisere opplysningene i regnskapet i større grad. Sammenlignbarheten mellom regnskaper, og forståeligheten for brukerne kan dermed øke.

Dette vil gi brukerne av regnskapet en mer relevant og troverdig representasjon av foretakets kontrakter, og de inntekter som fremkommer i regnskapet.

Det er klart at mer omfattende opplysninger om inntekter og kundekontraktene vil øke informasjonsverdien for brukerne av regnskapet. Imidlertid kan det stilles spørsmål ved om flere noteopplysninger er synonymt med økt informasjonsverdi i alle tilfeller. Dersom foretaket publiserer svært mye informasjon kan det skje at informasjonsverdien blir svekket, gjennom at brukeren må forholde seg til store mengder informasjon. Hvis et foretak eksempelvis rapporterer 100 sider noteopplysninger med relevant og mindre relevant informasjon om inntekter, kan det være vanskelig for brukerne å skille vesentlig og mindre vesentlig informasjon. Dette kan villedde brukerne og gå på bekostning av beslutningsformålet.

Ved første øyekast kan noteopplysningene i IFRS 15 virke regelbaserte. Dette er imidlertid ikke tilfellet, og fremheves gjennom at: «*The objective of the disclosure requirements is for an entity to disclose sufficient information to enable users of financial statements to understand the nature, amount, timing and uncertainty of revenue and cash flows arising from contracts with customers*» (IFRS 15.110, s. 23). IASB beskriver at listen med krav til noteinformasjon i IFRS 15 er utarbeidet for å hjelpe regnskapsprodusenten til å oppfylle målene for noteopplysninger. De påpeker at kravene ikke skal bli sett på som en sjekkliste og begrunner dette med at de ulike kravene kan være relevante for noen foretak eller bransjer, men kan være urelevante for andre (IFRS 15. BC331). Det kan derfor virke som om IASB ikke ønsker at utarbeidelse av noteopplysninger skal skje med en regelbasert tilnærming hvor kravene skal følges konsekvent. IASB utdyper at: «*The boards also observed that it is important for an entity to consider the disclosures together with the disclosure objective and materiality. Consequently, paragraph 111 of IFRS 15 clarifies that an entity need not disclose information that is immaterial*» (IFRS 15. BC331, s. 88). I standarden er det derfor innlagt et eget punkt som beskriver at (IFRS 15.111, s. 23):

«An entity shall consider the level of detail necessary to satisfy the disclosure objective and how much emphasis to place on each of the various requirements. An entity shall aggregate or disaggregate disclosures so that useful information is not obscured by either the inclusion of a large amount of insignificant detail or the aggregation of items that have substantially different characteristics».

Dersom foretakene utarbeider noteopplysninger etter prinsippene i punkt 15.110, og benytter kravene som hjelp og veiledning, og ikke en liste med krav som skal følges, kan dette forhindre at foretak produserer mindre relevante noteopplysninger som har potensialet til å forvirre brukerne. Med bakgrunn i IASB sine uttalelser kan mye tyde på at det blir opp til regnskapsprodusenten å vurdere hvilken informasjon som er tilstrekkelig. En slik prinsippbasert tilnærming vil være positivt for brukerne av regnskapet. Dersom foretaket skulle fulgt en sjekklister for utarbeidelse av noteopplysninger, kan foretaket komme i en situasjon hvor noen opplysninger ikke vil være relevante, men likevel rapporteres. En prinsippbasert tilnærming vil stille krav til at regnskapsprodusenten vurderer og rapporterer den vesentlige informasjon som noteopplysninger, og ekskluderer irrelevant informasjon. Dette vil imidlertid være avhengig av at foretakene praktiserer standarden som prinsippbasert, og ikke følger kravene konsekvent.

Brukernes informasjonsverdi av noteopplysninger vil som beskrevet være avhengig av om noteopplysningene i standarden blir praktisert som regler, eller om foretak tar hensyn til at de kan utelate informasjon som ikke er vesentlig for brukerne av regnskapet. En prinsippbasert tilnærming vil i større grad kunne gi relevant informasjon ved at irrelevant informasjon utelates. Likevel kan det hevdes at selv ved en regelbasert tilnærming vil IFRS 15 gi bedre informasjon til brukerne enn det som er tilfellet i nåværende standarder. Dette begrunnes med at noteopplysninger i nåværende inntektsstandarder har vært svært mangelfulle.

Kan økte noter avdekke manipulasjon gjennom interne transaksjoner?

Dersom en nærstående part (related party) tilfredsstiller definisjonen av en kunde, skal foretaket behandle kundekontrakten i samsvar med IFRS 15. Dette vil være tilfellet dersom transaksjonen mellom partene er salg av en vare eller tjeneste som benyttes i foretakets ordinære aktiviteter i bytte mot et vederlag (CPA & Deloitte, 2015). Heskestad (2016) beskriver at interne transaksjoner i konsern skal foregå til markedspriser, samt at det skal oppgis i informasjon som noteopplysninger (IAS 24). Manipulasjon gjennom interne transaksjoner kan være å prise varer eller tjenester som selges internt, enten høyere eller lavere enn markedsprisene, avhengig av hva foretaket ønsker å oppnå ved å manipulere transaksjonen. Heskestad (2016) formidler at det er spesielt viktig å være oppmerksom på unormal økning i konsernfordringer og omklassifisering fra kortsiktig til langsiktig gjeld.

IFRS 15 krever som nevnt et større omfang av noteinformasjon tilknyttet kundekontrakter. Eksempelvis skal det som tidligere nevnt opplyses om arten og beløpene i kundekontraktene, samt at inntektene skal inndeles i kategorier. Metoder og vurderinger for fastsettelse av transaksjonsprisen skal også inkluderes. I tillegg skal det gis opplysninger om åpningsbalanse og sluttbalanse for kundefordringer, kontraktseiendeler og kontraktsforpliktelser. Økt informasjon (mer enn i IAS 24) gjennom de nevnte opplysninger vil potensielt kunne bidra til at manipulasjon mellom nærstående som behandles under IFRS 15 kan være enklere å avdekke. Når foretak må oppgi denne typen informasjon vil det være vanskeligere å gjennomføre manipulasjon. Dersom informasjon mangler eller ikke er utfyllende, vil interessenter i større grad enn tidligere også kunne stille spørsmål ved hvorfor denne informasjonen ikke er inkludert, ettersom det i IFRS 15 blir oppgitt at denne typen informasjon skal fremkomme i noteopplysningene dersom den er vesentlig. IFRS 15 nevner imidlertid ikke spesifikke krav eller retningslinjer for noteopplysninger tilknyttet kundekontrakter mellom nærstående parter. Det kan hevdes at det burde vært beskrevet tydelig i standarden at kundekontakter mellom nærstående må inndeles i en egen kategori, og at det tydelig fremkommer gjennom opplysningene at kontraktene og tilhørende inntekter er tilknyttet en nærstående part.

8.6.6 Implementering og overgangsregler

Når IFRS 15 er gjeldende fra 1. januar 2018 vil den ha tilbakevirkende kraft for alle kundekontrakter som eksisterer mellom foretaket og kunder på dette tidspunkt. Kundekontrakter som eksisterer på dette tidspunkt vil være kontrakter som enda ikke er fullført. Standarden spesifiserer at en *fullført kontrakt* i dette tilfellet, er de kontrakter der varene eller tjenestene er overført til kunde på overgangstidspunkt. (IFRS 15.C2) Det er to muligheter for hvordan foretaket skal behandle kundekontrakter som ikke er fullført på overgangstidspunkt (IFRS 15.C3):

- *Full retrospektiv metode:* Metoden har tilbakevirkende kraft og behandles i samsvar med IAS 8 Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors (IFRS15.C3). Ved bruk av denne metoden omarbeides sammenligningstall i resultatregnskapet for tidligere perioder og inntektene presenteres dermed i samsvar med IFRS 15. Overgangseffektene innregnes i egenkapitalen ved inngangen til det første året hvor sammenligningstallene presenteres (Oppi, 2015).

- *Modifisert retrospektiv metode:* Overgangseffektene justeres i egenkapitalen ved inngangen til det året standarden tas i bruk (IFRS 15.C7). Sammenligningstallene omarbeides ikke i tidligere perioders resultatregnskap. Ved bruk av denne fremgangsmåten stilles det økte krav til noter om hvordan inntektsføringen ville vært ved anvendelse av gjeldende standarder (Oppi, 2015).

9. Avslutning

I dette kapittelet blir utredningens konklusjon og forslag til videre forskningstema fremlagt.

9.1 Konklusjon

I denne utredningen er det gjort en analyse av IFRS 15 i forhold til nåværende inntektsstandarder. Formålet har vært å belyse om standarden gir økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet. For å kunne konkludere om dette er tilfellet har de endringene som IFRS 15 medfører blitt diskutert ut fra en teoretisk referanseramme. For å konkludere på utredningens overordnede problemstilling, er det nærliggende å først konkludere på de tre forskningsspørsmålene. De tre forskningsspørsmålene besvares derfor først, og den overordnede problemstillingen følger deretter.

1. Hvilken informasjon anser brukerne som nyttig og verdifull?

Brukerne av finansiell informasjon ønsker relevant og troverdig informasjon om det som presenteres i regnskapet. Dette er viktig for at brukerne kan foreta beslutninger på et helhetlig grunnlag. Informasjonen er relevant hvis den er i stand til å utgjøre en forskjell i beslutningssituasjonen, og troverdig representert dersom den er komplett, nøytral og uten feil. Kvalitetskravene relevans og troverdig representasjon forsterkes dersom informasjonen er sammenlignbar, verifiserbar, aktuell og forståelig. Dersom informasjonen som presenteres i regnskapet ikke er relevant eller troverdig representert, kan dette medføre at brukerne blir villedet og foretar beslutninger på feilaktig grunnlag.

2. På hvilken måte medfører IFRS 15 endringer fra dagens standarder?

Nåværende standarder og IFRS 15 skiller seg fra hverandre på flere områder. En essensiell endring er at IFRS 15 gir betydelig mer veiledning for regnskapsmessige løsninger, eksempelvis ved identifisering av separate leveringsforpliktelser, fastsettelse av transaksjonsprisen, samt allokering av transaksjonsprisen til de ulike forpliktelser i kontrakten. Videre er det i IFRS 15 vektlagt at alle kundekontrakter skal følge de samme kriteriene for innregning av inntekter. For å innregne en inntekt skal kontrollen av

forpliktelsen være overført til kunden. En annen vesentlig endring mellom nåværende standarder og IFRS 15 er at det i den nye standarden stilles større krav til å oppgi noteinformasjon om inntekter og kundekontrakter.

3. Hvilke faktorer kan påvirke regnskapskvaliteten tilknyttet inntektsføring?

En sentral faktor som kan påvirke regnskapskvaliteten er hvorvidt de regnskapsmessige løsningene er regelbaserte eller prinsippbaserte. Som det er belyst i oppgaven vil prinsippbaserte løsninger i større grad kunne reflektere de underliggende økonomiske årsakene for enhver hendelse i henhold til formålet. IFRS 15 er i utgangspunktet prinsippbasert, slik som nåværende standarder. Imidlertid fremkommer det i oppgaven at standarden inneholder enkelte regler for inntektsføring. Et annet spørsmål er om den betydelige veiledningen i praksis oppfattes som veiledning, eller i enkelte tilfeller kan oppfattes som regler, slik som det eksempelvis er diskutert i forhold til kravene om noteopplysninger. IFRS 15 kan derfor i utgangspunktet anses som noe mer regelbasert enn nåværende standarder, men graden av dette vil imidlertid avhenge av hva som blir praktisert ved implementering.

Gir IFRS 15 økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for regnskapsbrukerne?

Hvorvidt IFRS 15 vil medføre økt regnskapskvalitet er vurdert ut fra en konseptuell tilnærming med et teoretisk perspektiv. Dette betyr at de konklusjoner som fremkommer i det etterfølgende, vil avhenge av at de regnskapsmessige løsninger som er vurdert i tilknytning til IFRS 15 faktisk er de som blir praktisert.

Det fremkommer i oppgaven at nåværende standarder har lite veiledning for regnskapsmessige løsninger. Noen foretak benytter dermed prinsippene i nåværende standarder, mens andre benytter veiledningshierarkiet for å innhente løsninger. Dette fører ofte til ulike løsninger for identiske transaksjoner, som reduserer sammenlignbarheten og forståeligheten mellom regnskaper. Den økte veiledningen som blir gitt i IFRS 15 vil kunne føre til at de regnskapsmessige løsningene blir mer samsvarende mellom ulike foretak. Foretak vil i mindre grad se til løsninger hos andre standardsettende organer når IFRS 15

inneholder utdypende beskrivelser og veiledning. Like løsninger for identiske hendelser vil dermed øke sammenlignbarheten og forståeligheten av det som presenteres i regnskapene. Som belyst i utredningen er identifisering av separate forpliktelser, samt fastsettelse og allokering av transaksjonsprisen forhold som i nåværende standarder har begrenset veiledning. IFRS 15 gir betydelig mer veiledning som betyr at det i fremtiden kan forventes en mer lik regnskapsmessig behandling tilknyttet de nevnte forhold.

Videre gir IFRS 15 også regnskapsmessige løsninger som i større grad gjenspeiler realitetene for hendelser som har vært utsatt for kritikk i nåværende standarder. I utredningen er det belyst at innregnede inntekter ved bruk av nåværende standard ikke alltid gjenspeiler transaksjonsprisen for de forpliktelser som er overført. Dette har ført til at deler av inntektene kan være innregnet i en annen periode enn forpliktelsene i realiteten er oppfylt. Løsningene for identifisering av separate forpliktelser, samt fastsettelse og allokering av transaksjonspris i IFRS 15, vil i større grad enn tidligere sikre at reell inntekt innregnes når kontroll er overført til kunden. Et eksempel på dette er at rabatter blir mer riktig fordelt til de forpliktelsene hvor rabattene oppstår, i motsetning til nåværende standarder hvor praksis har vært varierende for enkelte bransjer.

En vesentlig endring fra nåværende standarder er behandling av variable vederlag. Det fremkommer i oppgaven at innregning av variable vederlag i nåværende praksis ofte blir utsatt til kundekontrakten er ferdigstilt. IFRS 15 vektlegger at variable vederlag kan inkluderes i transaksjonsprisen når det er svært sannsynlig at reversering av vederlaget ikke vil forekomme i fremtiden. Dette betyr at variable vederlag i enkelte tilfeller vil reflekteres i regnskapet på et tidligere og riktigere tidspunkt enn i nåværende praksis. IFRS 15 benytter en løsning for variable vederlag som sammenfaller med brukernes ønske. Brukerne mente at den mest relevante målingen for inntekter i en periode er den som ikke resulterer i en vesentlig reversering i fremtiden. Med begrensningen som er innlagt for innregning av variable vederlag kan det hevdes at dette ønske er oppfylt, samtidig som inntekter som svært sannsynlig ikke reverseres kan inkluderes i transaksjonsprisen.

Kravene til noteopplysninger i IFRS 15 representerer også en vesentlig endring. Foretak skal ved bruk av IFRS 15 oppgi betydelig mer informasjon om inntekter og kundekontrakter, sammenlignet med hva som er praksis ved bruk av nåværende standarder. Dette vil gi brukerne et bedre grunnlag for å forstå foretakenes vurderinger av det som presenteres i

regnskapet, og det som eventuelt ikke er inkludert i regnskapet tilknyttet kundekontrakter. Økte krav til noter vil øke forståeligheten og gi en mer troverdig representasjon av foretakets inntekter og kundekontrakter.

I IFRS 15 er overførsel av kontroll sentralt for når inntekten kan innregnes. I utredningen er det belyst at kontrollen av forpliktelser i langvarige prosjekt i enkelte tilfeller ikke overføres før prosjektet er ferdigstilt. Inntekten innregnes dermed i regnskapet den perioden prosjektet ferdigstilles. Den innregnede inntekten vil dermed ikke reflektere at inntjeningen i realiteten kan være opptjent over flere perioder. De økte kravene til noteopplysninger vil imidlertid gi brukerne informasjon som gjør at de kan forstå realitetene i slike kontrakter.

I utredningen er det også avdekket noen svakheter i IFRS 15 som potensielt kan medføre redusert regnskapskvalitet. Den betydelige veiledningen kan i enkelte tilfeller få uheldige konsekvenser. Hvis foretakene benytter veiledning for hendelser som ikke er tilpasset veiledningen, istedenfor å ta utgangspunkt i prinsippene, kan dette gi løsninger med redusert regnskapskvalitet. En annen svakhet er dersom veiledningen blir ansett som regler. Et eksempel på dette kan være kravene i noteopplysningene. Dersom kravene blir praktisert som regler vil dette kunne føre til at noteopplysningene blir svært omfattende, samt at deler av informasjonen som oppgis kan være uvesentlig. Dette kan villed og forvirre brukerne, og dermed potensielt redusere regnskapskvaliteten. I utredningen har det også vært rettet kritikk mot at foretaket ikke trenger å ta hensyn til vesentlige finansieringselementer når tidspunktet mellom betaling og overføring av forpliktelse er under et år. Dette vil føre til at finansieringstransaksjonen ikke reflekteres i regnskapet. Kritikk er også rettet mot at kostnader ved inngåelse av kontrakt kan kostnadsføres umiddelbart hvis avskrivningsperioden er under et år, selv om kostnadene oppfyller kriteriene for balanseføring. Dette vil kunne gi en feil periodisering av de nevnte kostnader.

Det konkluderes med at IFRS 15 vil gi økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet. Det argumenteres for dette på grunnlag av at IASB har klart å utarbeide en standard som medfører endringer på områder som tidligere har vært utsatt for kritikk. De forventede endringene vil gi mer samsvarende løsninger for like hendelser, samt bedre sammenlignbarhet og forståelighet mellom regnskaper. Informasjonen som i IFRS 15 skal fremkomme gjennom noteopplysninger vil øke forståeligheten av det som blir presentert. De nevnte forbedringer vil også i større grad reflektere de underliggende

økonomiske realitetene for hendelser som i nåværende praksis har vært utsatt for kritikk. Dette vil kunne øke regnskapskvaliteten og informasjonsverdien for brukerne av regnskapet, gjennom informasjon som er mer relevant og troverdig representert enn løsninger i nåværende praksis.

9.2 Anbefalinger til videre forskning

I utredningen har formålet vært å analysere IFRS 15, endringene og regnskapskvaliteten fra et teoretisk perspektiv. Når standarden trer i kraft vil dette åpne for mange spennende studier i fremtiden. Vår oppfatning er at en interessant tilnærming til videre forskning kan være å undersøke årsrapportene til børsnoterte selskaper etter at standarden trer i kraft. Det vil være interessant å se på eventuelle forskjeller som har oppstått som følge av IFRS 15. Spesielt interessant vil det være å undersøke omfanget av noteopplysninger som presenteres. Da det forventes et økt omfang av noteopplysninger kan det være interessant å se på volumet av noteopplysninger foretakene presenterer. Opplysningene kan sammenlignes med det som presenteres etter nåværende praksis, og kvaliteten av opplysningene som presenteres under IFRS 15 kan dermed vurderes.

Det kan også studeres hvordan brukerne av regnskapet og regnskapsprodusenter oppfatter IFRS 15 i praksis. Ved å utføre spørreundersøkelser eller intervju kan det innhentes synspunkter fra investorer, långivere og regnskapsprodusenter. I en slik undersøkelse kan det vurderes om oppgavens teoretiske tilnærming stemmer overens med det som er etablert i praksis. En slik undersøkelse vil være relevant å utføre etter at foretak har avlagt regnskaper for 2018.

Litteraturliste

- Baksaas, K. M. & Stenheim, T. (2015a). *Regnskapsteori*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Baksaas, K. M. & Stenheim, T. (2015b). Prinsippbaserte versus regelbaserte regnskapsstandarder. *Praktisk økonomi og finans*, 1, 80-94. Hentet fra: https://www.idunn.no/pof/2015/01/prinsippbaserte_versusregelbaserte_regnskapsstandarder?languageId=2
- BDO (2017). IFRS in Practice 2017. IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. Hentet 23.02.17 fra: [https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-practice/IFRS15_print-\(1\).pdf.aspx?lang=en-GB](https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-practice/IFRS15_print-(1).pdf.aspx?lang=en-GB)
- Camfferman, K. & Zeff, S. A. (2006). *Financial Reporting and Global Capital Markets: A History of the International Accounting Standards Committee, 1973-2000*. Oxford: OUP Oxford.
- Collings, S. (2012, 27.06). Revenue Recognition: changes the horizon. Hentet 06.04.17 fra: <http://stevecollings.co.uk/revenue-recognition-changes-on-the-horizon/>
- CPA Canada. & Deloitte. (2015 15.07). IFRS 15. Revenue from Contracts with Customers – Your questions answered. Hentet 10.02.17 fra: <https://www.iasplus.com/en/publications/canada/other/ifrs-15-q-and-a>
- Deloitte. (2014, august). Technically Speaking Illuminating far and Wide. Hentet 26.04.17 fra: <https://www.iasplus.com/en/publications/south-africa/technically-speaking/technically-speaking-2014-august-2014>
- Deloitte. (2015, 26.03). Implementing IFRS 15, “Revenue from Contracts with Customers” – A practical guide to implementation issues for the travel, hospitality and leisure sector. Hentet 10.02.17 fra: <https://www.iasplus.com/en-us/publications/global/implementing-ifrs-15/thl>
- Deloitte. (2016, 12.04). IASB publishes clarifications to IFRS 15. Hentet 11.04.17 fra: <https://www.iasplus.com/en/news/2016/04/ifrs-15-clarifications>
- Deloitte. (2017a). Joint Transition Resource Group for Revenue Recognition. Hentet 11.04.17 fra: <https://www.iasplus.com/en/resources/ifrsf/advisory/trg>
- Deloitte. (2017b). Contingencies: Key differences between U.S. GAAP and IFRSs. Hentet 15.03.17 fra: <https://www.iasplus.com/en-us/standards/ifrs-usgaap/contingencies>
- EMGS. (2017, 30.03). Annual Report 2017. Hentet 29.04.17 fra: <http://hugin.info/137402/R/2092037/790532.pdf>
- EY. (2009, mai). US GAAP vs. IFRS. The basics: Telecommunications. Hentet 29.04.17 fra: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/us_gaap_vs_ifrs_telecommunications.pdf/\\$FILE/us%20gaap%20vs%20ifrs%20telecommunications.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/us_gaap_vs_ifrs_telecommunications.pdf/$FILE/us%20gaap%20vs%20ifrs%20telecommunications.pdf)

-
- EY. (2012a). *International GAAP 2012: Generally Accepted Accounting Practice Under International Financial Reporting Standards*. West Sussex, Wiley.
- EY. (2012b, juli). Cleantech Matters IFRS for the wind industry. Hentet 03.05.17 fra: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Cleantech_Matters_IFRS_for_the_wind_industry_July_2012/\\$File/Cleantech_Matters_IFRS_for_the_wind_industry_July_2012.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Cleantech_Matters_IFRS_for_the_wind_industry_July_2012/$File/Cleantech_Matters_IFRS_for_the_wind_industry_July_2012.pdf)
- EY. (2015a, januar). The new revenue recognition standard – software and cloud services. Hentet 05.05.17 fra: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_in_Software_and_Cloud_Services:_The_new_revenue_recognition_standard_-_software_and_cloud_services/\\$File/Applying%20IFRS-Tech\(Software\)-Rev-Jan2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_in_Software_and_Cloud_Services:_The_new_revenue_recognition_standard_-_software_and_cloud_services/$File/Applying%20IFRS-Tech(Software)-Rev-Jan2015.pdf)
- EY. (2015b, januar). The new revenue recognition standard – technology. Hentet 25.04.17 fra: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_in_Technology:_The_new_revenue_recognition_standard_-_technology/\\$FILE/Applying%20IFRS-Tech-Rev-Jan2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_in_Technology:_The_new_revenue_recognition_standard_-_technology/$FILE/Applying%20IFRS-Tech-Rev-Jan2015.pdf)
- EY. (2015c, mars). The new revenue recognition standard – telecommunications. Hentet 29.04.17 fra: <https://www.shinnihon.or.jp/services/ifrs/issue/ifrs-others/other/pdf/applying-ifrs-telecommunications-2015.pdf>
- EY. (2016, september). IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. A closer look at the new revenue recognition standard. Updated September 2016. Hentet 15.05.17 fra: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Apply-RevRec-Update-Sept2016/\\$FILE/EY-Apply-RevRec-Update-Sept2016.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Apply-RevRec-Update-Sept2016/$FILE/EY-Apply-RevRec-Update-Sept2016.pdf)
- Fardal, A. (2008). Regnskapsføring av inntekter og kostnader knyttet til oppføring av fast eiendom. *Magma*, 4. Hentet fra: <https://www.magma.no/regnskapsfoering-av-inntekter-og-kostnader-knyttet-til-oppfoering-av-fast-eiendom>
- FASB. (2017a). *Comparability in international accounting standards - a brief history*. Hentet 02.02.17 fra: <http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176156304264>
- FASB. (2017b). *About the FASB*. Hentet 03.02.17 fra: <http://www.fasb.org/facts/>
- Ghuri, P. N. & Grønhaug, K. (2010). *Research methods in business studies* (4th ed.). Harlow: Financial Times Prentice Hall.
- Gjesdal, F. (1981). Accounting for stewardship. *Journal for Accounting research*, 19, 208-231. doi:10.2307/2490970
- Gjesdal, F. (2003). Resultat kvalitet anno 2003. *Praktisk økonomi og finans*, 1, 51-81. Hentet fra: https://www.idunn.no/pof/2003/01/resultat_kvalitet_anno_2003
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Haugnes, T & Mamelund, E. (2012). Utvannet balanseorientert prinsipp. *Revisjon og regnskap*, 1, 26-28. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2012/1-26-8.pdf>
- Heskestad, T. (2014). Manipulering av inntekter og «røde flagg». Hentet 08.04.17 fra: <https://www2.deloitte.com/no/no/pages/legal/articles/manipulering-av-inntekter.html>
- Heskestad, T. (2015a, 17.03). Røde flagg knyttet til driftsinntekter og varekostnader. Hentet 10.04.17 fra: <https://www.regnskapnorge.no/artikler/okonomistyring/rode-flagg-knyttet-til-driftsinntekter-og-varekostnader2/>
- Heskestad, T. (2015b). Resultat kvalitetsanalyse, røde flagg og driftsinntekter. *Revisjon og regnskap*, 8, 33-40. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2015/8-33-40.pdf>
- Heskestad, T. (2016). Røde flagg i regnskapet: Manipulering av kostnader. *Revisjon og regnskap*, 4, 33-39. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2016/4-33-9.pdf>
- IASB. (1993a). IAS 8 - Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors. Hentet fra (abonnement): <https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gIASz2D8?directHit=1&dq=ias%208>
- IASB. (1993b). IAS 11 - Construction Contracts. Hentet fra (abonnement): <https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gTITTELz2DIASz2D11?dq=the%20conceptual%20framework%20for%20financial%20reporting>
- IASB. (1993c). IAS 18 - Revenue. Hentet fra (abonnement): <https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gTITTELz2DIASz2D18?dq=the%20conceptual%20framework%20for%20financial%20reporting>
- IASB. (1997). IAS 1 - Presentation of Financial Statements. Hentet fra (abonnement): <https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gTITTELz2DIASz2D1?dq=the%20conceptual%20framework%20for%20financial%20reporting>
- IASB. (1998). IAS 37- Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets. Hentet fra (abonnement): <https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gTITTELz2DIASz2D37?dq=ias%2073>
- IASB. (2008). IFRIC 15 - Agreements for the Construction for Real Estate. Hentet fra (abonnement): <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PDFArchive?viewFile=16953>
- IASB. (2010). The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010. Hentet fra (abonnement): <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PdfAlone?id=16031&sidebarOption=UnaccompaniedConceptual>
- IASB. (2014a) IFRS 15 - Revenue from Contracts with Customers. Hentet fra (abonnement): <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PdfAlone?id=16046&sidebarOption=UnaccompaniedIfrs>
- IASB. (2014b). IFRS 15 – Revenue from Contracts with Customers – Basis for Conclusions. Hentet fra (abonnement): <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PDFArchive?viewFile=17370>

-
- IASB. (2014c). IFRS 15- Revenue from Contracts with Customers – Illustrative Examples. Hentet fra (abonnement): <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PDFArchive?viewFile=17304>
- IASB. (2014d). Project Summary and Feedback Statement IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. Hentet 15.03.17 fra: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Revenue-Recognition/Documents/IFRS-15/Revenue-from-Contracts-Project-summary-Feedback-Statement-May-2014.pdf>
- IASB. (2015a). IFRS for SMEs. Hentet fra: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PDFArchive?viewFile=15550&categoryId=118&sidebarCategoryId=430>
- IASB. (2015b). Exposure Draft Conceptual Framework for Financial Reporting. Hentet fra: http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Documents/May%202015/ED_CF_MAY%202015.pdf
- IASB. (2015c). Effective date of IFRS 15 – comment letter summary, due process and permission to ballot. Hentet fra: <http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2015/July/AP07-Revenue.pdf>
- IASB. (2017). Conceptual Framework Exposure Draft and Comment letters. Hentet fra: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Pages/Conceptual-Framework-Exposure-Draft-and-Comment-letters.aspx>
- IFRIC. (2012). Long term payments for inventory supply contracts. Hentet 05.04.17 fra: <http://www.ifrs.org/Meetings/Documents/110112AP11Accretinginterestonlongtermpayments.pdf>
- Ijiri, Y. (1983). On the Accountability - Based Conceptual Framework of Accounting. *Journal of Accounting and Public Policy*, 2, 75-82.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Korsvold, J. (2015). Ny standard for inntektsføring – En utfordring for telekom-bransjen. *Praktisk økonomi og finans*, 4, 261-273. Hentet fra: https://www.idunn.no/pof/2015/04/ny_standard_for_inntektsfoering_-_enutfordring_for_telekom-
- KPMG. (2014, september). Impact on the construction industry of the new revenue standard. Hentet 20.04.17 fra: <https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/10/First-Impressions-O-201409-Impacts-on-the-construction-industry-of-the-new-revenue-standard.pdf>
- KPMG. (2016, mai). Revenue Issued In-Depth. Hentet 10.02.17 fra: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/IFRS-practice-issues-revenue.pdf>

-
- KPMG. (2017a, 28.02). IFRS 15 Revenue – The reality may surprise you. Hentet 16.05.17 fra: <https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2017/02/ifrs-blog-revenue-ten-reasons-to-worry-ifrs15-270217.html>
- KPMG. (2017b, 28.02). Revenue: Top 10 Differences Between IFRS 15 and ANC 606. Hentet 11.04.17 fra: <http://www.kpmg-institutes.com/institutes/ifrs-institute/articles/2017/01/top-10-differences-between-ifrs-15-and-asc-topic-606.html>
- Kristoffersen, T. (2008). *Regnskapsteori: med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kvifte, S. S. (2003). *The Usefulness of Asset-Liability View – An Analysis of Conceptual Frameworks and the Implications for Norwegian Accounting Regulation*. (Doktorgradsavhandling, Norges Handelshøyskole). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/162379/Kvifte_2003.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kvifte, S. S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg). Oslo: Den norske revisorforening.
- Kvifte, S. S. (2010). Utkast til ny standard om inntektsføring. *Revisjon og regnskap*, 6, 41-43. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2010/6-41-3.pdf>
- Kvifte, S. S., Bernhoft, A.-C. & Tofteland, A. (2011). *Finansregnskap: god regnskapsskikk og IFRS* (2. utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Kvifte, S. S. & Puri, A. (2014). Ny inntektsføringsstandard. *Revisjon og regnskap*, 6, 20-24. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2014/6-20-4.pdf>
- Ler, A & Puri, A. (2014). Driftsinntekter. I Ernst & Young (EY), S. S. Kvifte (red.), *IFRS I Norge – Bransje- og temaartikler*, 7, 523-546. Oslo: Ernst & Young
- NOU 1995:30 (1995). *Ny regnskapslov*. Oslo: Finans- og tolldepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/828efa32669b4f6d8318cfcf96d1102d/nou/pdfa/nou199519950030000dddpdfa.pdf>
- Oppi, N. S. (2015). Nye regler for inntektsføring for børsnoterte foretak. *Magma*, 1, 47-54. Hentet fra: <https://www.magma.no/nye-regler-for-inntektsforing-for-borsnoterte-foretak>
- Paton, W. A. & Littleton, A. C. (1940). *An introduction to Corporate Accounting Standards*. Monograph No 3. American Accounting Association.
- Petersen, C. V., Plenborg, T. & Kinserdal, F. (2017). *Financial statement analysis: valuation, credit analysis, performance evaluation*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Petroleum Geo-Services ASA. (2017, 06.04). Annual Report 2016. Hentet 29.05.17 fra: <https://www.pgs.com/contentassets/0431c782a88547689029a6896973d1bf/annual-report-2016.pdf>

-
- Picker, R., Clark, K., Dunn, J., Kolitz, D., Livne, G., Loftus, J. & van der Tas, L. (2016). *Applying IFRS standards* (4th ed.). Chichester: Wiley.
- Pulse Seismic Inc. (2017, 07.03). Annual report 2016. Hentet 29.04.17 fra: <http://quote.morningstar.com/stock-filing/Annual-Report/2016/12/31/t.aspx?t=XTSE:PSD&ft=&d=b5bf94a7ee5a98ada5d73c3a99f01487>
- PWC. (2013, september). IFRS Foundation tracks global adoption of IFRS. Hentet 05.03.17 fra: <https://www.pwc.no/en/nyheter/regnskap-bokforing/ifrs-sept-2013.pdf>
- PWC. (2014a, 28.05). Revenue Recognition – The future is here. Hentet 20.04.17 fra <http://www.pwc.com/ca/en/financial-reporting/ifrs-and-other-accounting-developments/publications/pwc-2014-05-28-inbrief-en.pdf>
- PWC. (2014b). Revenue from Contracts with Customers. Hentet 26.01.17 fra: <https://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/accounting-guides/pwc-revenue-recognition-global-guide-2014.pdf>
- PWC. (2014c, 11.06). Revenue from contracts with customers – The standard is final a comprehensive look at the new revenue model. Hentet 31.01.17 fra: <https://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/in-depth/2014-01-revenue-from-contracts-with-customers.pdf>
- PWC. (2014d, oktober). IFRS and US GAAP – similarities and differences. Hentet 10.03.17 fra: <https://www.pwc.com/us/en/issues/ifrs-reporting/publications/assets/ifrs-and-us-gaap-similarities-and-differences-2014.pdf>
- PWC. (2014e, 18.06). Revenue from contracts with customers – The standard is final a comprehensive look at the new revenue model. Communications industry supplement. Hentet 29.04.17 fra: <https://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/in-depth/2014-01-revenue-recognition-comm-supplement.pdf>
- Ronen, J. & Sedan, S. (1983). *Smoothing Income Numbers: Objectives, Means and implications*. Reading, Massachusetts. Addison-Wesley.
- Rosenblad, S. C. (2014a). Ny IFRS inntektsføringsstandard fra 2017: Omfattende og detaljerte regler. *Revisjon og Regnskap*, 7, 24-28. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2014/7-24-8.pdf>
- Rosenblad, S. C. (2014b). Ny IFRS-inntektsføringsstandard fra januar 2017. Hentet 25.01.17 fra: <https://www2.deloitte.com/no/no/pages/audit/articles/ny-ifrs-inntektsforingsstandard-fra-januar-2017.html>
- Sekaran, U. & Bougie, R. (2013). *Research methods for business: a skill-building approach* (6th ed.). Chichester: Wiley.
- Spectrum ASA. (2017, 27.04). Annual report 2016. Hentet 29.04.17 fra: http://www.spectrumgeo.com/wp-content/uploads/SPU_-Annual_Report_2016.pdf

Stenheim, T. & Blakstad, L. (2012). Regnskapsmanipulering – definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi og finans*, 2, 57-69. Hentet fra: https://www.idunn.no/pof/2012/02/regnskapsmanipulering_-_definisjon_forutsetninger_og_incen

Stenheim, T., Sundkvist, H. C., & Opshal, A. (2017). Hva menes med regnskapskvalitet? *Magma*, 1, 64-68. Hentet fra: <https://www.magma.no/hva-menes-med-regnskapskvalitet>

Sterling, R. R. (1979). *Towards a Science of Accounting*. Houston, Texas: Scholars Book Co.

Telenor Group ASA. (2017, 29.03). Årsrapport Telenor Group ASA 2016. Hentet 29.04.17 fra: <https://www.telenor.com/no/investorer/rapporter/arsrapport-2016/>

TGS ASA. (2017, 11.04). Årsrapport TGS ASA 2016. Hentet 29.04.17 fra: http://www.tgs.com/uploadedFiles/CorporateWebsite/Content/Investor_Center/Financial_Reports/Annual_Reports/2016/TGS-Annual-Report-2016.pdf

Watts, R. L. & Zimmerman, L. J. (1986). *Positive Accounting Theory*. Prentice-Hall Inc.

Appendiks 1 – Seismikkbransjen

Uttalelser fra seismikkbransjen om tidspunkt for inntektsføring av kontrakter:

Pulse Seismic Inc

«Pulse currently recognizes revenue on participation surveys based on percentage of completion. With the amended standard, participation survey revenue can only be recognized in the financial statements when the survey is complete in all respects, meaning the risks and rewards of the final product have been passed to the customer».

Årsrapport 2016, Pulse Seismic Inc, 2017, s. 33.

Spectrum

«The new standard will have no impact on late sales made after a project is completed. A significant part of the revenues in the seismic industry arises from contracts signed with customers prior to the acquisition of the data and the processing of the complete products. Currently the industry standard is to use percentage of completion as basis for revenue recognition for pre-committed revenue. IFRS 15 implies a change to revenue recognition based on deliverables. This will potentially significantly impact the timing of the revenue recognition for on-going projects in the industry. If the standard had been effective from 1 January 2016 the Group's net revenue for 2016 would potentially have decreased by USD 9 million to USD 77 million, and based on the changes of timing of amortisation of on-going projects the profit before tax would have decrease by USD 6 million to USD (26) million. The changes would not have had any cash effects».

Årsrapport 2016, Spektrum, 2017, s. 40.

EMGS

«The Company has started the analysis of possible effects from implementing the standard on the Group's financial statements. For contract sales and late sales, no material effects are expected following the implementation of IFRS 15. Currently, the pre-funding revenues are recognised based on percentage of completion. The Group is evaluating whether the pre-funding revenues can continue to be recognised over time under IFRS 15, or whether revenues should be recognised as point(s) in time when the data is delivered to the customer. This will, depending on contract, result in a portion of the pre-funding revenues being recognised at several different points in time during the survey or all prefunding revenues being recognised upon completion of the contract. The Group is currently assessing the

impact of IFRS 15, and needs to perform a more detailed analysis which considers all reasonable and supportable information, including forward-looking elements to determine the extent of the impact. The Group has not yet concluded the analysis».

Årsrapport 2016, EMGS, 2017, s. 56.

Petroleum Geo-Services

«The Company will implement IFRS 15 from January 1, 2018. The Company has started the analysis of possible effects from implementing the standard on the company's consolidated financial statements. For proprietary and contract sales and MultiClient late sales no material effects are expected following the implementation of IFRS 15. MultiClient Pre-funding revenue on in progress multi-client surveys are currently being recognised as the services are performed. We are evaluating whether the pre-funding revenue can continue to be recognised over time under IFRS 15, or whether revenue recognition of pre-funding arrangements from multi-client surveys should be recognised at point(s) in time when seismic data is delivered to the customer, which depending on the arrangement will result in a portion of pre-funding revenue being recognised at several different points in time during the survey or (all) pre-funding revenue being recognised upon the completion of the survey. The Company has not yet concluded the analysis».

Årsrapport 2017, PGS, 2017, s. 60.

TGS

«TGS expects to implement IFRS 15 from 1 January 2018. TGS has started the analysis of possible effects from implementing the standard on the Company's consolidated financial statements. For late sales and proprietary sales no material effects are expected following the implementation of IFRS 15. Pre-funding revenue on in progress multi-client surveys are currently being recognized as the services are performed. TGS is evaluating whether the pre-funding revenue can continue to be recognized over time under IFRS 15, or whether revenue recognition of revenue from multi-client surveys should be recognized at point(s) in time when seismic data is delivered to the customer, which depending on the contract will result in a portion of pre-funding revenue being recognized at several different points in time during the survey or (all) pre-funding revenue being recognized upon the completion of the contract. TGS has not yet concluded the analysis».

Årsrapport 2016, TGS, 2017 s. 47.

Appendiks 2 – Refleksjonsnotat 1

Refleksjonsnotat

Som en del av retningslinjene for å skrive masteroppgave ved Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder kreves det at studentene skal publisere et refleksjonsnotat. I refleksjonsnotatet skal oppgaveskriverne diskutere oppgavens tema i tilknytning til internasjonalisering, innovasjon og etikk. Det skal også gis et sammendrag over oppgavens tema og de konklusjoner som fremkommer i oppgaven.

Sammendrag og oppgavens funn

Oppgaven tar for seg ny inntektsføringsstandard IFRS 15 som ble publisert av det internasjonale standardsettende regnskapsorganet IASB. IFRS 15 ble publisert i 2014 og erstatter nåværende inntektsføringsstandardene IAS 11 og IAS 18 med tilhørende fortolkningsuttalelser fra 1. januar 2018. Oppgaven tar for seg forskjellene mellom nåværende inntektsføringsstandarder og ny inntektsføringsstandard, IFRS 15. Den nye standarden blir i oppgaven analysert og drøftet opp mot IASB sitt konseptuelle rammeverk. Med utgangspunkt i det konseptuelle rammeverket blir det diskutert om ny standard IFRS 15 gir økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet, som er oppgavens problemstilling.

Oppgaven har et teoretisk perspektiv og de funn som er gjort er underbygget av regnskapsteori. Oppgavens resultater og funn viser at det er forskjeller mellom gammel og ny standard. IFRS 15 inneholder betydelig mer veiledning i motsetning til de tidligere standardene som regulerte inntektsføring. Mer veiledning kan gi mer samsvarende løsninger for identiske hendelser. En annen endring kommer eksempelvis frem ved at IFRS 15 krever vesentlig mer noteopplysninger. Kravene til mer omfattende noteopplysninger kan bedre regnskapskvaliteten og informasjonsverdien til brukerne. Videre viser funn i studien at regnskaper på tvers av regnskapsregimer og landegrenser nå kan bli mer sammenlignbare enn før.

Oppgavens funn og konklusjon er at endringene fra IAS 11 og IAS 18 til IFRS 15 kan bedre regnskapskvaliteten og informasjonsverdien for brukerne av regnskapet, vurdert fra et teoretisk standpunkt. Til videre forskning foreslås det en annen vinkling på IFRS 15 enn

denne oppgavens teoretiske tilnærming. En interessant undersøkelse vil være å studere forskjeller i årsrapporter til selskaper som fører regnskaper etter IFRS 15, og se på hva slags endringer IFRS 15 medfører i praksis.

Internasjonalisering

Regnskapsstandardene som er utgitt av IASB benyttes i store deler av verden. Således handler oppgaven om et regnskapstema som gjelder for hele verden. Det kan trekkes frem at sammenlignbarheten mellom ulike foretak på tvers av landegrenser øker som følge av en innføring av IFRS 15. Det er ikke bare IFRS 15 som er en ny standard. IFRS 16 som omhandler leieavtaler og IFRS 9 som omhandler finansielle instrumenter er også to relativt nye standarder. Det vil være interessant å se hvordan sammenlignbarheten mellom foretak på tvers av landegrenser vil være som følge av andre nye standarder.

Det er ingen tvil om at IASB har fått stor betydning for det internasjonale regnskapsspråket de siste årene og det vil være spennende å se hvordan dette utvikler seg i årene som kommer. IASB og FASB samarbeidet da de utviklet sine respektive inntektsføringsstandarder. Det kan være interessant å se om dette er starten på et samarbeid for et felles globalt regelverk knyttet til utarbeidelse av regnskaper, og om vi går mot et felles globalt regnskapsspråk.

Andre interessante internasjonale perspektiver oppgaven tar for seg er helt klart det at regnskapsskandaler som har skjedd de siste årene er noe flere land har lært av. Uavhengig om regnskapsskandalen har skjedd i USA eller Norge, er ofte bakgrunnen og mulighetene de samme uavhengig av hvilket land skandalen har sin opprinnelse i. Som det har blitt gjennomgått i fagene *Management Control Systems - BE-417*, *Revisjon 1 - RE-400* og *Revisjon 2 - RE-401*, kan ledelsen i ulike foretak ha insentiver for å begå regnskapsmanipulering. Dette er noe IASB er klar over når de utvikler standarder for å minimere risikoen og mulighetene for regnskapsmanipulasjon. Ved å lære av andre skandaler på tvers av landegrenser kan man derfor forsøke å forhindre nye skandaler.

Andre problemstillinger knyttet til internasjonalisering kan være at ulike land har ulik kompetanse når det kommer til IFRS 15. Dette kan by på problemstillinger dersom noen land har større implementeringsproblematikk enn andre. Dersom noen land ikke vil være i stand til å implementere IFRS 15 på en tilfredsstillende måte vil dette bryte med et av hovedmålene til IASB, som er at regnskaper skal være mer sammenlignbare enn hva de har vært ved nåværende standarder.

Innovasjon

Vi lever i en dynamisk verden der landegrensene viskes ut. Regnskapsreglene som IASB gir ut gjelder for land i store deler av verden. Med tanke på at IFRS 15 er en relativt ny standard kan en på mange måter si at standarden i seg selv er innovativ. IFRS 15 legger til grunn enkelte nye løsninger som før ikke har vært anvendt i praksis, og en del av de løsningene og momentene oppgaven beskriver vil å så måte være nye fra og med 1. januar 2018.

Videre kan IFRS 15 og andre nye standarder være noe norske myndigheter kan se til. Det har lenge vært snakk om en ny regnskapslov, og spørsmålet vil være hvordan denne loven vil komme til å se ut. For norske standardsettere som skal utarbeide nye regnskapsregler, kan det være relevant å se til IFRS for å vurdere om tilsvarende regnskapsstandarder kan benyttes.

Interessante muligheter for innovasjon som IASB kan vurdere er om IFRS 15 skal gjelde for SMEs. Nåværende regnskapsregler som regulerer IFRS for SMEs er IAS 18 og 11 som har blitt kritisert og analysert i oppgaven. IASB må gjøre en vurdering om hvilke endringer de skal gjøre som regulerer inntektsføring for SMEs. Det kan tenkes at dette vil være noe IASB vil gjøre når IFRS 15 har vært i bruk noen år.

Videre vil det være særdeles nyskapende dersom IASB fortsetter samarbeidet med FASB. Dersom de to standardsettende organene finner ut at de ønsker å slå seg sammen for å ha et felles regnskapskapsspråk kan man nesten påstå at dette vil være en revolusjon innen regnskapsverdenen.

Ansvarlighet

Når IASB utgir nye standarder har de et ansvar med tanke på regnskapskvaliteten skal være god. Det vil i så måte være viktig for IASB å ikke publisere standarder med «huller» som kan åpne for regnskapsmanipulasjon. I fagene som omhandlet revisjon på masterstudiet ble vi grundig innført i revisors rolle i samfunnet. Det er viktig for revisorene hvordan de skal vurdere den nye standarden og være klar over hvilke løsninger som er akseptable eller ikke. I så måte er det relevant for revisorer som reviderer etter IFRS å være klar over innholdet i IFRS 15.

Når en ny standard skal utarbeides skjer dette ofte i flere runder hvor ulike institusjoner og andre interessenter har lov til å komme med sitt syn. IASB har da et ansvar ovenfor omverdenen at respondentene sitt syn blir publisert, slik at omverden har mulighet for innsyn. Det er viktig at IASB produserer regnskapsstander som er gjennomtenkte, og i så måte har IASB et ansvar ved å gi omverden innsyn i sine prosesser ved å utgi nye standarder.

Kristiansand, mai 2017

Sondre Pedersen

Appendiks 3 – Refleksjonsnotat 2

Sammendrag og oppgavens funn

Denne oppgaven omhandler den nye inntektsføringsstandarden IFRS 15 som er gjeldende fra 1. januar 2018 for de foretak som benytter «full» IFRS. Formålet med oppgaven har vært å vurdere om IFRS 15 gir økt regnskapskvalitet og informasjonsverdi for brukerne av regnskapet, i forhold til nåværende standarder og etablert praksis.

For å besvare oppgaven har nåværende standarder og ny standard blitt analysert. Det er vurdert hvilke regnskapsmessige endringer som kan oppstå, og hvordan ny standard møter kritikken som har vært rettet mot nåværende standarder og praksis. Videre er det vurdert hvilke konsekvenser dette medfører for brukerne av regnskapet. Drøftelsene om regnskapskvaliteten og informasjonsverdien tar utgangspunkt i regnskapsteori, samt IASB sitt konseptuelle rammeverk. I oppgaven er det også vurdert ulike faktorer som kan innvirke på regnskapskvaliteten, eksempelvis om ny standard er regelbasert eller prinsippbasert.

Denne oppgaven har et teoretisk perspektiv. De konklusjoner som fremkommer i oppgaven er derfor avhengig av at de forventede løsningene som er analysert i tilknytning til IFRS 15, er de som blir etablert i praksis. Oppgaven konkluderer med at IFRS 15 potensielt kan øke regnskapskvaliteten og informasjonsverdien for brukerne av regnskapet. Begrunnelsen er at IFRS 15 gir regnskapsmessige løsninger på flere områder som møter kritikken rettet mot nåværende standarder. I tillegg gir IFRS 15 også regnskapsmessige løsninger som i større grad kan reflektere realitetene for ulike hendelser tilknyttet inntektsføringen. Den økte veiledningen i ny standard vil også kunne gi mer like løsninger for identiske hendelser, og dermed øke sammenlignbarheten og forståeligheten mellom ulike regnskaper. De nevnte forbedringer kan øke regnskapskvaliteten og informasjonsverdien for brukerne av regnskapet, ved at hendelser tilknyttet inntektsføringen blir mer relevant og troverdig representert enn i nåværende praksis.

Internasjonalisering

De to nye inntektsføringsstandardene (IFRS 15 og Topic 606) som er utgitt etter samarbeid mellom IASB og FASB er i det vesentlige like. Dette betyr at regnskapsmessige løsninger tilknyttet inntektsføringen, kan bli mer lik mellom foretak som har benyttet de to ulike

regnskapsspråkene. Like løsninger vil bedre sammenlignbarheten og forståeligheten på tvers av regnskapsspråkene. Videre kan dette potensielt øke globaliseringen. Eksempelvis vil det være enklere for en investor i et land som benytter US GAAP å vurdere regnskaper fra andre land som benytter IFRS. Dette kan øke graden av investeringer og samarbeid på tvers av kontinenter og regnskapsspråk.

Et annet interessant moment er om felles inntektsføringsstandard for IFRS og US GAAP er starten på et fullverdig internasjonalt regnskapsspråk. Samarbeidet om felles inntektsstandard kan tyde på at IASB og FASB ønsker å gå i en retning hvor standarder blir mer like, sammenlignbare og forståelige mellom de to regnskapsspråkene.

Innovasjon

Innovasjon har vært et tema i faget *Strategy ORG 449* på dette masterstudiet. Innovasjon kan beskrives som å skape noe nytt, eller forbedre noe som allerede eksisterer.

IFRS 15 er som kjent en ny standard som enda ikke er implementert i praksis. Standarden gir både nye løsninger som ikke tidligere har vært benyttet i praksis, og løsninger som er tilsvarende de som benyttes i nåværende praksis. De nye løsningene representerer noe som tidligere ikke er benyttet, og kan derfor sies å være innovative for regnskapsspråket.

Regnskapsstandarder og regnskapsspråk utvikles fortløpende. Nye standarder og regnskapsspråk kan gi bedre løsninger som ikke tidligere har vært benyttet. Det vil i fremtiden være interessant å følge med på hvordan utviklingen skjer med tanke på internasjonalisering, samt hvordan lokale og mindre regnskapsspråk eventuelt følger den samme utviklingen.

Ansvarlighet

Etiske perspektiver og ansvarlighet i forhold til regnskaper har vært tema i flere fag på dette masterstudiet. Muligheter for å kreativ regnskapsføring og manipulasjon har vært nøye drøftet i fagene *Revisjon 1 - RE400* og *Revisjon 2 RE - 401*. Dette kan villedde brukerne og føre til at informasjonen i regnskapet ikke er relevant og troverdig representert. Regnskapsorganene IASB og FASB vil ha et ansvar for å produsere standarder som kan hindre og avdekke denne formen for atferd.

Regnskapsprodusentene har også et ansvar for at informasjonen de presenterer i regnskapet er relevant og troverdig. Vesentlige feil i regnskaper, og/eller manipulasjon vil svekke brukernes tillit til det som presenteres. Som det er diskutert i denne oppgaven kan svekket tillitt føre til at det blir dyrere å innhente kapital, samt at långivere og eiere tar større risikopåslag i avkastningskravene. Dette kan gi færre lønnsomme investeringer og høyere arbeidsledighet.

Revisorer har ansvar for å avdekke vesentlige feil og mangler i regnskapet. Det er viktig for tilliten til regnskapet at brukerne kan stole på revisors arbeid, når revisor avlegger en beretning om at det er høy grad av sikkerhet for at regnskapet er uten vesentlige feil og mangler.

Kristiansand, mai 2017

Gunnar Blakset Nordli